

Haridus- ja Teadusministeerium

**Eesti kutseharidussüsteemi
arengukava 2009—2013**

Tartu 2009

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. Lähtekohad	7
1.1. Kokkuvõte „Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005—2008“ täitmisest	7
Kokkuvõtteks	16
1.2. Olukorra kirjeldus. Väljakutsed kutseharidusele aastatel 2009-2013.....	17
1.2.1. Õppijakesksuse suurendamine.....	17
Õpilaste arv kutseõppes ja prognoos 2013/14. õppeaastani.....	17
Kutseõppe regionaalse kättesaadavuse tagamine.....	20
Kutseõppe kättesaadavuse tagamine erinevatele sihtrühmadele.....	21
Vene keeles õppijate konkurentsivõime tagamine	23
Täiskasvanute koolitus	24
Õppetoetuste süsteemi arendamine	25
Õpingute katkestamise vähendamine.....	25
1.2.2. Kutseõppe kvaliteedi tagamine	27
Koolituse sisu peab vastama töötajate ja tööandjate vajadustele	27
Lõpetajate rakendumine tööturul ja õpingute jätkamine.....	28
Kutseõppe kvaliteedi tõstmine.....	29
Õpetajakoolitus	30
Adekvaatse ja jätkusuutliku rahastamise tagamine	31
1.2.3. Kutsehariduse väärtustamine ühiskonnas	33
Töö ja meisterlikkuse väärtustamine	34
Kutsehariduse populariseerimine	34
Edukate kutseõppeasutuste, kutseõpetajate ja kutseõppurite tunnustamine.....	35
2. Arengukava eesmärgid, meetmed ja mõõdikud	36
2.1. Visioon „Kutseharidus 2020“	36
2.2. Meetmed, mõõdikud, tegevusvaldkonnad	37

1. eesmärk	37
Kutseharidussüsteem on paindlik, kättesaadav ja õppijate vajadustele vastav	37
Meede 1.1 Tööjõu kvalifikatsiooni tõstmine.....	37
Meede 1.2 Kutseõppe võimaluste suurendamine erinevatele sihtrühmadele.....	39
Meede 1.3 Tugi-, nõustamis- ja toetusesüsteemide arendamine	41
Meede 1.4 Õppijate olmetingimuste parendamine.....	43
2. eesmärk	43
Õpe on kvaliteetne ja konkurentsivõimeline	43
Meede 2.1 Kutseõppe sisu arendamine ja kaasajastamine	43
Meede 2.2 Kutseõppe kvaliteeditagamise vahendite arendamine	44
Meede 2.3 Kutseõppeasutuse personali arendamine	46
Meede 2.4 Kutseõppeasutuste infrastruktuuri kaasajastamine	48
3. eesmärk	48
Kutseharidussüsteem on sidus ühiskonna, majanduse ja tööturuga.....	48
Meede 3.1 Ühiskonna, teadmispõhise majanduse ja tööturu trendide arvestamine kutseharidussüsteemi arengu kavandamisel	48
Meede 3.2 Kutsesüsteemi arendamine	50
Meede 3.3 Töö, meisterlikkuse ja kutsehariduse väärtustamine ühiskonnas	52
4. eesmärk	53
Kutseharidussüsteemi korraldus on otstarbekas, efektiivne ja jätkusuutlik.....	53
Meede 4.1 Kutseharidussüsteemi juhtimise ja arendamise tõhustamine.....	53
Meede 4.2 Tõhusa ja jätkusuutliku rahastamise tagamine	55
Meede 4.3 Koostöö arendamine.....	56
2.3. Arengukava finantsplaan.....	59
3. Arengukava kinnitamine, täitmine ja muutmine	64
4. Kasutatud lühendid	65
5. Lisad.....	66
Lisa 1. „Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008“ tegevuskava täitmine.....	66

Lisa 2. „Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008“ tegevuskava finantsosa täitmine	79
Lisa 3. Koolivõrgu ümberkorraldused 2005–2008.....	82
Lisa 4. Eesti kutseharidussüsteemi kvaliteeditagamise mudel	83
Lisa 5. Eesti kutseharidus rahvusvahelises võrdluses.....	86
1. Kutseõppes osalemise määr.....	86
2. Osalemine elukestvas õppes	88
3. Kutseõppe rahastamine	89
4. Koolituskoha keskmine maksumus Soomes ja Eestis.....	90
Kokkuvõtteks	92
Lisa 6. Eesti tööhõive analüüs ja prognoosid	93
1. Tööhõive struktuur 2004–2007.....	93
2. Tööjõu vajaduse prognoos aastani 2015.....	95
3. Euroopa tööturuprognoos aastani 2020	97
Järeldused kutseharidusele	99
Lisa 7. Euroopa initsiatiivid kutsehariduse arendamisel	101
1. Haridus ja koolitus 2010.....	101
2. Kopenhaageni protsess	101
3. Bordeaux kommünikee	102
4. Prioriteedid aastateks 2009–2010	103
Lisa 8. Seosed teiste arengukavade ja strateegiliste dokumentidega.....	106

Sissejuhatus

„Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008“ periood on lõppenud. On aeg teha kokkuvõtteid ja seada kokku uus arengukava aastateks 2009-2013.

Vabariigi Valitsuse 13.12.2005 määruse nr 302 „Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord“ § 5 lg 1 kohaselt peab valdkonna arengukava koostamiseks vastava valdkonna eest vastutav minister esitama Vabariigi Valitsusele valdkonna arengukava koostamise ettepaneku. Kutseharidussüsteemi¹ arengukava koostamise ettepaneku valmistasid ette Haridus- ja Teadusministeeriumi (edaspidi *HTM*) kutse- ja täiskasvanuhariduse osakonna töötajad ning Vabariigi Valitsus kinnitas selle 4. detsembril 2008. a. Tuginedes arengukava koostamise ettepanekule, eelneva arengukava täitmise kokkuvõttele, statistilistele andmetele ja analüüsidele ning paljudele muudele lähtematerjalidele, on töögrupp 2009. a esimesel poolel koostanud „Eesti kutseharidussüsteemi arengukava 2009-2013“.

Laiapõhjalise, kutsehariduse erinevaid huvipooli kaasava töögrupi koosseisu kuulusid:

Andres Pung (töörühma juht, HTM), Olav Aarna (Kutsekoda), Tiina Annus (HTM), Tõnis Arvisto (Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove), Olavi Ennu (Eesti Kutseõpetajate Ühing), Terje Haidak (HTM), Janno Järve (Eesti Rakendusuringute Keskus CENTAR OÜ), Liina Kaljula (Põllumajandusministeerium), Mati Kask (Tallinna Transpordikool), Ott Kasuri (Eesti Maaomavalitsuste Liit), Henri Kiivit (Eesti Õpilasesinduste Liit), Tarmo Kriis (Tööandjate Keskliit), Ene Külanurm (Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioon TALO), Moonika Mällo (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium), Raivo Niidas (Tallinna Ehituskool), Tiina Ormisson (Tööturuamet), Rein Oselin (Eesti Linnade Liit), Kaie Piiskop (Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus), Neeme Rand (Eesti Kutseõppe Edendamise Ühing), Tiia Randma (Eesti Kaubandus-Tööstuskoda), Heleri Reinsalu (Riigikantselei, asendusliige Külvi Noor), Jüri Riives (Eesti Masinatööstuse Liit), Andres Talijärv (Eesti Metsatööstuse Liit, asendusliige Märk Riistop), Teet Tiko (HTM), Kalle Toom (HTM), Kaja Toomsalu (Eesti Ametiühingute Keskliit), Toomas Undusk (Eesti Hotellide ja Restoranide Liit), Thor-Sten Vertmann (Sotsiaalministeerium, asendusliige Kerstin Peterson).

Kutseharidussüsteemi uue arengukava koostamise käigus on visiooni, eesmärgi, meetmeid ja tegevusi korduvalt arutatud ka kutseõppeasutuste esindajatega ja partneritega – Eesti Kutseõppe Edendamise Ühing on põhjalikult käsitlenud arengukava temaatikat seminaridel Narvas, Haapsalus ja Kuressaares. Arengukava koostamise ettepaneku kiitis 23. oktoobril 2008. a heaks haridus- ja teadusministrit nõustav Kutsehariduse Nõukoda.

Käesolev arengukava on kutsehariduse valdkonnas kolmas ja võimaldab juba kõnelda traditsioonist ja järjepidevusest. Peamised arengusuunad on kõigis arengukavades olnud sarnased, mis on taganud kutsehariduses järjest kiiremad ja tulemuslikumad muutused. „Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008“ elluviimise suhteline edukus võrreldes esimese valdkondliku arengukavaga on olnud väga positiivne ja kutseharidussüsteemis töötavaid inimesi tugevalt motiveeriv.

¹ Kutseharidussüsteemina käsitletakse käesolevas arengukavas kutseharidusega tegelevaid institutsioone ja neis põhi- ja keskhariduse tasemel ning keskhariduse järgsena taseme- või täiskasvanute tööalases koolituses toimuvaid kutsehariduslikke õppe- ja arendustegevusi.

Uue arengukava perioodi kõige olulisemateks märksõnadeks on õppijakesksus, kutseõppe kvaliteet, ajakohasus ja väärtustamine. Kutseõpe peab olema avatud ja kättesaadav erinevatele sihtrühmadele ning täitma ühelt poolt sotsiaalset, kaasavat funktsiooni ja teisalt pakkuma tipptaset ühiskonna ja majanduse innovaatiliseks ja teadmistepõhiseks arendamiseks.

Et saavutada tipptaset ja kvaliteeti, on vaja kompleksset lähenemist kutsehariduse kõigile aspektidele. Ei piisa üksnes kaasaegsetest töökodadest ja sisseseadest, vajalik on ka heal tasemel õpetajate, õppekavade ja –materjalide olemasolu, tõhus partnerlus töömaailmaga ning asjakohasus tuleviku kavandamisel. Vaid terviklik ja kõiki kutsehariduse aspekte arendav käsitlus võib anda tulemuse, mida ootame – et Eesti kutsehariduse tase oleks aastaks 2013 võrreldav Põhjamaade kutsehariduse tasemega. Eesti tööjõu kutse- ja erialane professionaalsus vajab tugevat arendamist, et aidata kaasa teadmistepõhise majanduse ja ühiskonna ülesehitamisele.

Kutseharidussüsteemi uue arengukava koostamise põhieesmärk on määratleda aastateks 2009-2013 Eesti kutseharidussüsteemi jätkusuutlikuks arendamiseks ühtsed strateegilised alused ja eesmärgid ning meetmed, tegevused ja ressursid. Ühtsest strateegilisest alusest lähtuvad oma tegevuses nii kutseõppeasutused kui HTM, teised ministeeriumid ja kutseharidusega seotud asutused. Kutsehariduse arengukava peab tagama HTMi ning kaasatud ministeeriumide ja nende valitsemisalade arengu sidususe ning kajastama Eesti ja Euroopa Liidu kutsehariduspoliitikate seoseid. Arengukava määratleb ka sotsiaalse partnerluse jätkuvuse ning kutseõppe olulised seosed majanduse, tööturu ja töömaailmaga. „Eesti kutseharidussüsteemi arengukava 2009-2013“ on Eesti kutseharidussüsteemi arendamise põhiline alusdokument.

1. Lähtekohad

1.1. Kokkuvõte „Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005–2008“ täitmisest

Aastateks 2005–2008 püstitati kutsehariduse arendamiseks kolm strateegilist põhieesmärki:

- 1) kutseharidus (nii esmaõpe kui ka täiendus- ja ümberõpe) vastab Eesti majanduse arengu vajadustele;
- 2) kutseõppe kvaliteedi tõus toob kaasa kutsehariduse maine tõusu, õppijate arvu kasvu ja lõpetajate eduka töölerakendumise;
- 3) kutseharidussüsteem kasutab ressursse tõhusalt, toimib koostöös teiste haridusliikide ja -tasemetega ning tagab kõigile soovijatele juurdepääsu kutseõppele.

Arengukava strateegilisi põhieesmärke täpsustasid kitsamad eesmärgid, mille saavutamiseks kavandati konkreetsed meetmed ja koostati tegevuskava, kus määratleti HTMi partnerid tegevuste elluviimisel, tähtajad ja vajalikud rahalised ressursid. Samuti määratleti mõjuindikaatorid, mille abil oleks võimalik eesmärkide täitmist hinnata.

1. eesmärk: Erialade struktuur ja koolitustellimus vastavad ühiskonna ja majanduse vajadustele

Kutseõppeasutuste riikliku koolitustellimuse (edaspidi *RKT*) planeerimine on viidud vastavusse majanduses toimuvate arengutega ja tööhõive trendidega. Igal aastal esitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (edaspidi *MKM*) keskpika (6-7 aastase perspektiiviga) tööhõive prognoosi, mis on kutseõppe RKT koostamise aluseks nii tasemeõppes kui ka täiskasvanute tööalases koolituses. RKT protsessi on aktiivselt kaasatud olulisemad partnerorganisatsioonid – tööandjate ja töövõtjate katusorganisatsioonid ning kutse- ja haruliidud. Paindliku reageerimise tagamiseks arvestatakse tööalase koolituse korraldamisel ka Eesti Töötukassa (kuni 1. maini 2009. a Tööturumeti) andmeid tööhõivestruktuuri muutuste kohta. Lisaks on Eesti osalenud Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) initsiatiivil CEDEFOPi² poolt läbiviidud Euroopa tööhõive vajaduse prognoosimisel kuni aastani 2020, mis annab omapoolsed trendid ning sisendid Eesti prognoosi uuendamiseks. Perioodil 2005-2008 tõusis kutsehariduse RKT enim tööstuse ja tootmise ning teeninduse valdkondades, kus nõudlus kvalifitseeritud tööjõu järele oli suur.

Kutseõppe RKT metoodikat on järjekindlalt arendatud, uuendatud RKT koostamise kord kinnitati 2007. aastal haridus- ja teadusministri määrusega. Juba 2006. aastal esitati RKT koolidele ühe numbrina kogu õppekavarühma kohta. Alates 2007. aastast kinnitatakse kutseõppeasutuste tellitud koolituskohtade arv õppekavarühmas kolmeks järgneva kalendriaastaks. Seega on pidevalt suurendatud kutseõppeasutuste autonoomiat ja õigust ise otsustada ning paindlikult reageerida kohapealsetele koolitusvajadustele. Lisaks tasemeõppele tellib riik alates 2007. aastast kutseõppeasutustelt koolituskohti täiskasvanute tööalaseks täienduskoolituseks ESFi vahendite toel.

² The European Centre for the Development of Vocational Training.

Arengukavas püstitatud indikaator kutseõppeasutuste lõpetajate 80%-lise tööturul rakendumise kohta aasta jooksul pärast lõpetamist on olnud liiga ambitsioonikas ja jääb sellisena saavutamata – arvestatav osa lõpetajatest läheb edasi õppima, astub kaitsevække või jääb lapsehoolduspuhkusele. Lõpetajate rakendumise trendid on olnud siiski selgelt positiivsed – registreeritud töötuse osakaal lõpetanute seas vähenes (kuni sügiseni 2008) ning tööleasunute ja edasiõppijate osakaal suurenes.

2. eesmärk: Kutseõppe adekvaatne rahastamine tagab teadmispõhise majanduse vajadustele vastava oskustööjõu ettevalmistamise

Kutseõppe rahastamises saab perioodil 2005-2008 edusammudena esile tõsta alljärgnevat:

- 1) kutsehariduse koolituskoha baasmaksumuse järk-järguline kasv. Kui 2005. aastal oli koolituskoha baasmaksumus 14 577 krooni, siis 2008. aastal 21 150 krooni. Kokku on koolituskoha baasmaksumus tõusnud 6 573 krooni võrra ehk 45,1%;
- 2) uute õppekavarühmade koefitsientide rakendumine alates 2005/06. õppeaastast;
- 3) Euroopa Sotsiaalfondi (edaspidi *ESF*) ressursside edukas kasutamine kutsehariduse sisulises arendustöös ja Euroopa Regionaalarengufondi (edaspidi *ERF*) vahendite rakendamine kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamiseks.

Tänu investeeringute ja toetuste olulisele kasvule (sh koolitoidu toetus ja õppetoetus põhihariduse baasil õppijatele) on kutsehariduse eelarve märgatavalt kasvanud. Kahjuks ei ole tõusnud plaanitud ulatuses otseselt õppetöö läbiviimiseks suunatavad vahendid ning tegelik koolituskoha maksumus ei ole ikka veel piisav õppekava täitmiseks oodatud tasemel. 2004. aastal olid kutsehariduse eelarvelised kulud kokku 673 mln krooni, 2008. aastal esialgsel andmetel 1,328 mld krooni. Eelarve kasv võrreldes 2004. aastaga on olnud 655 mln krooni ehk 97%. Investeeringute mahuks kavandati arengukavas 657,2 mln krooni, tegelikult on investeeritud 726,3 mln krooni ehk 10,5% planeeritust enam.

Arengukava koostamisel prognoositi kõigi ettenähtud tegevuste kogumaksumuseks 2,005 mld krooni. Arengukava elluviimise tegelikuks maksumuseks kujunes 1,904 mld krooni. 2006. aastal rakendus koolilõunatoetus põhihariduse baasil õppijatele, milleks suunatud vahendid tõstavad perioodi 2005-2008 kulude kogumahu 1,994 mld kroonile.

Vaatamata tõsisele edasiminekul kutseõppe rahastamisel ja tegevuskava finantsplaani edukale täitmisele, ei ole siiski realiseerunud eesmärk tõsta kutsehariduse keskmise koolituskoha maksumus 1,5kordseks võrreldes üldhariduse keskmise koolituskoha maksumusega. 2007. aastal oli suhe õppekulude osas 1,22 (koos investeeringutega 1,42).

3. eesmärk: Koostöö sotsiaalsete partneritega ja ettevõtetega kutseõppe arendamisel ja koolitusel on selgelt määratletud

Uuendatud kutseõppeasutuse seadus (edaspidi *KÕS*), mis jõustus 2005. aasta novembris, sätestas sotsiaalsete partnerite osaluse ja kaasatuse kõigisse kutsehariduse aspektidesse. Sotsiaalsed

partnerid on otseselt kaasatud kutseõppeasutuste juhtimisse läbi kutseõppeasutuste nõukogude, kus peab sotsiaalpartnerite osakaal moodustama enam kui 50% nõukogu koosseisust. Lisaks on partnerid kaasatud kutsehariduse strateegiliste arengute kavandamisse (osalemine vastavates tööühmades ning haridus- ja teadusministrit nõustavas Kutsehariduse Nõukojas), RKT kavandamisse, kutsestandardite ja riiklike õppekavade väljatöötamisse, kutseeksami komisjonidesse jne. Kutseõppeasutuste ja ettevõtete koostöö ettevõttepraktika läbiviimisel on oluliselt paranenud ja õppijate praktikavõimalused avardunud.

12. oktoobril 2006. aastal uuendati kuuepoolset koostöökokkulepet³, millega kaasati kokkuleppega ühinenud osapooled kõigisse kutsehariduse arendustegevustesse.

2008. aasta lõpus viidi HTMi tellimusel läbi sotsiaalsete partnerite rahulolu uuring, mille eesmärgiks oli selgitada välja, kuidas hindavad kutseharidussüsteemi sotsiaalsed partnerid perioodil 2005-2008 kutsehariduse arendamiseks ettevõetud tegevusi. Uuringu tulemuste põhjal võib järeldada, et tehtud edusamme hindavad ka partnerid ettevõtlussektorist. 41% vastajate hinnangul on kutseõppe kvaliteet Eestis oluliselt paranenud. Samas on vaid 9% vastajatest nõus sellega, et kutseõppe valdkond on adekvaatselt rahastatud.

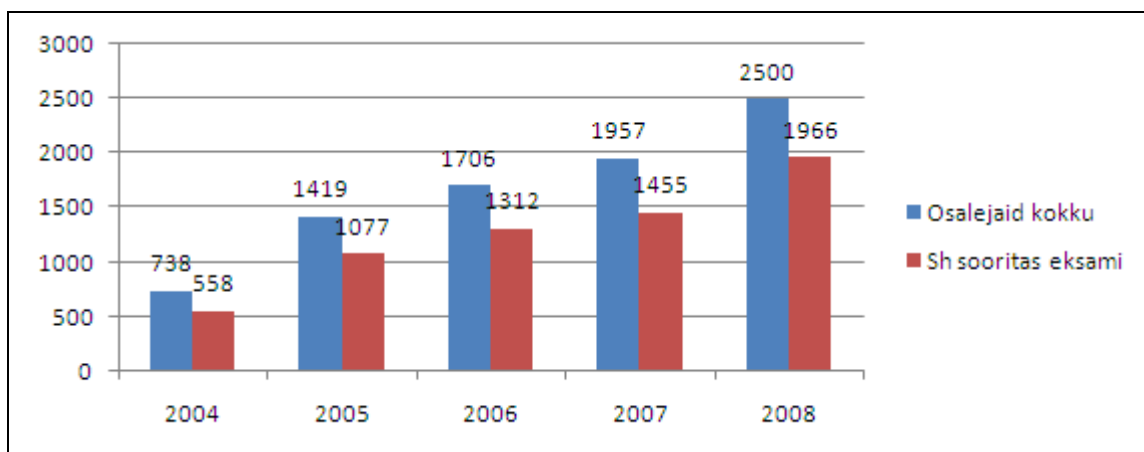
4. eesmärk: Kutse kvalifikatsioonide omistamine on muutunud reegliks, Eestis omistatud kvalifikatsioonid on teistes ELi liikmesriikides tunnustatud

Eesti kutse kvalifikatsioonisüsteemi on arengukava perioodi jooksul pidevalt täiustatud ja edasi arendatud. Koostatud on üle 700 kutsestandardi ja kutseid on omistatud rohkem kui 37 000-le inimesele. Uuendatud on kutsestandardi vormi ja tehtud teisigi olulisi arendustöid. 2005. aasta mais avati Kutsekoja juures Eesti Europassi keskus. Murranguliseks võib pidada uue kutseseaduse vastuvõtmist, mis jõustus 1.09.2008 ning millega kehtestati Eestis uus 8-tasemeline kutse kvalifikatsioonisüsteem senise 5-astmelise asemel. Eesti kvalifikatsiooniraamistiku tasemed vastavad nüüdsest Euroopa kvalifikatsiooniraamistikule ja on nendega seostatud.

Ühe olulise meetmena sätestas arengukava kutseõppeasutuse lõpueksami ühitamise kutseksamiga, kus on toimunud märkimisväärne edasimineku. Kui 2005. aastal valis kutseeksami vaid 9,8% lõpetajatest, siis 2008. aasta jooksul oli eksamile minejaid kokku juba 2 500 ehk 34,4% kõigist lõpetajatest (vt Joonis 1). Sealhulgas sooritas eksami positiivselt 1 966 ehk 79% eksami tegijatest, mis moodustab kokku 27% kutseõppeasutuse lõpetajatest. Kui 2004. aastal oli kutseeksamit võimalik sooritada 17-l erialal, siis 2007. aastaks oli see arv kasvanud 50ni.

³ Ühise tegevuse kokkuleppe kutseharidussüsteemi arendamiseks ja kvalifitseeritud tööjõu ettevalmistamiseks aastatel 2006-2009 allkirjastasid Haridus- ja Teadusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooni-ministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Töandjate Keskliidu, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja ja Eesti Ametiühingute Keskliidu esindajad.

Joonis 1. Kutseksamite sooritamine kutseõppeasutustes 2004-2008

Allikas: HTM planeerimistalitus, 2008.

Uus kutseseadus soodustab veelgi lõpetajate kutseksamite sooritamist, seadustades õppeasutuste võimaluse asuda teatud kindlatel tingimustel esmataseme kutseid omistama. Positiivsetele edusammudele vaatamata ei õnnestunud saavutada arengukavas soovitud taset (70% lõpetajatest teeb kooli lõpetamisel kutseeksami), mis oli püstitatud selgelt ebareaalsena.

5. eesmärk: Kutseõppe kvaliteet on oluliselt paranenud

Arengukava perioodil pöörati suurt tähelepanu kutseõppe kvaliteedi parendamisele nii kutseõppe sisulise poole arendamisel kui ka õppekeskkonna kaasaja nõuetele vastavusse viimisel.

Välja on töötatud kutseõppe kvaliteeditagamise süsteemi terviklik mudel, mis võtab komplekselt arvesse kõiki kutseharidust mõjutavaid ja kutseõppes toimivaid mõjureid ja komponente. Eesti esindajad on aktiivselt osalenud Euroopa kutseõppe kvaliteeditagamise võrgustiku töös. Seadustatud on kutseõppeasutuste regulaarne sisehindamine, kutsehariduse avalikult kättesaadavate mõõdikute süsteem ja välja on töötatud kutseõppeasutuse juhi kompetentsimudel.

ESFi toel viidi läbi mitmeid projekte, mille eesmärgiks oli kutseõppe sisulise kvaliteedi tõstmine:

- 1) „Kvaliteedi tagamine kutseõppeasutustes kvaliteedialase koolituse läbiviimise ja sisehindamise süsteemi arendamise kaudu“ Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove (edaspidi SA Innove) juhtimisel. Projekti raames viidi läbi kutseõppeasutuste kvaliteeditgevuse uuring, koostati „Sisehindamise käsiraamat kutseõppeasutustele“, koolitati kutseõppeasutuste kvaliteedijuhte ning töötajaid ning jätkati alates 2003. aastast korraldatavat Eesti kutseõppeasutuste kvaliteediauhinna konkurssi;
- 2) „Kutseõpetajate väljaõppe ja täienduskoolituse süsteemi väljaarendamine“ Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse (edaspidi REKK) eestvedamisel. Projekti raames töötati välja ja testiti kutseõpetaja väljaõppe ja täienduskoolituse mudelit 15s õppekavarühmas, samuti korraldati uuring kutseõpetajate karjääriteede ja koolitusvajaduse kohta;
- 3) „Kutseõppeasutuste õppekavade arendus“ REKKi juhtimisel, mille raames töötati välja kohustusliku õppe moodulid valdava osa riiklike õppekavade jaoks;

- 4) „E-õppe arendamine ja juurutamine kutseõppeasutustes ja rakenduskõrgkoolides” (e-VÕTI) Eesti Infotehnoloogia Sihtasutuse (edaspidi *EITSA*) koordineerimisel. Projekti tulemusena loodi e-õppe arendus- ja rakendussüsteem ning töötati välja ja võeti kasutusele hulgaliselt e-kursusi ja õpiobjekte;
- 5) „Töökohapõhise õppevormi rakendamine kutseharidussüsteemis” SA Innove eestvedamisel. Projekti eesmärk oli laiemalt tutvustada ning piloteerida õpipoisiõppe võimalusi Eestis. Projekti rakendamise tulemusena seadustati töökohapõhise õppevormi (ehk õpipoisiõppe) rakendamine kutsehariduses.

Välja on töötatud ja Hariduse kutsenõukogu poolt kinnitatud kutseõpetaja kutsestandard kolmel tasemel (III-V). Paindlikumaks on muudetud kutseõpetajale esitatavaid kvalifikatsiooninõudeid, mis võimaldab paremini kaasata kutseõpetajaid ettevõtlusest. Õpetajakoolituse RKT raames on loodud osa- ja täiskoormusega õppimisvõimalused kutseõpetajatele, mida neil varem ei olnud. 2008. aastast on kutseõpetajatel võimalik taotleda õpetajate lähtetoetust. Samas on jätkuvalt probleemiks kutseõpetajate järelkasvu kindlustamine – noori kutseõpetajaid tuleb koolidesse endiselt liiga vähe.

ERFi toel renoveeriti õppebaase 10s kutseõppeasutuses: Narva Kutseõppekeskus, Pärnumaa Kutsehariduskeskus, Tartu Kutsehariduskeskus, Võrumaa Kutsehariduskeskus, Tallinna Tööstushariduskeskus, Kuressaare Ametikool, Türi Tehnika- ja Maamajanduskool, Luua Metsanduskool, Tallinna Teeninduskool, Tallinna Polütehnikum. Koostöös Riigi Kinnisvara ASiga renoveeriti Haapsalu Kutsehariduskeskus.

Kokku investeeriti perioodil 2004-2008 kutseõppeasutuste õppebaaside kaasajastamiseks 726,3 mln krooni, sellest 417,4 mln krooni (57,5%) saadi ERFi vahenditest ja ülejäänud riigieelarvest.

6. eesmärk: Õppekavade süsteem on korrastatud ja välja arendatud

2006. aastal kinnitati Vabariigi Valitsuse määrusega kutseharidusstandard, mis sätestab ühtsed nõuded põhi- ja keskkooli tasemel toimuvale kutse- ja erialasele õppele.

Õppekavade süsteemi on arengukava perioodil oluliselt korrastatud. Toimib kindel ahel, kus kinnitatud kutsestandardite alusel koostatakse riiklikud õppekavad, mille alusel omakorda koostatakse kutseõppeasutuste õppekavad. Haridus- ja teadusministri käskkirjaga on kinnitatud 31 õppekavarühma nõukogu, kes peavad töötama välja riiklikud õppekavad. Praeguseks on valminud ja kinnitatud 44 riiklikku õppekava⁴. Alates 2009. aasta sügisest toimub kutseõppeasutustes uute õppijate vastuvõtt ainult uuendatud õppekavade alusel, mis aitab kaasa kutseõppe ühtse kvaliteedi tagamisele.

2005. aastal käivitati REKKis ESFi projekt "Kutseõppeasutuste õppekavade arendus", mille raames töötati koostöös sotsiaalsete partneritega välja 132 eriala kutseõppesisu. Koostatud on hariduslike erivajadustega õpilastele kohandatud pilootõppekavad ning meetodilised materjalid nende rakendamiseks. SA Innove rakendas ettevõtlusõppe arendamise ESFi projekti, mille raames töötati

⁴ Sõjaväelise juhtimise eriala vanemallohvitseride riiklik õppekava on kinnitatud kaitseministri käskkirjaga, kõik teised kutseõppe riiklikud õppekavad haridus- ja teadusministri määrusega.

välja kolm ettevõtlusõppe baasmoodulit ja nende realiseerimiseks vajalikke õppematerjale ning metoodilisi materjale.

7. eesmärk: Toimib kutseõppes pakutavate õppimisvõimaluste potentsiaalsetele õppijatele tutvustamise süsteem

Kutseõppe võimaluste tutvustamiseks kasutatakse erinevaid kanaleid. SA Innove Kutsehariduse Seirekeskus on alates 2001. aastast regulaarselt andnud välja teatmikku „Kutseõppeasutused. Abiks otsustajale“. Ilmunud on mitmed kutsehariduse võimalusi tutvustavad erilehed, näiteks Maalehe lisana. ESFi II perioodil rakendab SA Innove programmi „Kutsehariduse populariseerimine“, mille raames muutub õppimisvõimaluste tutvustamine süsteemsemaks ja tulemuslikumaks.

Kutseõppe populariseerimiseks arendatakse edasi kutsemeistrivõistluste süsteemi SA Innove koordineerimisel ja populariseerimisprogrammi rahalisel toel. Viimastel aastatel on toimunud kutsevõistluste osas läbimurre rahvusvahelisele areenile – Eesti on liitunud nii maailma kutsemeistrivõistluste organisatsiooniga *WorldSkills* kui ka Euroopa vastava organisatsiooniga *EuroSkills*. 2007. aastal osales Eesti Shizuoka toimunud *WorldSkills*il nelja võistlejaga kolmes kategoorias. 2008. aastal võttis Eesti 12-liikmeline võistkond osa Rotterdami toimunud *EuroSkills*ist, kust toodi koju kaks medalit – plaatimises hõbe ja müüriladumises pronks.

Arengukava perioodil käivitati SA Innove eestvedamisel ja ESFi toel projekt „Karjääriteenuste süsteemi arendamine Eesti Vabariigis“. Projekti käigus viidi läbi üleriigiline karjääriteenuste valdkonna uuring, koostati soovituslikud näidismaterjalid karjääriõppe läbiviimiseks üldhariduskoolides ja kutseõppeasutustes, korraldati karjääriõppe pilootkoolitused (sh 4s kutseõppeasutuses), koolitati karjääriteenuseid osutavaid spetsialiste ning täiendati veebilehte Rajaleidja. Karjääriteenuste arendamist jätkatakse ESFi uuel perioodil „Karjääriteenuste süsteemi arendamise“ programmi raames.

Välja on töötatud integreeritud nõustamismudel, mis kirjeldab süsteemselt ja integreerib nõustamissüsteemi siiani killustunult toimivaid liike. 12.03.2008 sõlmiti HTMi ja Sotsiaalministeeriumi (edaspidi SoM) vahel leping, mis sätestab kindla tööjaotuse kahe ministeeriumi vahel karjäärinõustamise alases tegevuses. Hoolimata mõningatest edusammudest on noortele suunatud karjääriteenuste kvaliteet Eestis jätkuvalt ebaühtlane. Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava läbiva teemana jääb karjääriplaneerimisega seotud teemade käsitlemine ning nõustamine juhuslikuks ja ebapiisavaks ega toeta noori vajalikul määral karjääriotsuste tegemisel.

Saavutamata jäi arengukavas indikaatorina sätestatud kutseõppes õppivate õpilaste osakaal keskhariduse tasemel (38%). Siiski on viimastel aastatel kutsehariduse maine tõusnud ja õppijate osakaal samuti – 2008. aastal omandas keskharidust kutseõppeasutustes peaaegu 33% ja gümnaasiumites 67% õppijatest.

8. eesmärk: Kutseõppe on teiste haridusliikide ja –tasemetega paremini sidustatud

Loodud on kutseõppe võimalused põhikoolides ja gümnaasiumides – kutseõppeklassid tegutsevad 25s gümnaasiumis, üksikõppijaid on paljudes teisteski koolides. Üha populaarsemaks muutub eel-kutseõpe ja üldhariduskoolide tööõpetuse tundide läbiviimine kutseõppeasutuste õppetöökodades.

Olulise tegevusena on käivitunud koolikohustuse eas olevatele põhikooli kasvuraskustega lastele kutseõppe võimaldamine – vastavad rühmad tegutsevad Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskoolis, Põltsamaa Ametikoolis, Tallinna Kopli Ametikoolis, Valgamaa Kutseõppekeskuses ja Sillamäe Kutsekoolis.

Kutsekeskharidusõppe lõpetajatele on loodud võimalus jätkata tasuta 35 õppenädala ulatuses üldharidusõpinguid täiskasvanute gümnaasiumites, et valmistuda üldhariduslikeks riigieksamiteks. Selline võimalus soodustab kutseõppeasutuste lõpetajate konkureerimist gümnaasiumite lõpetajatega kõrgkoolidesse astumisel neil erialadel, kus riigieksamite sooritamine on nõutud. Kõrgkoolides õpinguid jätkavate kutseõppeasutuste lõpetajate arv on aasta-aastalt kasvanud. Kõrghariduse RKTd kavandades arvestatakse tinglikult koolituskohad ka 10%-le kutsekeskhariduse omandanutele.

Erinevad kutse- ja rakenduskõrgkoolid on tegelenud ühise õppekava arendusega, et paremini ühitada sama eriala õppekavu ja võtta arvesse kutseõppes omandatud teadmisi-oskusi kõrghariduse õppekava läbimisel.

9. eesmärk: Kõigile soovijatele on loodud võimetekohase kutseõppe võimalused

Arengukava perioodil on kutseõppe kättesaadavus erinevate vajadustega õppijatele oluliselt kasvanud. KÕSi muudatustega 2005. aastal sätestati Eestis kutseõppe liikidena:

- 1) kutsealane eelkoolitus;
- 2) kutseõpe põhikoolis ja gümnaasiumis;
- 3) põhihariduse nõudeta kutseõpe;
- 4) kutseõpe põhihariduse baasil;
- 5) kutsekeskharidusõpe;
- 6) kutseõpe keskhariduse baasil .

Lisaks toimub kutseõppeasutustes täiskasvanute tööalane koolitus ning koolipõhise õppevormi kõrval on seadustatud töökohapõhine õppevorm (nn õpipoisikoolitus). Paindlikud kutseõppeliigid on kättesaadavad kõigis regioonides üle Eesti.

RKT esitamisel kutseõppeasutustele nähakse ette koolituskohad ka erivajadustega õppuritele. Hariduslike erivajadustega õpilaste kutseõppe finantseerimise täiendav koefitsient on 1,5. Täiendav koefitsient on kehtestatud ka vanglaõppele. Vanglahariduse reform on nüüdseks teostatud ja kutseõpet kinnipidamisasutustes viivad läbi tavakutseõppeasutused.

Väljalangevus kutseharidusest kasvas nii 2005/06. kui 2006/07. õppeaastal, mis oli suures osas seotud majanduse kiire kasvu perioodi ja teatud sektorites valitsenud tööjõupuudusega. 2007/08.

Õppeaastal on õpingute katkestajate osakaal pisut vähenenud. Väljalangevuse vähendamine on lähiaastate suurimaid väljakutseid Eesti kutseõppeasutustele.

10. eesmärk: Kutseharidussüsteem tagab täiendus- ja ümberõppevõimalused kõigile soovijatele

Pea kõigis kutseõppeasutustes on loodud täiendus- ja ümberõppe võimalused täiskasvanud õppijatele. Õppijate arvu dünaamika on olnud jõuliselt kasvav – aastatel 2006-2008 on täiskasvanud õppijate arv tõusnud 6 000 õppija võrra aastas. 2008. aastal osales kutseõppeasutustes täiskasvanute koolituses juba üle 26 000 õppija. Elukestvas õppes osalemise määr⁵, mis on Eestis olnud aastaid 5-7% tasemel, tõusis 2008. aastal 9,8%-ni.

Aastatel 2007-2009 pakuti kutseõppeasutustes ja kutseõpet võimaldavates rakenduskõrgkoolides tasuta õppimisvõimalusi täiskasvanutele tööalase koolituse RKT alusel riiklikest ja ESFi I perioodi vahenditest. ESFi ja riigieelarve vahenditest rahastati 2008. aastal kutseõppeasutustes ja kutseõpet pakkuvates rakenduskõrgkoolides ligikaudu 13 500 inimese täiendus- ja ümberõppekursusi. Lõpetajate osakaalu võib pidada väga heaks, väljalangevus kursustelt oli ainult 2,7%.

Vabariigi Valitsus kinnitas 10.01.2008 otsusega „Elukestva õppe strateegia 2005-2008“ lisa „Täiskasvanute tööalase koolituse rahastamise vastutusalade jaotus Haridus- ja Teadusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Sotsiaalministeeriumi vahel“. Vastavalt sellele on MKMi sihtgrupiks töötavad täiskasvanud, kelle tööalast koolitust rahastatakse ettevõtete kaudu, HTMi sihtgrupiks on töötavad täiskasvanud, kelle koolitust rahastatakse õppe- ja koolitusasutuste kaudu ning SoMi sihtgrupiks eelkõige töötud ja tööturu riskirühmadesse kuuluvad tööotsijad.

ESFi II perioodil viiakse ellu kolm täiskasvanuhariduse programmi – „Täiskasvanute tööalane koolitus ja arendustegevused“ (elluviija HTM), „Täiskasvanute koolitus vabahariduslikes koolituskeskustes“ (elluviija Eesti Vabaharidusliit), „Täiskasvanuhariduse populariseerimine“ (elluviija Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsioon Andras).

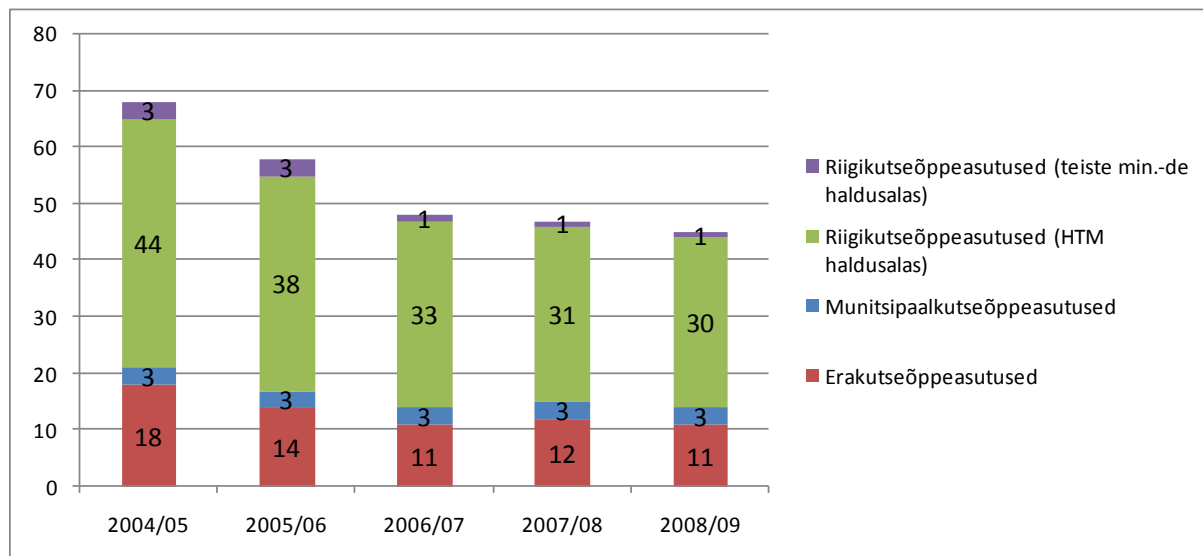
11. eesmärk: Ressursside kasutus kutseõppes on tõhus, tagades juurdepääsu kutseõppele kõigis regioonides

HTMi hallatavate kutseõppeasutuste võrgu ümberkujundamisega on sihikindlalt tegeletud alates 1999. aastast. Ümberkorralduste eesmärk oli muuta kutseõppeasutuste võrk optimaalseks ja tõhusalt toimivaks, seetõttu koondati õpe suurematesse piirkondlikesse keskustesse ja valdkonnapõhistesse koolidesse. Koolivõrgu ümberkorraldamisel lähtuti põhimõttest, et kutseõppe võimalus peab säilima igas maakonnas. Aastatel 2005–2008 toimus riigikutseõppeasutuste võrgus kokku 12 ümberkorraldust (vt Lisa 3. Koolivõrgu ümberkorraldused 2005-2008). 2008/09. õppeaastal oli Eestis 30 riigikutseõppeasutust HTMi haldusalas ja 1 Kaitseministeeriumi haldusalas (vt Joonis 2). Võrdluseks – 2005. aastal oli HTMi haldusalas 44 riigikutseõppeasutust. Oluliselt on tõusnud õppurite arv kutseõppeasutuse kohta. Kui 2000. aastal oli ühe kutseõppeasutuse kohta keskmiselt 400 õppijat, siis

⁵ 25-64-aastase elanikkonna osalemine tasemeõppes, tööalases või vabahariduslikus koolituses, konverentsidel või seminaridel uuringule eelneva nelja nädala jooksul.

2008. aasta lõpuks oli see arv ligi 580 ning riigikutseõppeasutustes koguni 690 õppurit kooli kohta. Toimunud ümberkorraldustega on kutseõppeasutuste võrk põhiosas korrastatud ja efektiivsemaks muudetud.

Joonis 2. Kutseõppeasutuste arv 2004/05–2008/09

Allikas: EHIS 10.11.2008.

Kutseõppeasutuste töö on muutunud tulemuslikumaks ka tänu koolide regionaalsetele koostöökokkulepetele, mis sätestavad koolitusvaldkondade jagunemise õppeasutuste vahel. Kõige kaugemale on selles osas jõutud Lõuna-Eestis, koostööle on alus pandud ka Kesk-Eestis. Tõhusa panuse andsid regionaalsed koostöövõrgustikud kutseõppeasutuste investeeringute kava koostamisse, aidates vältida asjatuid õppebaaside dubleerimisi lähikonnas. Levimas on õppebaaside ristkasutamise praktika.

Kutseõppeasutused on hakanud üha olulisemat rolli mängima kohalikes arendusprojektides ja muudes kogukondlikes tegevustes eelkõige just vajaliku koolituse pakujatena. Paindlikum ja kiirem reageerimine kohalikele, regionaalsetele ja valdkondlikele koolitusvajadustele ning üha tõhusam koostöö ettevõtetega on samuti saanud hoo sisse just viimastel aastatel.

12. eesmärk: Juurdepääs kutseõppele tagatakse ka vähemkindlustatud peredest pärit noortele

Õpilaste sotsiaalsete vajaduste paremaks rahuldamiseks on aastatel 2005-2008 õnnestunud suhteliselt palju ära teha. 2005. aasta septembris laienes põhikoolijärgsetele kutseõppuritele võimalus saada õppetoetust. Alates 2006. a septembrist saavad koolilõuna toetust põhikoolijärgsed ja põhihariduseta kutseõppurid. Säilinud on 100%line sõidutoetus põhihariduse baasil õppijatele. Mitmete kutseõppeasutuste ühiselamud on renoveeritud ja vastavad kaasaegsetele tingimustele.

Kehtivat õppetoetuste süsteemi ei ole õnnestunud muuta praegu veel valdavalt õppeedukuse keskselt lähenemiselt vajadustepõhiseks, mis oleks kutseõppurite jaoks sobivam ja garanteeriks vähemkindlustatud peredest pärit õppijatele ligipääsu kutseharidusele. Seoses sellega ei ole sisse viidud ka õppetoetuse ühiselamukulusid katvat komponenti.

Kokkuvõtteks

„Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005–2008“ tegevuskava nägi ette kokku 63 konkreetset tegevust erinevate eesmärkide elluviimiseks. Perioodi jooksul on neist täidetud 45. Osaliselt täidetud või täitmisel olevaid tegevusi on 9, kavandatuga võrreldes jääb täitmata samuti 9 tegevust. Seega võib öelda, et 71% ulatuses on tegevuskava täielikult täidetud ja koos osaliselt või täitmisel olevate tegevustega tõuseb tegevuskava täitmise protsent üle 85. Kokkuvõtte „Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005–2008“ tegevuskava täitmisest on esitatud Lisas 1.

Suuremad saavutused „Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005–2008“ elluviimisel:

- kutseharidus on muutunud elulähedasemaks ja ühiskonna vajadustele vastavamaks;
- toimib hea koostöö sotsiaalpartneritega;
- loodud on eeldused kutseõppe sisu uuendamiseks ja kvaliteedi tõusuks;
- paindlikkus kutseõppes on tuntavalt suurenenud;
- orienteeritus väga erinevatele sihtrühmadele;
- täiendus- ja ümberõppe võimaluste tõhus laiendamine;
- kutseharidusse suunatud finantsvahendite tõus;
- kutseõppeasutuste võrgu korrastamine;
- kutseõppe efektiivsuse tõus.

Edusammudest hoolimata ei suudetud kõigis valdkondades siiski olulist positiivset nihet saavutada või jäi muudatuste mõju loodetust tagasihoidlikumaks, millest tulenevad väljakutsed järgmisele arengukava perioodile. Olulisemad vajakajäämised on:

- karjäärinõustamine ei jõua veel iga õpilaseni;
- kutseõppe maine ei ole veel otsustavalt muutunud;
- kutseõppe kvaliteet on ebaühtlane;
- kutseõppe ei ole veel alati kaasaegne;
- õppe- ja elukeskkonna kaasajastamine nõuab jätkuvalt suuri investeeringuid;
- koolituskoha rahastamise maht ei võimalda kutseõppe läbiviimist soovitud tasemel;
- kutseõpetajate kaader ei uuene piisavalt;
- väljalangevus kutseharidusest on lubamatult suur;
- õppetoetuste süsteem ei toeta piisavalt kutseõppes õppijat.

Käsitledes põhjusi, miks osad tegevused täitmata jäid või on nende täitmine viibinud, tuleb välja tuua ülesannete ja tegevuste liiga optimistlikku kavandamist ning aja-, inim- ja muude ressursside vajaduse alahindamist ülesannete kogumahu kontekstis. Teise põhjusena võib nimetada suutmatust tegevuskava koostades piisavalt selgelt prognoosida kõigi tegevuste otstarbekust ja realiseeritavust. Arendustööde käigus ilmnis mõningatel puhkudel, et tegevus on teostamatu või ebaotstarbekas. Kolmanda põhjusena võiks välja tuua tegevustele eelnevate arendusprotsesside või muude eelduste venimist meist mitteolenevatel põhjustel (näiteks ELi tasemel tehtavate vajalike otsuste viibimine, ilma milleta ei saa alustada arendustegevusi ka liikmesriikides). Neljanda põhjusena tuleb välja tuua finantsressursside piiratus.

1.2. Olukorra kirjeldus. Väljakutsed kutseharidusele aastatel 2009-2013

1.2.1. Õppijakesksuse suurendamine

Õpilaste arv kutseõppes ja prognoos 2013/14. õppeaastani

Lähiaastate üheks kõige olulisemaks kutseharidust mõjutavaks teguriks on asjaolu, et 1990ndate aastate alguse madalast sündimusest tingituna lõpetab põhikooli aasta-aastalt vähem noori. Kuigi tänasel päeval pole teada, milline on 2009. aastal kavandama hakatud põhikooli ja gümnaasiumi lahutamise reformi mõju kutseharidusele, jätkub käesoleva arengukava perioodil 2006. aastal alanud põhikooli lõpetajate arvu languse mõju õppijate arvule kutsehariduses.

Kutsehariduses õppis 10.11.2008 seisuga 27 239 inimest. Traditsiooniliselt oli kõige rohkem õppureid põhihariduse järgses kutsekeskharidusõppes – 64,8% õpilaste koguarvust. Keskhariduse baasil omandas kutseharidust 31,8% õpilastest. Vähem oli õppureid väikesele sihtrühmale orienteeritud kutseõppes põhihariduse baasil ja põhihariduse nõudeta kutseõppes, vastavalt 1,9% ja 1,5%.

Möödunud arengukava perioodi jooksul oli õpilaste arvu trend kergelt langev, 2004/05. õppeaastaga võrreldes on 2008/09. õppeaastal õpilaste arv langenud 9% võrra. Suurem on langus olnud keskhariduse järgses kutseõppes, kus õpilaste arv on kahanenud pea 20%. Üha enam üldkeskhariduse omandanud noori eelistas edasi õppida kõrgkoolides, kus õppimisvõimalused on järjest avardunud ja vaid 1-2 aastat pikema õppeajaga saab omandada juba kõrgharidusliku kvalifikatsiooni. Õpilaste arv on järjepidevalt kasvanud uutes kutseõppeliikides – kutseõpe põhikooli baasil ja põhihariduse nõudeta kutseõpe (vt Tabel 1).

Tabel 1. Õpilaste arv kutseõppeliigiti 2004/05–2008/09

	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
Põhihariduse nõudeta kutseõpe	267	28	169	307	414
Kutseõpe põhihariduse baasil	0	0	208	424	505
Kutsekeskharidusõpe	18 886	18 882	18 795	18 030	17 648
Kutseõpe keskhariduse baasil	10 762	10 101	9 478	8 620	8 672
Põhiharidust eeldav keskeri-/tehnikumiharidus	0	2	1	0	0
Kokku	29 915	29 013	28 651	27 381	27 239

Allikas: EHIS 10.11.2004–10.11.2008.

Traditsiooniliselt on kutsehariduses suurima õpilaste arvuga õppevaldkonnaks tehnika, tootmine ja ehitus (vt Tabel 2), kus 2008/09. õppeaastal õpivad veidi vähem kui pooled (46%) kõigist kutseõppuritest. Võrreldes 2004/05. õppeaastaga on õpilaste arv selles valdkonnas vähenenud ligi 13% (vt Tabel 2), mis on suurem õpilaste arvu üldisest langusest (9%). Seoses teenindussektori kasvuga viimastel aastatel on õpilaste arv vähem langenud teenindusvaldkonnas, mis on suuruselt teine õppevaldkond. Seoses uute tarbekunsti ja käsitöö erialade avamisega on õpilaste arv suurenenud humanitaaria ja kunstide õppevaldkonnas. Aianduserialade suurenenud populaarsus on kasvatanud õppijate arvu põllumajanduse õppevaldkonnas.

Tabel 2. Kutseõppurite arv õppevaldkonniti õppeaastail 2004/05–2008/09

Õppevaldkond	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09		Muutus
Humanitaaria ja kunstid	1038	1126	1084	1016	1080	↗	4,0%
Loodus- ja täppisteadused	1679	1361	1215	1221	1459	↘	-13,1%
Põllumajandus	1687	1850	1979	1952	1898	↗	12,5%
Sotsiaalteadused, äridus ja õigus	3742	3661	3468	3339	3372	↘	-9,9%
Teenindus	6708	6458	6514	6183	6337	↘	-5,5%
Tehnika, tootmine ja ehitus	14319	13722	13602	12970	12491	↘	-12,8%
Tervis ja heaolu	742	835	789	700	602	↘	-18,9%
Kokku	29915	29013	28651	27381	27239	↘	-8,9%

Allikas: EHIS 10.11.2004–10.11.2008.

Suurim põhikoolilõpetajate arvu langus on ees 2009/10. õppeaastal, kuid õppeaasta eelsed andmed vastuvõtu kohta kutseõppeasutustesse ei näita, et õppijate arv kutsehariduses põhihariduse järgsetel õppekavadel seetõttu oluliselt väheneks. Kuigi ka gümnaasiumilõpetajate arv on vähenemas, näitavad kutsehariduses 2008/2009. õppeaasta vastuvõtt ja 2009/2010. õppeaasta eelne vastuvõtu-avalduste seis pigem keskhariduse järgsetel õppekavadel õppijate arvu suurenemise tendentsi (vt Tabel 3).

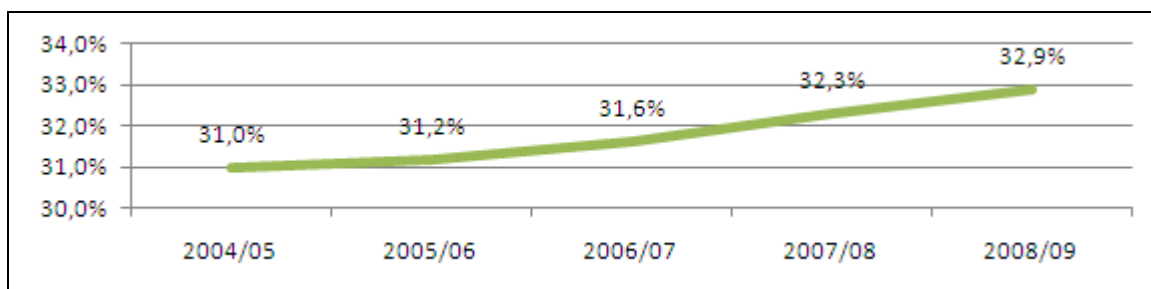
Tabel 3. Vastuvõtt kutseharidusse 2005/06–2008/09

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
Põhihariduse nõudeta kutseõpe	28	132	255	352
Kutseharidus põhihariduse baasil	6924	7008	6567	6515
Kutseharidus keskhariduse baasil	4983	4628	4492	4589
Kokku	11935	11768	11314	11456

Allikas: EHIS 10.11.2005–10.11.2008.

Eelolevate aastate õpilaste arvu kutsehariduses on prognoosida üsna keeruline. Otse põhikooli lõpetamise järel kutseharidusse siirdujate osakaal on aastate jooksul küll veidi kasvanud, 2008. aastal oli see 30,4%, kuid põhikooli lõpetajate arvu vähenemise tõttu on selle tendentsi mõju väga väike. Samas on suurenenud varem põhikooli lõpetanud noorte huvi kutsekeskhariduse omandamise vastu. Kokku omandas kutsehariduse suunal keskharidust 32,9% kõigist keskharidust omandavatest õpilastest (vt Joonis 3).

Joonis 3. Keskhariduse tasemel kutsehariduse suunal õppijate osakaal

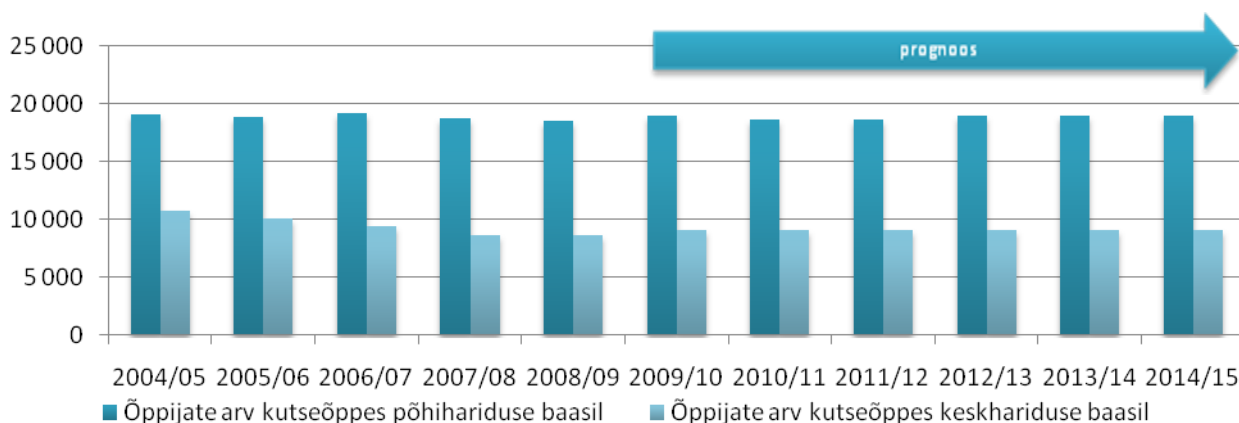
Allikas: EHIS 10.11.2005–10.11.2008.

Otse gümnaasiumist asub kutseõppes õppima vaid ligikaudu 10% eelmisel õppeaastal lõpetanutest. Samas on selles õppeliigis viimastel aastatel oluliselt kasvanud vanemaealiste õppijate osakaal, kes tulevad kutseõppesse mõned aastad pärast keskhariduse omandamist. Keskhariduse baasil õpetatavad erialad on lühema õppekavaga ning tundlikumad lühiajalistele muutustele majanduskeskkonnas. Praegusest majandus- ja tööjõuturusiatsioonist tulenevalt võib prognoosida õpilaste arvu tõusu keskhariduse järgses kutseõppes, eeldusel, et paljud inimesed leiavad selle kutseõppeliigi näol võimaluse tõsta oma konkurentsivõimet tööturul. 2008. ja 2009. a vastuvõttude statistika keskhariduse järgsetele õppekavadele toetab seda prognoosi.

Õpilaste arvu prognoosimiseks käesoleva arengukava perioodiks ehk õppeaastani 2013/14 on vaadeldud kutseõppurite vanuselist jaotust kutseõppeliikide lõikes. Õppijate arv põhihariduse nõudeta kutseõppes on küll väike, kuid prognoositavalt kasvava trendiga, võttes arvesse mitteõppivate põhikooli katkestanute suhteliselt suurt arvu Eestis. Põhihariduse järgselt toimuvasse kutseõppesse astujate arv kohe peale põhikooli lõpetamist on 90ndate aastate sündimuse järsu languse tõttu kahanev. Samas on oluliselt tõusva trendiga olnud varem põhikooli lõpetanud noorte õppima asumine kutsekeskharidusõppesse. Õppijate arvu prognoosimisel kutsehariduses põhihariduse järgsetel õppekavadel on arvesse võetud ka arengukavas seatud eesmärged kutsekeskhariduse tasemel õppijate osakaalust kõigist keskhariduse tasemel õppijatest (siht 2013. aastaks on 40%). Õppijate arvu prognoosimisel keskhariduse järgses kutseõppes on samuti eraldi käsitletud trende kohe gümnaasiumi lõpetamise järel kutseõppesse astujate ning varem keskhariduse omandanute lõikes. Siingi on gümnaasiumi lõpetamisega samal aastal kutsehariduses jätkajate arv olnud negatiivse trendiga, kuid varem keskhariduse omandanute õppima asumine kutsehariduses keskhariduse järgsetel õppekavadel on olnud järjest tõusva trendiga nähtus juba mitmeid aastaid. Lisaks on kutsehariduses õppijate arvu prognoosimisel arvesse võetud käesolevas arengukavas seatud sihte õpingute katkestamise oluliseks vähendamiseks (siht 2013. aastaks on 12%).

Kokkuvõtvalt näitab eeltoodud metoodika alusel koostatud prognoos kutsehariduses õppijate arvu eeloleval viiel õppeaastal stabiilsena. 90ndate aastate madalast sündimusest tingitud kutseharidusse õppima asuvate põhikooli- ja gümnaasiumilõpetajate arvu langust kompenseerib paari viimase aasta andmete alusel varem lõpetanute kasvav huvi kutsehariduses õppimise vastu (vt Joonis 4). Seejuures õppima tulijaid on nii kutse- ja erialase ettevalmistuseta kui juba kutsequalifikatsiooniga inimeste hulgast, kes soovivad ennast täiendada või omandada uue eriala.

Joonis 4. Õpilaste arv kutsehariduses 2004/05–2008/09 ja prognoos 2013/14. õppeaastani

	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Põhihariduse baasil	19 153	18 912	19 173	18 761	18 567	19 000	18 700	18 700	19 000	19 000	19 000
Keskhariduse baasil	10 762	10 101	9 478	8 620	8 672	9 100	9 100	9 100	9 100	9 100	9 100
Õppijate arv kutsehariduses kokku	29 915	29 013	28 651	27 381	27 239	28 100	27 800	27 800	28 100	28 100	28 100

Allikas: EHIS; HTM analüüsitalitus, 2009.

Sellises olukorras on eriti tähtis pöörata senisest suuremat tähelepanu igale õppijale ja tema vajadustele, et suurendada inimeste võimalusi elus edukalt toime tulla. Õppimisvõimalused kutsehariduses peavad olema tagatud kõigile soovijatele, olenemata nende elukohast, vanusest, haridustasemest, varasemast kvalifikatsioonist, sotsiaalmajanduslikust taustast või rahvusest. Vähenema peab väljalangevus kutseharidusest. Sel eesmärgil nähakse arengukava rakendusplaanis ette tegevused õpingud katkestanute tagasitoomiseks kutseharidusse, keskhariduse järgse õppe reorganiseerimiseks ning õppekavade sidumiseks rakenduskõrghariduse õppekavadega, kutseõppurile suurema toe pakkumiseks nii nõustamise kui õppekorralduse osas ning loomulikult õppe kvaliteedi tõstmiseks kutseõppeasutustes. Erinevate otsuste tegemisel nii kutseõppeasutuste tasandil kui kutseharidussüsteemi juhtimisel tervikuna tuleb arvestada seda, kuidas see toetab õppijat.

Kutseõppe regionaalse kättesaadavuse tagamine

Regionaalselt võib kutsehariduse kättesaadavust pidada küllalt heaks. Möödunud arengukava perioodil lõpule viidud kutseõppeasutuste võrgu ümberkorraldamisel lähtuti põhimõttest, et kutsehariduse kättesaadavus peab olema tagatud üle-eestiliselt (vt Joonis 5) ning lähiajal ei ole kutseõppeasutuste võrgus suuremaid muutusi ette näha.

Joonis 5. Kutseõppeasutuste paiknemine 2008/09. õppeaastal

Allikas: Kutsehariduse Seirekeskus 2008.

Kutseõppe regionaalse kättesaadavuse suurendamise seisukohalt on vajalik tagada ühiselamu-kohtade olemasolu kõigile soovijatele. Kuigi ühiselamute renoveerimist alustati juba ERFi esimesel perioodil, ei ole kaasaegsed elamistingimused tagatud sugugi kõigile kodust kaugemal õppijatele. Oluline on jätkata ühiselamute renoveerimist ka ERFi teisel perioodil.

Kutseõppe kättesaadavuse tagamine erinevatele sihtrühmadele

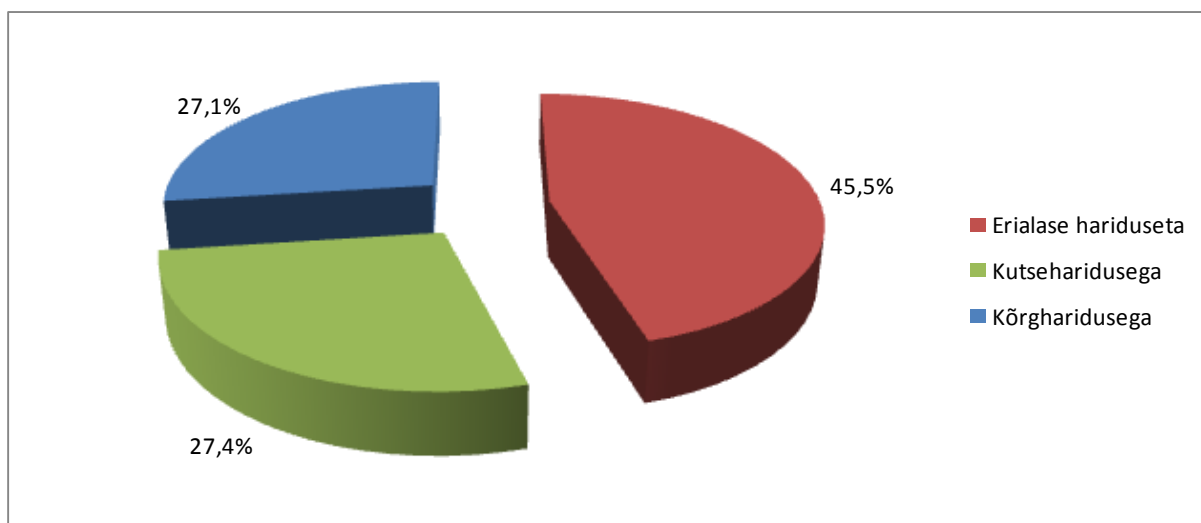
Viimaste aastate kiire majanduskasvu tingimustes paranesid Eesti tööhõive näitajad oluliselt. Samal ajal oli tööjõu tootlikkus töötaja kohta, hoolimata kasvutempost, jätkuvalt madalal tasemel, ulatudes 2007. aastal vaid 64,7%ni EL27 keskmisest⁶. Maailma Majandusfoorumi rahvusvahelise konkurentsivõime uuring *Global Competitiveness Report 2007–2008* toob Eesti peamise probleemina välja töötajaskonna madala või ebapiisava ettevalmistuse, mis on oluliseks takistuseks 23,4% Eesti tööandjate hinnangul⁷. Liialt suur osakaal Eesti tööealisest elanikkonnast (15-74aastased) on ainult põhi- või üldkeskharidusega, omamata kutsealast ettevalmistust oma erialal edukaks töötamiseks. Erialase hariduseta on kokku üle 476 000 inimese, mis moodustab 45,5% kogu vanusegrupist⁸ (vt Joonis 6). Kõigist erialase hariduseta isikutest on üldkeskharidusega isikuid veidi üle poole ehk 52%.

⁶ Eesti majanduskasvu ja tööhõive kava 2008-2011 Lissaboni strateegia rakendamiseks, 2008, lk 64.

⁷ *Ibid.*, lk 66.

⁸ Tööturul aktiivsetest inimestest oli 2007. a erialase hariduseta 36%.

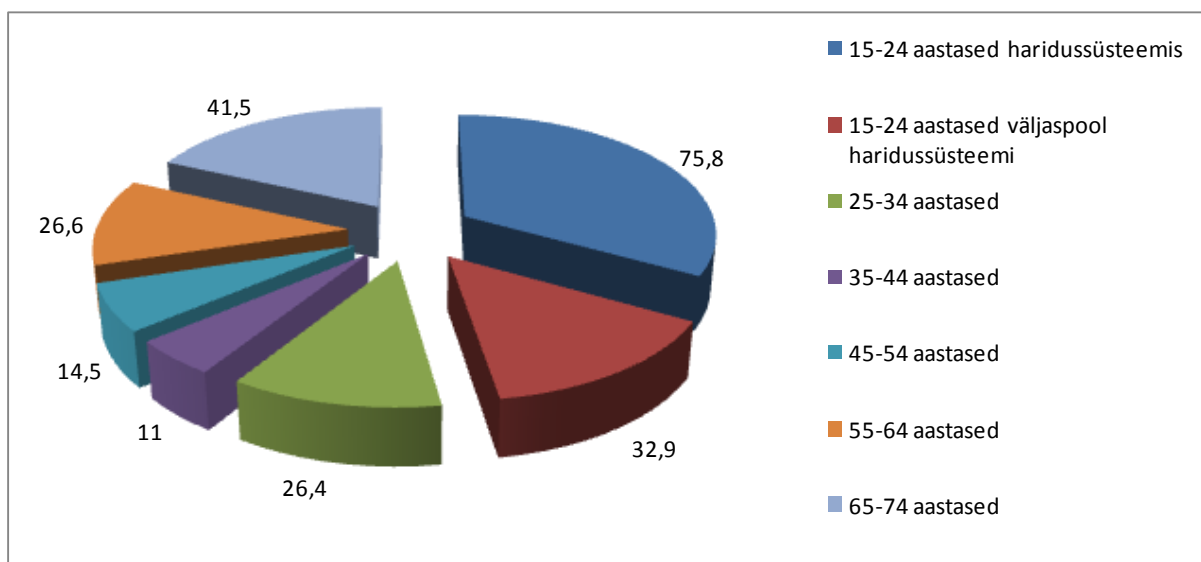
Joonis 6. Eesti tööealise elanikkonna (15–74-aastased) jaotus haridustasemeti 2007. aastal

Allikas: Eesti Statistikaamet, 2008.

Murettekitav on põhihariduse või madalama haridusega inimeste suur osakaal tööealisest elanikkonnast. 2007. aasta seisuga oli Eestis 227 800 inimest, vanuses 15-74 aastat, kellel on põhiharidus või sellest madalam haridustase. Siinjuures tuleb arvestada, et 75 800 neist on õpilased, kes jätkavad oma õpinguid pärast põhihariduse omandamist, seega põhiharidusega piirdunute tegelik arv on 152 000. Põhi- või madalama haridustasemega inimeste arv on suurem just nooremates vanuserühmades (vt Joonis 7). Erilist tähelepanu tuleb pöörata tõsiasjale, et Eestis on 32 900 15–24-aastast noort, kes on omandanud vaid põhihariduse või kellel on jäänud ka põhikool lõpetamata ning kes ei jätka oma haridusteed üheski õppeasutuses.

Joonis 7. Põhi- või madalama taseme haridusega inimeste jagunemine vanuseliselt 2007. aastal (tuhat inimest)

Allikas: Eesti Statistikaamet, HTM analüüsitalitus, 2008.

Ühiskonna jätkusuutlikuks toimimiseks on oluline, et iga inimene oleks tööturul rakendatud vastavalt oma võimetele ja võimalustele ning kutsehariduse roll on sellele kaasa aidata võimaldades töölase kvalifikatsiooni tõstmist nii tasemeõppe kui täienduskoolituse kaudu. Erialase hariduseta isikute

kaasamine toimivasse ja paindlikku kutseharidussüsteemi aitab kaasa tööjõu oskuste arendamisele, mis on majandusmuudatustega kohanemise ja tootlikkuse suurendamise üheks tingimuseks.

Erinevate sihtrühmade kaasamiseks on oluline, et kutseõppe korraldus nii tasemeõppes kui täiskasvanute tööalaste kursuste pakkumisel oleks sedavõrd paindlik, et õppida oleks võimalik ka töötamise või pere kõrvalt. E-õppe üha laialdasem rakendamine soodustab samuti kutseõppe kättesaadavust ja loob võimaluse pakkuda erinevatele sihtgruppidele täiendavaid paindlikke õppimisvõimalusi.

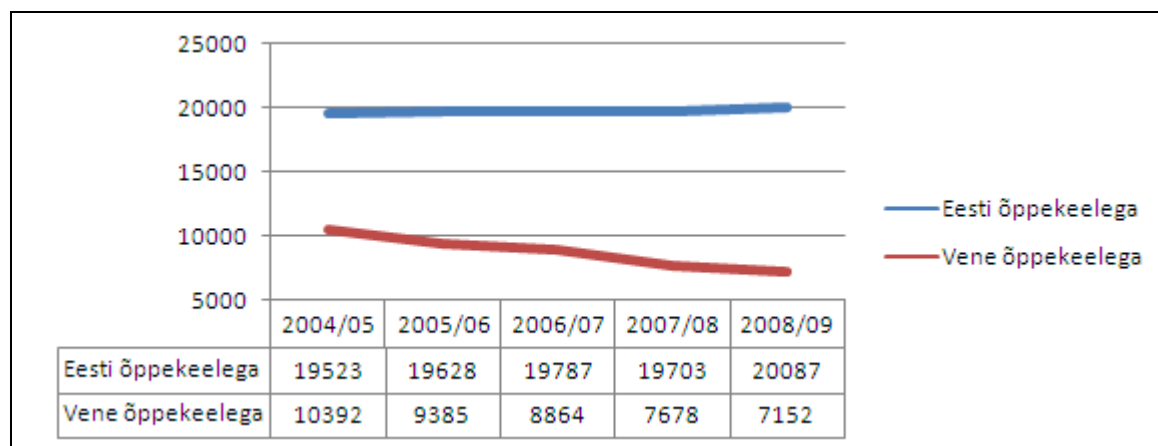
Seadusega on loodud võimalused uute sihtrühmade kaasamiseks (sh põhihariduseta noored) ja töökohapõhise õppe rakendamiseks. Aasta-aastalt on õppijate arv uutes kutseõppeliikides kasvanud, samas on oluline, et kutseõppeasutused kasutaksid senisest veelgi aktiivsemalt seadusega loodud võimalusi kutseõppe paindlikkuse suurendamiseks.

Kutseõppe sihtrühmade laienemine toob kaasa vajaduse rakendada erinevat pedagoogilist lähenemist ning erineva sisuga õpet eelkõige lähtuvalt õppija haridustasemest ja varasemast kvalifikatsioonist. Kutseõpe peab muutuma nõudlusele vastavaks nii kutseõppe sisu kui sihtrühma poolest, pakkumispõhiselt õppelt tuleb üle minna nõudluspõhisele õppele, mida toetab tõhus karjäärinõustamissüsteem. Karjääriteenuste arendamisel tuleb tagada teenuste kättesaadavus kõigile ea- ja sihtrühmadele.

Vene keeles õppijate konkurentsivõime tagamine

Eesti keele oskus on tööjõuturul edukas olemiseks hädavajalik. Uuringud on näidanud, et eesti keelt oskavatel ja Eesti kodakondsusega mitte-eestlastel on kõrgem tööhõive määr võrreldes eestlaste ja eesti keelt mitteoskavate mitte-eestlastega ning samal ajal väiksem oht jääda pikaajaliselt töötuks⁹. Venekeelsete õpperühmade osakaal kutseõppeasutustes on aastatel 2005-2008 pidevalt langenud (vt Joonis 8). 2008/09. õppeaastal õpib venekeelsetes õpperühmades 26% õppijatest.

Joonis 8. Kutseõppurite jaotus õppekeele alusel 2004/05–2008/09

Allikas: EHIS 10.11.2004-10.11.2008

Venekeelsete lõpetajate tööalase konkurentsivõime tõstmiseks tuleb rakendada senisest tõhusamaid eesti keele õpetamise ja eestikeelse kutseõppe arendamise meetmeid. On vaja toetada lõimitud kutse- ja keeleõppe metoodika rakendamist venekeelsetes õppekavarühmades, panustada õpetaja-

⁹ Krusell, S. Eestlaste ja mitte-eestlaste positsioon tööturul. Pilk tööellu. Eesti Statistikaamet, Tallinn, 2008, lk 62, 64.

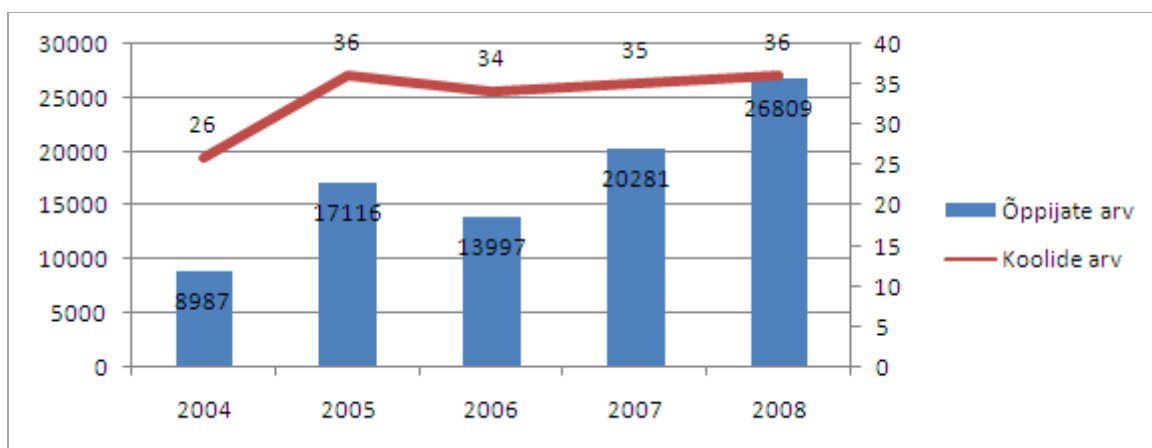
koolitusse ja motivatsioonisüsteemide arendamisse, mis oleksid vajadusel kohaldatavad ka uus-immigrantidele.

Täiskasvanute koolitus

Olukorras, kus noorte arv paratamatult väheneb, tuleb senisest veelgi enam tähelepanu pöörata täiskasvanud õppijate kaasamisele. Keskhariduse baasil kutsehariduse omandajate seas on 25-aastaste ning vanemate õppijate osatähtsus kasvanud. Kui 2004/05. õppeaastal oli üle 25-aastaste õpilaste osakaal kõigist keskhariduse baasil kutsehariduse omandajatest 36,7%, siis 2007/08. õppeaastaks oli vastav näitaja kasvanud 43,1%ni.

Hüppeliselt on kasvanud töölase koolituse kursustel täiendus- ja ümberõppes osalevate täiskasvanud õppijate arv, võrreldes 2004/05. õppeaastaga on see suurenenud ligikaudu kolm korda (vt Joonis 9).

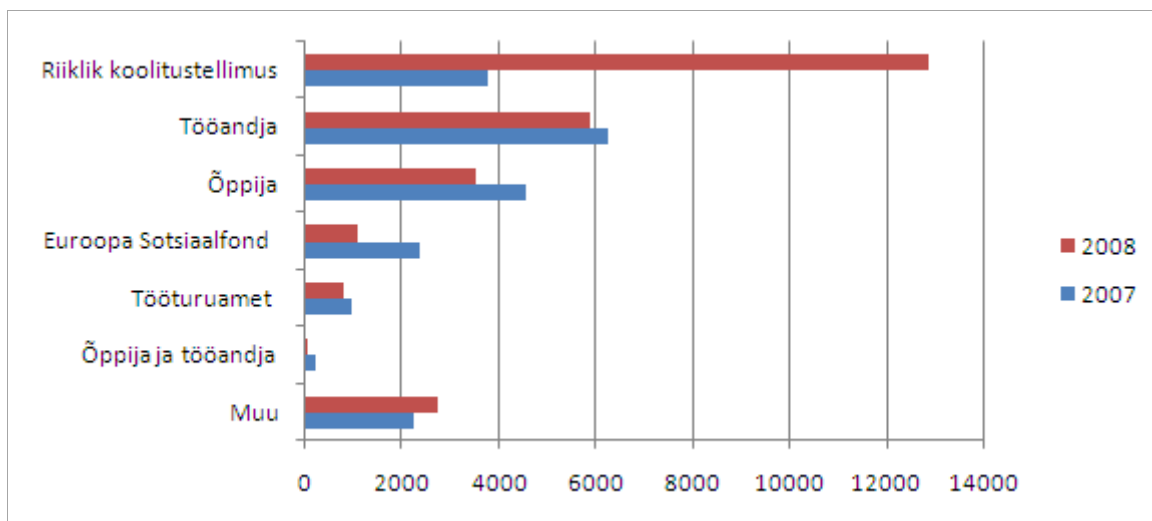
Joonis 9. Täiskasvanute tööalast koolitust pakkuvate kutseõppeasutuste arv ning õppijate arv 2004/05–2007/08

Allikas: HTM koolikorralduse osakond, 2004–2008.

Kutseõppeasutustes toimuvaid täiskasvanute töölaseid koolituskursusi rahastatakse erinevatest allikatest (vt Joonis 10). Kui varasematel aastatel oli olulisimaks töölase täienduskoolituse finantseerijaks tööandja, siis 2008. aastal rahastati 47,9% õppijate koolitust ESFi ja riigieelarve vahenditest riikliku koolitustellimuse kaudu. Tööandjad tasusid 21,9% inimeste koolitamise eest, 13,1% õppijaist finantseeris oma õpinguid ise.

Joonis 10. Kutseõppeasutustes täiskasvanute tööalasel koolitusel osalejad koolituskursuse rahastamisallika järgi 2007. ja 2008. aastal

Allikas: HTM koolikorralduse osakond, 2008.

Uue arengukava perioodil on oluline suurendada veelgi täiskasvanute tööalases koolituses osalemist, et parandada seeläbi Eesti töötajaskonna konkurentsivõimet tööturul. Luua tuleb täiskasvanute tööalase täienduskoolituse rahastamisskeem ESFi 2007-2013 järgseks perioodiks.

Õppetoetuste süsteemi arendamine

Tänane kutseõppurite toetuste süsteem on õppeedukuse põhine ja ei taga kõigile soovijatele võrdset juurdepääsu kutseõppele. Õppetoetuste määr on madal (2008/09. õppeaastal 600 krooni kuus) ja seda on võimalik maksta vaid kuni 50%-le õppijatest. Õppetoetuste süsteemi tuleb arendada ja ressursse kavandada selliselt, et ka sotsiaalmajanduslikult vähem kindlustatud õppijatel oleks võimalik saada vajalik ettevalmistus tööturule asumiseks ning väheneks õpingute katkestamine majanduslikel põhjustel. Teisalt tuleb silmas pidada ka seda, et õppetoetuste süsteem motiveeriks õppijaid saavutama paremaid õppetulemusi.

Õpingute katkestamise vähendamine

Lõpetajate arv kutsehariduses on otseses seoses õppijate arvu ja väljalangevusega. Kutsekeskhariduses on lõpetajate arv olnud viimastel aastatel stabiilne, 2006. aastast rakendunud uutel kutseõppeliikidel (põhihariduse nõudeta kutseõpe ja kutseõpe põhihariduse baasil) on lõpetajate arv järkjärgult suurenenud, samal ajal on keskhariduse baasil kutseõppes lõpetajate arv märgatavalt vähenenud (vt Tabel 4).

Tabel 4. Kutsehariduse lõpetajad õppeliigiti 2004/05-2007/08

	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Põhihariduse nõudeta kutseõpe	9	11	82	102
Kutseõpe põhihariduse baasil		12	254	299
Kutsekeskharidus põhihariduse baasil	3696	3712	3880	3811
Kutseõpe keskhariduse baasil	3843	3483	3436	3057
Kokku	7548	7218	7652	7269

Allikas: EHIS 10.11.2004–10.11.2008.

Võrreldes aastate lõikes lõpetajate arve õpilaste vastuvõtuarvudega, tuleb tõdeda, et lubamatult palju kutseõppureid ei jõua kooli lõpetamiseni. Õpingute katkestamine on kutsehariduses tõsine probleem kõigis õppeliikides, kuid eriti keskhariduse järgses kutseõppes. Varasematel aastatel rakendatud meetmete (sh uute kutseõppeliikide rakendamine, õppetoetuste süsteemi laiendamine, koolilõuna toetus) mõju väljalangevuse vähendamisele on jäänud loodetust väiksemaks.

Kutsehariduses loetakse õpingute katkestajaks õppur, kes on õpingud pooleli jättnud ega ole õppimist jätkanud sama õppeaasta jooksul. Kuigi 2007/08. õppeaastal vähenes katkestamine esimest korda viimase nelja aasta jooksul, on see endiselt kõrge. 2007/08. õppeaastal ulatus keskmine väljalangevus kutseõppes 19,8%-ni (vt Tabel 5).

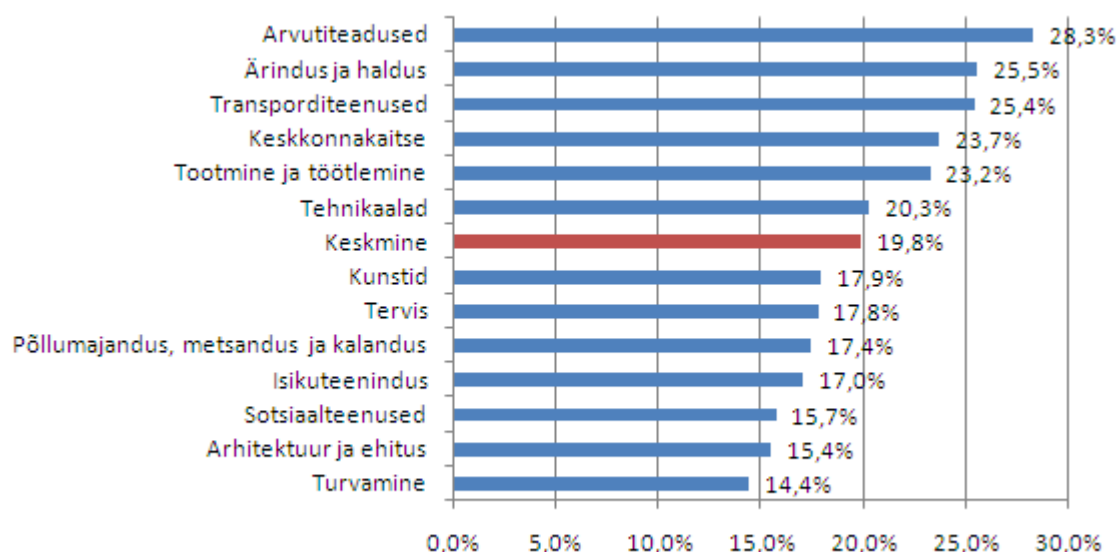
Tabel 5. Õpingute katkestamine kutsehariduses 2004/05–2007/08

	2004/05		2005/06		2006/07		2007/08	
	Katkestas õppeaasta jooksul	% 10.11 õpilaste arvust	Katkestas õppeaasta jooksul	% 10.11 õpilaste arvust	Katkestas õppeaasta jooksul	% 10.11 õpilaste arvust	Katkestas õppeaasta jooksul	% 10.11 õpilaste arvust
Põhihariduse nõudeta kutseõpe; kutseõpe põhi- hariduse baasil; kutsekeskharidusõpe	3 092	16,1%	3 420	18,1%	3 560	18,6%	3 266	17,4%
Kutseõpe keskhariduse baasil	2 326	21,6%	2 241	22,2%	2 408	25,4%	2 166	25,1%
Kokku	5 418	18,1%	5 661	19,5%	5 968	20,8%	5 432	19,8%

Allikas: EHIS 10.11.2004–10.11.2008.

Õppekavarühmade lõikes on enim katkestajaid arvutiteaduses, ärimises ja halduses ning transporditeenustes (vt Joonis 11).

Joonis 11. Õpingute katkestamine kutsehariduses 2007/08. õppeaastal, õppekavarühmade lõikes

Allikas: EHIS 10.11.2004–10.11.2008.

Senine EHISe-põhine õpingute katkestamise monitooringu süsteem ei võimalda vajalikul määral analüüsida katkestamise põhjuseid, kuna ligikaudu poolte katkestajate kohta pole katkestamise põhjus selge. 2007/08. õppeaastal õpingud katkestanute kohta on EHISes märgitud katkestamise põhjuste alusel teada, et ligikaudu kolmandikul juhtudest (34,6%) oli õppurite nimekirjast väljaarvamise põhjuseks õppevõlgnevused. Tööle asumine on õpingute katkestamise põhjuseks märgitud 11,2%-l juhtudest.

Väljalangevuse vähendamiseks on oluline analüüsida senisest põhjalikumalt õpingute katkestamise põhjuseid ning korrastada väljalangevuse monitooringu süsteem EHISes (sh kinnipeetavatele korraldatava õppe osas). Vajalik on välja töötada ja rakendada meetmete pakett, mis sisaldaks erinevaid õpilasi ja õppetööd toetavaid tegevusi (sh õpinõustamine, õppimis-, käitumis- ning sotsiaalsete probleemidega toimetulek). Rohkem tuleb tähelepanu pöörata koolitervishoiu, ennetustegevuste ja tervisekasvatuse küsimustele ning toetada noorsootööd (sh huvitegevust) kutseõppeasutustes.

1.2.2. Kutseõppe kvaliteedi tagamine

Koolituse sisu peab vastama töötajate ja tööandjate vajadustele

Kutseõppe kvaliteet peab tagama õppijate eduka rakendumise tööturul ning toetama Eesti majanduse arengut. Kutseõppe ülesanne on aidata õppijal omandada kaasaegsed teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldaksid edukat toimetulekut üha kiiremini muutuval tööturul, kus töökohtade tekkimise ja kadumise tempo on hoogsam kui kunagi varem. Uute tehnoloogiate kasutuselevõtt tingib vajaduse uut laadi töökohtade järele, kus töötamiseks tuleb omandada üha uusi teadmisi ja oskusi. Töötajatel peab kujunema valmisolek muutuvate oludega kohanemiseks ja elukestvaks enesetäiendamiseks.

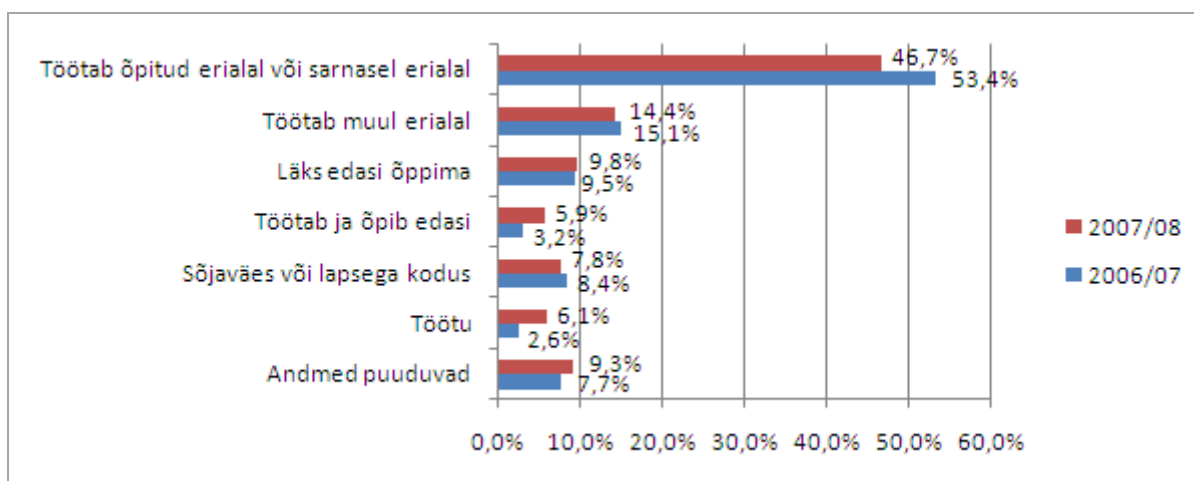
Eesti majandus vajab restruktureerimist ja liikumist suuremat lisandväärtust loovate toodete ja teenuste pakkumise suunas. Teadmispõhine ja innovatiivne majandus- ja ühiskonnakorraldus peab muutuma reaalsuseks. Kutseharidussüsteem peab ühiskonna struktuuriniheteks valmis olema ning paindlikult reageerima uute erialade ja oskuste nõudlusele tööturul. Majandusklastrite tekkimisel peavad Eesti kutseõppeasutused võrdväärsete liikmetena osalema erinevate klastrite koosseisus koolituse pakujate ja arendajatena ning tegutsema regionaalsetes arendusprojektides. Teadmispõhise ja innovatiivse majanduse rajamiseks vajatakse rohkem tipptasemel tehnikuid, oskustöötajaid ja teenindajaid. Nende koolitamiseks peavad andma oma panuse ka kutseõppeasutused, arendades välja piisaval hulgal kõrgetasemelisi jätkukursuseid esmast kvalifikatsiooni omavatele spetsialistidele ning soodustades õpingute jätkamist kõrghariduse tasemel. Kogu kutseharidussüsteem peab olema piisavalt kiire kohanemisvõimega ja paindlik, et adekvaatselt vastata muutuvale majandus-situatsioonile.

Seetõttu on oluline, et nii kutsesüsteemi arendamisel kui ka õppekavaarenduses ning õppekorralduses arvestatakse muutuvate tööturu vajadustega ning kasutatakse senisest paindlikumaid kvalifikatsiooni omandamise ja tõendamise võimalusi. See puudutab nii osakvalifikatsioonide kui ka üksikkompetentside omandamist, kombineeritud kvalifikatsiooni koostamist, varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (edaspidi **VÕTA**) printsiipide ja kutsehariduse arvestuspunkti rakendamist, paindlikke seoseid rakenduskõrghariduslike õppekavadega, takistuste kaotamist esmase ja täiendusõppe ning kutse- ja kõrghariduse vahel.

Lõpetajate rakendumine tööturul ja õpingute jätkamine

Kutseõppe kvaliteedi olulised näitajad on kutseõppe läbinute rakendumine tööturul ning edasiõppijate osakaal lõpetajatest. Alates 2007. aastast kogub HTM kutseõppeasutustest andmeid selle kohta, milline on lõpetajate rakendumine kuue kuu möödumisel peale lõpetamist. Kui 2006/07. õppeaastal lõpetanud õpilastest asus tööle 72%, siis 2007/08. õppeaasta lõpetajatel oli töö leidmine juba tunduvalt keerulisem – 6 kuu möödumisel oli tööle asunud kokku 67% lõpetajatest (vt Joonis 12). Koos üldise töötuse kasvuga suurenes ka töötute koolilõpetajate arv – kui 2007. aastal oli see vaid 2,6%, siis 2008. aastal juba 6,1%. Positiivne on asjaolu, et valdav enamus lõpetajatest asub tööle õpitud või sellele lähedasel erialal, kuigi 2007/08. õppeaasta lõpetajate seas on erialasele tööle asumine mõnevõrra siiski vähenenud. Märkimisväärne on suur edasiõppijate osakaal, see on teine – seejuures positiivne – lõpetajate tööle asumise vähenemise põhjus. 2007/08. õppeaasta lõpetajatest jätkas õpinguid järgneval õppeaastal ning järgmisel haridustasemel kokku 15,7% lõpetajatest (sh töö kõrvalt õppijad) (vt Tabel 6).

Joonis 12. Kutseõppeasutuste lõpetajate rakendumine 6 kuud pärast kooli lõpetamist 2006/07.–2007/08. õppeaasta¹⁰

Allikas: HTM koolikorralduse osakond, 2008.

Ka EHISe andmeil on edasiõppijate arv 2007/08. õppeaastal kasvanud, eriti rakenduskõrghariduses jätkajate osas (vt Tabel 6). Kõrghariduses jätkab õpinguid kokku 11,2% lõpetanutest. Siinkohal on oluline arvestada, et paljud kutseõppe lõputunnistuse saanud ei jätkka õpinguid kohe samal sügisel peale lõpetamist, vaid asuvad esmalt tööle ja jätkavad õpinguid kõrghariduses hiljem¹¹. Kutseõpingute lõpetamisega samal aastal kõrghariduses õpingute jätkajaid on protsentuaalselt kõige rohkem muusika ja esituskunstide (61,4%), disaini (36,4%) ning tekstiili, rõivaste, jalatsite valmistamise ja nahatöötlemise (18,5%) õppekavarühmade lõpetajate seas. Absoluutarvult on kõige rohkem samal aastal kõrghariduses edasiõppijaid ehituse ja tsiviilrajatiste (98 inimest), elektroonika ja automaatika (69) ning majutamise ja toitlustamise õppekavarühmadest (60)¹².

¹⁰ Lõpetajate edasise rakendumise osas ei küsitletud erakutseõppeasutuste ja kutseõpet läbi viivate rakenduskõrgkoolide lõpetajaid.

¹¹ EHISe andmetel võeti 2008/09. õppeaastal kõrgharidusse vastu 1 577 kutsehariduse lõputunnistusega isikut.

¹² EHISe andmetel 10.11.2008 seisuga.

Kutseõppeasutuste lõpetajatest 8,1% jätkab õppimist kutsehariduses, valides uue või eelnevalt õpitud erialaga haakuva eriala või teise kutseõppeliigi.

Tabel 6. Kutseõppeasutuste lõpetajate õpingute jätkamine 2005/06–2007/08

	2005/06	2006/07	2007/08
Jätkas kutsehariduses	490	499	590
Jätkas kõrghariduses	751	816	816
- sh rakenduskõrghariduses	565	599	626
- sh akadeemilises kõrghariduses	186	217	190
Ei jätkanud järgmisel õppeaastal õpinguid	5 977	6 332	5 863
Lõpetanuid kokku	7 218	7 652	7 269
Edasiõppijate osakaal	17,2%	17,3%	19,3%

Allikas: EHIS 10.11.2006-10.11.2008.

Kutseõppe kvaliteedi tõstmine

Kutsehariduse kvaliteet sõltub eelkõige sellest, kui võrd heal tasemel ja kaasaegne on õpetajakoolitus, õppekavaarendus ning õppeasutuste infrastruktuur, millised kvaliteedi tagamise meetmed toetavad koolide arengut ning kas koolide rahastamine suudab tagada kvaliteetse kutsehariduse. Varasematel aastatel tehtud edusammud kutseõppe kvaliteedi edendamisel ja rahastamise suurendamisel on toonud kaasa kutseõppeasutuste lõpetajate professionaalse taseme paranemise¹³, mis kinnitab senise arendustöö prioriteetide asjakohasust ja jätkamise vajadust.

Õppekavaarenduses, õppesisu kaasajastamisel ja õppevahendite loomisel tuleb arvestada nii õppijate kui ka ühiskonna ja tööturu muutuvaid vajadusi. Kutseõppe sisu ja õppematerjalid peavad olema kaasaegsed, ettevõtlikkust ja innovatiivsust soodustavad ning andma õppijale vajaliku ettevalmistuse toimetulekuks tööturul. Erialaste teadmiste ja oskuste kõrval tuleb tähelepanu pöörata üld- ja sotsiaalsetele oskustele ja hoiakutele (sh karjääriplaneerimisele), et tagada tulevaste töötajate kohanemisvõime muutuvates majandusoludes ja valmisolek elukestvaks õppimiseks. Õppekavade arendamise protsess on lahutamatult seotud kutsesüsteemi arengutega. Käimas on kutsestandardite uuendamise protsess, mis toob kaasa vajaduse uuendada ka riiklikke õppekavu. Samuti peavad kutseõppeasutused olema valmis uute õppekavade rakendamiseks ja uute erialade avamiseks kui tööturul tekib vajadus vastava ettevalmistuse saanud töötajate järele.

Kvaliteedi tagamise vahendite arendamine. Kvaliteeditagamise eesmärk kutsehariduses on luua riigi tasandil terviklik süsteem ja kindlustunne, et kutseharidussüsteemi erinevad osad, tegevuskeskkond ja kutsehariduse huvipooled toimivad koordineeritult (vt Lisa 4. Eesti kutseharidussüsteemi kvaliteeditagamise mudel). Sellise kvaliteeditagamissüsteemi rakendamise tulemuseks on kutseharidussüsteemi pidev parendamine ning huvipoolte vaheline usaldus. Koolidel peavad olema vahendid enesehindamiseks ja -arendamiseks ning kutsehariduse partneritel koolide ja nende põhitegevuste tunnustamiseks.

Praktilise õppe baaside uuendamine. Heal tasemel kutseõppe pakkumise eelduseks on kaasaegsete seadmetega sisustatud praktilise õppe baasid. Järk-järgult on Eesti kutseõppeasutuste praktilise väljaõppe baasid viidud vastavusse ühiskonna ja majanduse poolt kutseõppele esitatavate nõuetega.

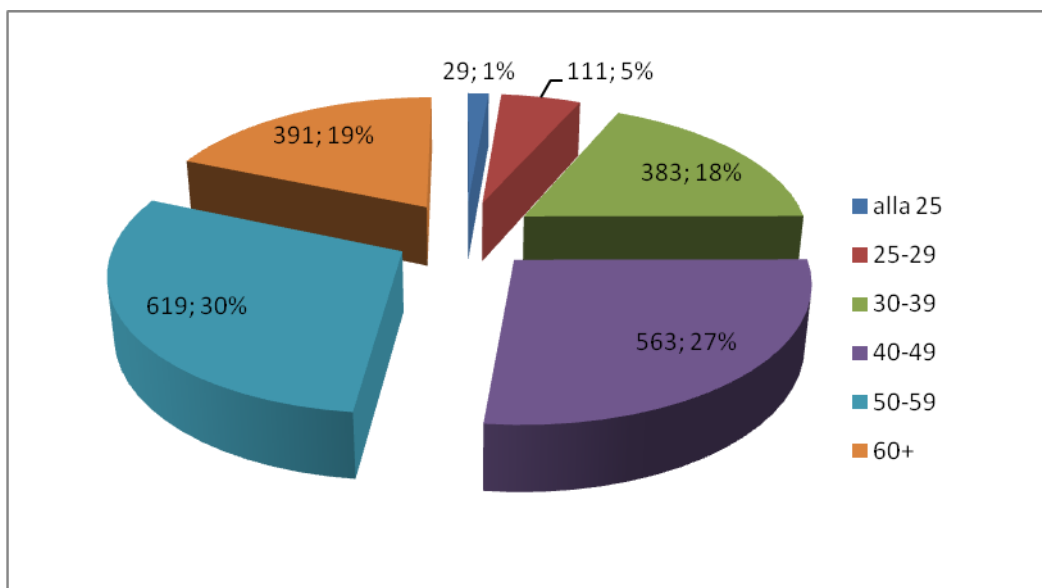
¹³ 41% ettevõtjate hinnangul on kutsekooli lõpetajate tase aastatel 2005-2008 paranenud. Allikas: „Kutsehariduse valdkonna sotsiaalsete partnerite rahulolu uuring“, TNS Emor, 2008, lk 39.

ERFi esimesel perioodil (2004-2006) toetati õppe- ja praktikabaaside renoveerimist ja ehitamist kümnes õppeasutuses, ERFi teisel perioodil (2007-2013) saavad investeeringuid 29 kutseõppeasutust.

Õpetajakoolitus

Õpetajate ettevalmistus- ja täiendusõppesüsteem on võtmeteguriks kvaliteetse kutseõppe pakkumisel. Kutseharidussüsteemis on probleemiks õpetajate vähene järelkasv, seda nii noorte õpetajate kui ka erialase töö kogemusega praktikute toomisel koolidesse. 2008/09. õppeaastal on kutseõppeasutuste pedagoogide keskmine vanus 48,5 eluaastat, mis on võrreldes eelnenud õppeaastaga pisut tõusnud. Kõigist kutsekoolide pedagoogidest on üle 50-aastaseid õpetajaid ligikaudu pool (49%) õpetajaskonnast (vt Joonis 13; õpetajate jaotust haridustaseme järgi vt Tabel 7).

Joonis 13. Kutseõppeasutuse pedagoogide vanusjaotus 2008/09. õppeaastal

Allikas: EHS 10.11.2008.

Uute õpetajate värbamisel ning olemasolevate õpetajate motiveerimisel on kriitilise tähtsusega töötasu vastavus töö mahukusele ja vastutusele. Kutseõppeasutuste õpetajate palga alammäär jääb endiselt alla Eesti keskmisele töötasule ning see ei motiveeri häid erialaspetsialiste ettevõtlusest õpetajatena tööle asuma.

Uute pedagoogide kaasamiseks on vajalik suurendada kutseõpetajate karjääriteede paindlikkust ning pedagoogilise koolituse kättesaadavust. Õpetajate täienduskoolitussüsteem peab tagama õpetajate professionaalsuse tõusu, õppeprotsessi terviklikkuse, erineva õppemetoodika tulemusliku kasutamise ja õppematerjalide olemasolu. Erinevate arendustegevuste ja võrgustike toel peavad kutseõppe läbiviijad olema motiveeritud ja aktiivsed õppeprotsessi ja kooli arengu toetajad. Erialaste teadmiste ja oskuste täiendamiseks tuleb arendada töökohapõhise koolituse süsteemi ja pakkuda kutseõpetajatele võimalusi ettevõtetes stažeerimiseks.

Tabel 7. Kutseõppeasutuste õpetajad haridustaseme järgi 2008/09. õppeaasta¹⁴

Haridustase	Kutseõpetajate arv	Üldhariduslike ainete õpetajate arv	Pedagoogide arv kokku
Keskeriharidus	154	27	181
Keskharidus	27	14	41
Kutseharidus	67	12	77
Kõrgharidus	947	878	1792
Teadmata, märkimata	1	4	5
KOKKU	1196	935	2096

Allikas: EHIS 10.11.2008.

Adekvaatse ja jätkusuutliku rahastamise tagamine

Eelmise arengukava perioodil saavutati oluline tõus kutsehariduse rahastamisel, kuid sellest hoolimata ei ole rahastamise maht piisav, et saavutada hüppelist tõusu kutseõppe kvaliteedis. Aastatel 2004–2008 kasvas kutsehariduse rahastamine avaliku sektori eelarvest 655 mln krooni võrra ehk 97%¹⁵ (vt Tabel 8). Suurim tõus kutsehariduse rahastamises toimus 2005. aastal, kui rahastamine kasvas ühe aasta jooksul 286 mln krooni võrra. See tulenes koolituskoha baasmaksumuse tõusust, uute õppekavarühmade rahastamiskoeffitsientide rakendamisest ja õppetoetuste laiendamisest kutseõppeasutustes õppijatele, samuti võeti suuremas matus kasutusele ESFi ja ERFi vahendid. Teine oluline tõus kutsehariduse rahastamisel leidis aset 2007. aastal. Kutsehariduse osakaal SKPst kasvas aastatel 2004–2007 märkimisväärselt, ulatudes 2007. aastal 0,60%ni, kuid 2008. aastal on see langenud 0,52% tasemele SKPst.

Tabel 8. Avaliku sektori hariduskulud kutseharidusele (mln krooni, osakaal SKP-st) 1999–2008

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*
Kutseharidus (mln kr)	494	493	526	552	590	673	959	1 171	1 426	1 328
sh välisabi (mln kr)				8	6	24	124	198	245	298
% SKPst	0,59%	0,52%	0,49%	0,45%	0,43%	0,45%	0,55%	0,57%	0,60%	0,52%

Allikas: HTM analüüsi- ja planeerimisosakond, 2009.

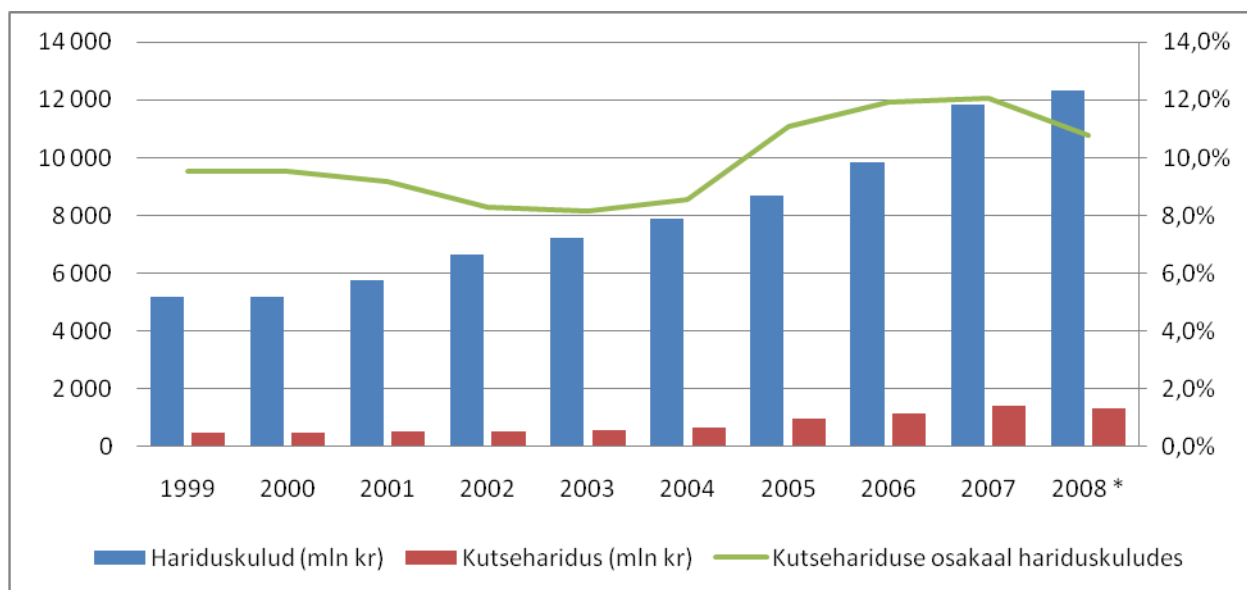
*esialgsed andmed eelarve täitmise järgi

Vaatamata finantseerimismahtude tõusule on kutsehariduse rahastamise osakaal kõigi teiste haridusliikide rahastamisega võrreldes kõige väiksem. 2007. aastal kasvas kutsehariduse rahastamise osakaal 12%-ni kogu avaliku sektori hariduskuludest, langedes 2008. aastal 10,8% tasemele, mis on madalaim näitaja alates 2005. aastast (vt Joonis 14).

¹⁴ Kutseõppeasutuste kutseõpetajate ja üldharidusainete õpetajate arv on eraldi kokku liites suurem kui pedagoogide koguarv 2 096 – osa pedagoogidest annab nii kutseaineid kui üldharidusaineid, seetõttu loendatakse neid õpetajaid topelt.

¹⁵ Esialgsed andmed; avaliku sektori eelarvest (v.a omatulud jm toetused).

Joonis 14. Kutsehariduse osakaal hariduskuludest 1999–2008

Allikas: HTM analüüsi-ja planeerimisosakond, 2009.

*esialgsed andmed eelarve täitmise järgi

Kuigi aastateks 2008-2015 on kavandatud olulised investeeringud Euroopa tõukefondidest nii kutseõppe sisuliseks uuendamiseks kui infrastruktuuri kaasajastamiseks, on vajalik suurendada ka riigi-eelarvelisi õppekulusid, et tagada kutseõppe kvaliteedi tõus.

Avaliku sektori keskmine kulu õpilase kohta kutsehariduses¹⁶

2007. a rahastas avalik sektor kutsekoole ja kutseharidusega seotud haridusasutusi 1 289,3 mln¹⁷ krooni ulatuses. 2006/07. õppeaastal õppis esmases kutseõppes kokku 28 651¹⁸ õpilast, seega olid 2007. aasta avaliku sektori kulutused esmases kutseõppes õpilase kohta kokku 45 000 krooni aastas, investeeringuid arvestamata oli see näitaja 33 275 krooni (vt baasmaksumuse indikatiivset jaotust Tabel 9).

Kutsehariduse rahastamise osakaal ei ole tõusnud otsustavalt võrreldes üldhariduse rahastamisega, kuigi kutseõppe ressursimahukus on oluliselt suurem. Kui võrrelda kutsehariduse rahastamist võrdsetel alustel üldhariduse rahastamisega, kulutas avalik sektor (riik + KOV) 2007. a üldhariduskoolidele ja nendega seotud haridusasutustele kokku 5 400,3 mln¹⁹ krooni. Avaliku sektori kulud õpilase kohta üldhariduses olid 2007. aastal ca 31 582 krooni, ilma investeeringuteta oli vastav näitaja 27 368 krooni. Seega oli 2007. aastal oli kutse- ja üldhariduse kulude suhe ühe õpilase kohta 1,22 (koos investeeringutega 1,42). Õppekulude rahastamise praegune maht ei võimalda õppekavade täielikku täitmist eelkõige praktikate juhendamise ja tagasisidestamise osas ning õppe

¹⁶ Kõik haridustasemed on viidud võrreldavale alusele. Andmed ei sisalda siirdeid õpilastele (sõidusoodustused, stipendiumid, õppetoetused ja õppelaenud). Andmed sisaldavad investeeringuid ja välisabi vahendeid, samuti teiste ministeeriumide haldusalas olevate õppeasutuste ning kohaliku omavalitsuse eelarvetest tehtavaid kulusid.

¹⁷ Selles summas ei sisaldu: 1) kutsekoolide teenitud omatulud, kuna neid ei loeta avaliku sektori rahastatud hariduskuludeks; 2) kutseõppeasutustes rakenduskõrghariduse tasemel toimuv õpe, kuna see loetakse kõrghariduse taseme reale; 3) avaliku sektori siirded õpilastele (vt loetelu eespool).

¹⁸ Õpilaste arv seisuga 10.11.2006.

¹⁹ Summa ei sisalda lasteaiaõpetajate täienduskoolitust, koolide omatuluseid, sõidusoodustusi, koolitoetusi, huvikoole ja huvikeskusi. Summa sisaldab koolilõuna ja koolipiima programmide kulusid.

individualiseerimise, praktilises õppes kasutatavate materjalide, nõustamisteenuste ja õpiraskustega õppijatele vajaliku õpitoe pakkumise osas. Samuti ei ole kutseõpetaja keskmine palk motiveeriv uute kutseõpetajate leidmiseks erialaspetsialistide seast.

Kõrghariduse taseme õppeasutusi ja nendega seotud haridusasutusi rahastas avalik sektor 2007. a kokku 2,069 mld²⁰ kr ulatuses. 2007. a õppis riigi tellitud kohtadel kõrghariduse tasemel 31 150 üliõpilast (sh doktorandid ja magistrandid). Kulud üliõpilase kohta kõrghariduse tasemel (sh doktori- ja magistriõpe) olid koos investeeringutega 66 433 krooni aastas ning ilma investeeringuteta 51 899 krooni. Seega oli 2007. aastal kõrg- ja kutsehariduse kulude suhe ühe õpilase kohta 1,56 (koos investeeringutega 1,48). Kõrghariduse kulude arvestusest õpilase kohta on välja jäetud KVÜÖA²¹.

Tabel 9. Kutsehariduse koolituskoha baasmaksumuse indikatiivne jaotus (kr) 2005-2008

	2005	2006	Muutus	2007	Muutus	2008	Muutus	Muutus 2005-2008
pedagoogide personalikulu	9 122	10 034	10%	11 840	18%	14 445	22%	58,3%
mittepedagoogide personalikulu ja majandamiskulud	4 505	4 505	0%	5 160	14%	5 705	10%	26,6%
õppevahendite soetamise kulu	950	950	0%	1 000	5%	1 000	0%	5,3%
Kokku	14 577	15 489	6%	18 000	16%	21 150	17%	45,1%

Allikas: HTM planeerimistalitus 2009.

Tabel 10. Kokkuvõtte kasutatud finantsidest HTMi eelarve kuludest kutsehariduses (tuh kr) 2005-2008²²

	2005	2006	2007	2008	Kokku	Muutus 2005/2008
Kulud kokku	723 876	1 011 568	1 124 019	1 014 273	3 873 736	40,1%
– sh riigi-, era- ja munit-sipaalkutseõppe-asutuste õppekulud	526 256	638 619	766 169	844 316	2 775 360	60,4%
– õppetoetused, sõidu-soodustused, koolilõuna	65 438	74 522	105 016	127 059	372 035	94,2%
– investeeringud	132 182	298 427	252 834	42 898	726 341	67,5%

Allikas: HTM planeerimistalitus 2009.

1.2.3. Kutsehariduse väärtustamine ühiskonnas

Prognooside kohaselt eeldatakse ka 2020. aastal Euroopa tööturul 50%-l töökohtadest kutsehariduslikku ettevalmistust. Eesti elanikkonnast on kutseharidusliku ettevalmistuse saanud vaid pisut enam kui veerand (27,4%) tööealisest elanikkonnast, samal ajal on ilma erialase hariduseta inimeste osakaal 45,5%. Tööjõu oskuste arendamine on kriitilise tähtsusega, et saavutada tööjõu tootlikkuse

²⁰ Summa ei sisalda õppeasutuste omatulusid ning siirdeid üliõpilastele (vt loetelu eespool).

²¹ Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused.

²² Õppekulud ei sisalda kulusid kutseõppeasutustes rakenduskõrghariduse tasemel toimuvale õppele. Õppekulude, õppetoetuste, sõidusoodustuste ning koolilõuna on HTMi valitsemisala riigieelarvelised kulud. Investeeringud sisaldavad ka kulusid välisabist.

kasv, mis jääb praegu oluliselt alla ELi keskmist²³. Olukorras, kus haridussüsteemi pakkumine ja tööturu nõudlus ei ole tasakaalus, tuleb oluliselt suurendada kutseõppes õppijate osakaalu.

Eesti on kutseõppes osaluse määraga 30,9% (2006. a. andmetel) ELi liikmesriikide hulgas viimaste seas – meist jäävad maha vaid Leedu, Ungari ja Küpros (vt Lisa 5. Eesti kutseharidus rahvusvahelises võrdluses, Joonis 16). Euroopa Liidus tervikuna osaleb kutseõppes ISCED 3. tasemel 51,7% õppijaid, seega rohkem kui üldharidusõppes. Enamikus kõrgema arengutasemega maades on kutseõppurite osakaal keskhariduse tasemel õppijatest tunduvalt kõrgem kui vähemarenenud maades, ületades Eesti keskmist näitajat peaaegu kahekordselt. Selline õppijate jaotus kummutab Eestis levinud müüdi, et kutseõppes valmistakse ette peamiselt lihttöölisi, mistõttu on õigem koolitada valdavalt osa õpilastest just üldhariduskoolides, tagamaks kvaliteetsema keskhariduse. Arenenud maade praktika ja nende pikaajaline koolitustraditsioon tõestab pigem vastupidist.

Suurimaks väljakutseks kutsehariduses jääb senisest suurema osa elanikkonna kaasamine kutseharidusse nii põhikoolijärgsesse tasemeõppesse kui ka täiskasvanud elanikkonna koolitamiselle. Kui praegu astub kutseõppesse peale põhikooli lõpetamist veidi üle 30% noortest, siis tulevikus võiks see osakaal tõusta 50%-ni. Kuigi kutsehariduse kasuks otsustanud noorte osakaal on pidevalt suurenenud, ei ole tõus olnud kaugeltki piisav. Olukorda võib muuta kavandatav gümnaasiumi ja põhikooli lahutamise reform, mis kaotab senise ebaterve konkurentsi kutseõppeasutuste ja gümnaasiumide vahel. Kutseõppeasutuste perspektiivi täiskasvanud elanikkonna harimisel näitab erialase haridusega inimeste hulk Eesti ühiskonnas.

Töö ja meisterlikkuse väärtustamine

Eesti ühiskonnas ei väärtustata veel piisavalt töötaja professionaalsust, eneseteostust ja loomingulisust. Innovatiivse ühiskonna ja majanduse ülesehitamine nõuab inimestelt meisterlikkuse, loovuse ja uuendusmeelsuse väärtustamist, olenemata ametikohast või tegevusvaldkonnast. Kutseharidus peab väärtushinnangute muutmisele kaasa aitama. Ametiuhkuse ja professionaalsuse väärtustamine mõjutab positiivselt ka kutseõppe mainet.

Et innustada noori tiipset saavutama, tuleb jõuliselt edasi arendada kutsemeistrivõistluste süsteemi võimalikult paljudel kutsealadel, et anda parimatele noortele spetsialistidele võimalus oma teadmiste ja oskuste võrdlemiseks nii siseriiklikult kui ka teiste maade kolleegidega maailma ja Euroopa kutsemeistrivõistlustel – *WorldSkills*’il ja *EuroSkills*’il. Kutsemeistrivõistluste süsteemi arendamine on oluline kutseõppe väärtustamisel ja populariseerimisel ning peaks tekitama laiemat kõlapinda ja hoiakute muutust ühiskonnas tervikuna.

Kutsehariduse populariseerimine

Kutseõppeasutustes õppijate arvu suurendamiseks nii tasemeõppes kui täiskasvanute tööalases koolituses on oluline tegeleda süstemaatiliselt kutsehariduse väärtustamise ja populariseerimisega. Teave kutseõppe võimalustest ja eelistest peab jõudma laiemate sihtrühmadeni. Hiljuti läbiviidud uuringu andmetel on teadlikkus kutseharidusest madal nii Eesti elanikkonna puhul tervikuna kui ka noorte seas²⁴. Samas hindavad kutsehariduse erinevaid aspekte kõrgemalt just need inimesed, kelle

²³ Eesti majanduse ja tööhõive kava 2008-2011 Lissaboni strateegia rakendamiseks, 2008, lk 64.

²⁴ Kutsehariduse tasemega tänases Eestis on hästi kursis vaid 18% Eesti elanikkonnast. Erialavalikutega kutseõppeasutustes on enda hinnangul piisavalt või hästi kursis 54% abiturientidest ja 45% põhikooli lõpetajatest. Allikas: Uuring „Elanikkonna teadlikkus kutseõppes toimuvast ja kutsehariduse maine aastal 2008“, SaarPoll, 2008, lk 51, 68-69.

teadlikkus kutsehariduses toimuvast on parem. Seda silmas pidades on eriti oluline võimaldada potentsiaalsetele õppijatele vahetut kokkupuudet kutseõppeasutuste õppekeskkonna, õpetatavate erialade ja õpetajatega. Sellesuunalised algatused ja koostöö üldhariduskoolidega on siin võtmetähtsusega.

Edukate kutseõppeasutuste, kutseõpetajate ja kutseõppurite tunnustamine

Kutseharidussüsteemis senitoiminud tunnustusmehhanismid ei ole olnud piisavad, et motiveerida parimaid. Uute tunnustuskeemide väljatöötamine ja vanade hästitoiminud ürituste ja konkursside säilitamine ning edasiarendamine aitavad väärtustada kutseõpet ja meisterlikke tegijaid. Õpetaja ameti väärtustamine vajab suuremat tähelepanu nii ühiskonnas tervikuna kui ka kutseharidussüsteemi sees.

2. Arengukava eesmärgid, meetmed ja mõõdikud

2.1. Visioon „Kutseharidus 2020“

Kutseõpe on ajakohane, paindlik ja uuendusmeelne. Igaüks, nii algajast õpipoiss kui ka tipptegijast meister, leiab enda vajadustele ja tasemele vastava õppimisvõimaluse.

Proгноoside kohaselt on ka aastal 2020 üle poole Euroopa töötajaskonnast oskustöötajad, teenindajad või keskastme spetsialistid, kes vajavad valdavalt kutsehariduslikku ettevalmistust. Eesti ühiskonna tasakaalustatud arengu ja jätkusuutlikkuse üheks alustalaks on heade kutseoskustega inimesed. Kutseharidussüsteemi võtmeküsimus on: kuidas muutuvates oludes aidata kaasa töötajate ajakohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kujundamisele.

Kutseõppeasutuste uuendusmeelsus tagab muutuvate oludega toimetuleku. Kutseharidussüsteem reageerib paindlikult ja kiiresti muutustele töömaailmas, on innovaatiline nii õppeprotsessi, -sisu kui ka koolikorralduse kavandamisel. Kutseharidus on üheks riigi majanduse arendamise vahendiks. Kutseõppeasutused arvestavad huvipoolte ootusi, osalevad õpetatavate erialade arendustegevustes ning teevad aktiivset koostööd nii sotsiaalpartneritega, teiste haridusasutustega kui ka kohaliku kogukonnaga.

Kutseharidus on ühiskonnas kõrgelt hinnatud. Heade kutseoskuste omandamise eeldusteks on asjatundlikult seostatud teooria ja praktika ning igapäevane koostöö ettevõtetega. Kutseõppe oluline osa on töö ja meisterlikkuse väärtustamine ning enesest ja teistest lugupidavate kodanike kasvatamine. Lisaks praktiliste kutseoskuste omandamisele on oluline õppijate edukaks iseseisvaks ja tööeluks vajalike hoiakute, väärtushinnangute, aga ka ettevõtlikkuse, loovuse ja uuendusmeelsuse kujundamine.

Kutseõpe on kättesaadav kõigile soovijale, sõltumata õppija võimetest, vanusest, majanduslikust taustast või elukohast. Kutseõppur võib olla nii noor esmase kutsehariduse omandaja kui ka uut eriala omandav või kutseoskusi täiendav täiskasvanu. Igale kutseõppurile pakutakse vajalikku tuge karjääri kujundamisel, õpieesmärkide saavutamisel ning elukestva õpitee kujundamisel. Kutseõppurid on kõrge õpimotivatsiooniga ja väärtustavad kutseõppes pakutavat ettevalmistust ja turvalist keskkonda. Kutsesüsteem ja õppekavaarendus toetavad õppijat kui arenevat isiksust, kelle individuaalsust ning varasemat õpi- ja töökogemust arvestatakse õppeprotsessis ja õpitulemuste tunnustamisel.

2.2. Meetmed, mõõdikud, tegevusvaldkonnad

1. eesmärk						
Kutseharidussüsteem on paindlik, kättesaadav ja õppijate vajadustele vastav						
Meede 1.1 Tööjõu kvalifikatsiooni tõstmine						
Indikaator	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kutsekeskhariduse tasemel õppijate osakaal kõigist keskhariduse tasemel õppijatest	32,9%	34,0%	35,0%	36,5%	38,0%	40,0%
Täiskasvanute tööalasel koolitusel osalenute arv kutseõppeasutustes	26 809	29 500	32 000	34 500	37 000	39 000
Elukestvas õppes osalemise määr 25-64-aastaste hulgas	9,8%	11,0%	12,0%	12,5%	13,0%	13,5%
Töökohapõhises õppes osalevate kutseõppurite arv	673	740	805	870	935	1 000
Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus			Vastutaja, teostaja		Tähtaeg
1 Tegevusvaldkond						
Esmases kutseõppes ja jätkuõppes osalemise võimaluse tagamine kõigile soovijatele						
1.1 põhikooli lõpetajate suurenev kaasamine kutsekeskharidusse	suureneb kutsekvalifikatsiooniga noorte arv eelkõige õpet mittejätkavate noorte arvel			HTM (KTO), KÕAd		2009-2013
1.2 erialade valiku laiendamine eelkõige põhihariduse baasil	laienevad õppida soovijate võimalused valida endale sobiv eriala, tütarlaste osakaal kutseõppurite hulgas kasvab			REKK, Kutse-koda, KÕAd		2009-2013
1.3 jätkuõppe võimaluste laiendamine keskhariduse järgses kutseõppes	suureneb kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide osakaal tööjõuturul, laienevad lisaõppe ja -kvalifikatsiooni omandamise võimalused, mis rikastavad individuaalsete karjääriteede			KÕAd, REKK		2009-2013

	kujundamise võimalusi		
1.4 kvalifikatsiooniraamistiku V tasemele vastava lühikese tsükli kolmanda taseme õppe (ingl. k. <i>short cycle tertiary education</i>) väljaarendamine kutsehariduses	tekib uus õppeliik ja õppevõimalus keskhariduse omandanud õppijatele, mis vastab tööturu nõudlusele	HTM (KTO, KHO), KÕAd , kõrgkoolid, REKK	2011
1.5 kutseõpingud katkestanute õpingute jätkamise toetamine	väheneb ilma kutse- ja erialase ettevalmistuseta inimeste osakaal tööjõuturul	KÕAd , HTM	2009-2013
1.6 õppekavade täiendamine erinevate spetsialiseerumisvõimalustega	laieneb individuaalsete õpiteede ja lisa-kvalifikatsioonide omandamise võimalus	KÕAd , REKK, HTM	2009-2013
1.7 lisa-aasta võimaluste laiendamine ja üldharidusainete osa uuendamine lähtuvalt gümnaasiumi riiklikust õppekavast	kutseõppeasutustele on avanenud võimalus anda kutsekeskharidusõppe lõpetajatele lisa-aastal täiendavat üldharidusõpet; kutseõppeasutuste võimekus on piisav pakkumaks heal tasemel üldharidusõpet	HTM (KTO), REKK, KÕAd	2010-2013
1.8 nii taseme- kui täiskasvanute õppe paindlikkuse suurendamine, kasutades erinevaid õppevorme ja -viise (õhtune õpe, õpe nädalavahetustel, tsükliõpe, e- ja b-õpe (ingl. k. <i>blended learning</i> – kombineeritud traditsiooniliste ja e-õppe meetodite kasutamine õppeprotsessis) jne)	avarduvad õppimisvõimalused töötavatele inimestele, erivajadustega õppijatele jt siht-rühmadele, kelle osalemine igapäevases õppetöös on raskendatud	KÕAd , EITSA	2009-2013
2 Tegevusvaldkond Täiskasvanute tööalase koolituse pakkumise suurendamine			
2.1 lisakvalifikatsiooni, täiendus- või ümberõpet võimaldavate tööalaste koolituste pakkumine lähtudes kohapealsest koolitus-situatsioonist ning erinevate tellijate/rahastajate soovidest ja vajadustest	suureneb koolituse diferentseeritum ja nõudlus-põhine pakkumine, paraneb täiskasvanute ligipääs koolitusele, suureneb täiskasvanud õppijate arv	KÕAd	2009-2013
2.2 töökohapõhise õppevormi (õpipoisiõppe) laialdasem rakendamine täiskasvanud õppijatele nii taseme- kui ka tööalases õppes	kasvab õppevõimaluste paindlikkus ja suureneb töökohapõhises õppevormis õppivate täiskasvanute arv	KÕAd	2009-2013

2.3 ainult põhi- või üldkeskharidusega täiskasvanutele senisest enamate õppimisvõimaluste loomine taseme- ja tööalases koolituses	suureneb kutse- ja erialase ettevalmistusega inimeste osakaal tööjõuturul	KÕAd	2009-2013			
2.4 töötutele paindliku juurdepääsu loomine õppimisvõimalustele ja õppe läbiviimine	vähenenud on barjäärid ja tekkinud sünergia tänu erinevate rahastamisallikate paindlikule ning ots- tarbekale kasutusvõimalusele	HTM, SoM, KÕAd	2009-2013			
2.5 tippkvalifikatsiooni saavutamiseks mõeldud koolitusvõimaluste oluline laiendamine	teaduspõhiste töötajate arvu oluline kasv	KÕAd	2009-2013			
3 Tegevusvaldkond Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) rakendamine		HTM, REKK, KÕAd	2009-2013			
3.1 seadusandluse täiendamine ja VÕTA rakendamine kutseõppeasutustes	VÕTA on seadustatud ning rakendatud; kvalifikatsioonide tunnustamine on paindlik ja tööalast mobiilsust soodustav	HTM, REKK, KÕAd	2009-2013			
Meede 1.2 Kutseõppe võimaluste suurendamine erinevatele sihtrühmadele						
Indikaator	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Põhihariduse või madalama haridustasemega kutseõppes õppivate 18-24-aastaste õpilaste (v.a kinnipeetavad) osakaal põhihariduse või madalama haridustasemega noortest vanuses 18-24 (Allikas: EHIS)	16,9%	17,4%	17,9%	18,4%	18,9%	19,4%
Põhikooli toimetuleku- ja lihtsustatud õppekavade lõpetajate osakaal, kes jätkavad õpinguid kutsehariduses	47,5%	48,0%	49,0%	50,0%	51,0%	52,0%

Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus	Vastutaja, teostaja	Tähtaeg
1 Tegevusvaldkond Madala haridustasemega inimestele kutse- ja erialase koolituse võimaluste suurendamine			
1.1 põhihariduseta koolikohustuse eea ületanud õppijate kutseõppesse kaasamine ja mitmekesisemate õppimisvõimaluste pakkumine	väheneb oluliselt kutse- ja erialase ettevalmistuseta inimeste osakaal	KÕAd , REKK, Kutsekoda, KOVid, põhikoolid	2009-2013
1.2 õpiraskustega põhikooliõpilastele integreeritud üld- ja kutseharidusliku õppe võimaluste laiendamine	väheneb koolikohustust mittetäitvate ja põhihariduseta noorte osakaal	KÕAd , põhikoolid, HTM (KTO, ÜHO), KOVid	2009-2013
1.3 põhihariduseta inimestele vanuses 20+ uue võimaluse loomine kutsekeskhariduse omandamiseks	väheneb kutse- ja erialase kvalifikatsioonita inimeste osakaal tööjõuturul	HTM (KTO, ÜHO)	2010-2013
2 Tegevusvaldkond Madalama konkurentsivõimega sihtrühmadesse kuuluvate õppijate sihipärasem ja sobivam kaasamine nii esmasesse kui täiendus- ja ümberõppesse			
2.1 laialdasemate õppimisvõimaluste ja sobivamate õppevormide ja -viiside pakkumine HEV õppijatele	paranevad HEV inimeste võimalused tööturul rakendumiseks	REKK, KÕAd , HTM, SoM,	2009-2013
2.2 sobiva ja paindliku täiendus- ja tasemeõpet kombineeriva mudeli väljaarendamine kinnipeetavatele ja selle rakendamine ning adekvaatne kajastamine andmebaasides ja statistikas	moodulõppe võimalused on kasutatud; õppimist on võimalik jätkata nii kinnipidamisasutust vahetades kui ka sealt vabanedes; kinnipeetavatest õppurid on andmebaasides kajastatud adekvaatselt	HTM (KTO), REKK, KÕAd	2010-2013

3 Tegevusvaldkond Vene õppekeelega õpperühmade eestikeelsele õppele ülemineku toetamine kutsehariduses						
3.1 olukorra kaardistamine, eesti keele oskuse nõuete väljatöötamine	viiakse läbi uuring, mille tulemuste põhjal kavandatakse edasisi toetavaid tegevusi kutse-õppuritele, täienduskoolitust kutseõppeasutuste õpetajatele ja koolijuhtidele	HTM (KE, KTO), Integ-ratsiooni SA		2009-2011		
3.2 eestikeelse kutseeksami sooritajate toetamine ja uute tugiprogrammide käivitamine	eestikeelse kutseeksami sooritajate arv kasvab	HTM (KE, KTO), Kutse-koda, Integ-ratsiooni SA, REKK		2009-2011		
3.3 kutseõppeasutuste õpetajate ja koolijuhtide koolitus ja motiveeri-mine lõimitud eriala- ja keeleõppe rakendamiseks ning tööandjate kaasamine eestikeelsele õppele ülemineku protsessi (sh praktika läbimisel)	õpetajate ja koolijuhtide motivatsioon ja teadmised lõimitud eriala- ja keeleõppe rakendamiseks on paranenud, tööandjad on eestikeelsele õppele ülemineku protsessi kaasatud ja teadlikud eesti keele oskuse nõuetest	HTM (KE, KTO), Integ-ratsiooni SA, õpetaja-koolitusega tegelevad kõrgkoolid		2009-2013		
3.4 üldoskuste mooduli eesti keeles õpetamise ettevalmistamine ja piloteerimine	vajalikud materjalid on ettevalmistatud ja õpetajate täienduskoolitus läbi viidud, vene õppekeelega rühmades piloteeritakse üldoskuste mooduli õpetamist eesti keeles	REKK , HTM (KE, KTO), Integrat-siooni SA		2011		
Meede 1.3 Tugi-, nõustamis- ja toetustesüsteemide arendamine						
Indikaator	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Õpilaste väljalangevus kutsehariduse tasemeõppest	19,8%	18,5%	17,0%	15,0%	13,0%	12,0%

Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus	Vastutaja, teostaja	Tähtaeg
1 Tegevusvaldkond Tugi- ja nõustamisteenuste kättesaadavuse tagamine kõigis kutseõppeasutustes			
1.1 õpinõustamise ja õpiabi teenuste võimaldamine kutseõppeasutuste õppijatele (sh seadustamine KÕSis)	õpingute katkestamise vähenemine	KÕAd, HTM	2009-2013
1.2 karjäärinõustamise ja teiste vajalike karjääriteenuste võimaldamine sisseastujatele ja õppijatele	õpingute katkestamise vähenemine, lõpetajate lihtsam rakendumine tööturul ja astumine jätkuõppesse	KÕAd, SA Innove, HTM (ÜHO, NO, KTO), REKK	2009-2013
2 Tegevusvaldkond Toetuste süsteemi kujundamine vajadustepõhiseks			
2.1 ettepanekute väljatöötamine õppetoetuste ja õppelaenu seaduse jt toetusi sätestavate aktide muutmiseks, mille eesmärgiks on kavandada vahendeid nii, et kõik toetust vajavad õppijad neid ka saaksid (kaasa arvatud ühiselamutoetusi) ning suurendada kutseõppeasutuste otsustusõigust õppetoetuste korra rakendamisel	majanduslikel põhjustel õpingute katkestamise vähenemine	HTM, KÕAd	2009-2013
2.2 erinevate tööturutoetuste võimaldamine tasemeõppes õppivatele töötutele täiskasvanutele	töögrupi moodustamine ja skeemi väljatöötamine; tekib mõlema süsteemi poolt pakutavate võimaluste sünergia, tänu millele saavad töötud osaleda nii tööalases kui ka tasemeõppes; töötutele säilivad ettenähtud sotsiaalsed tagatised ka õppeperioodi jooksul	SoM, HTM	2010-2011

Meede 1.4 Õppijate olmetingimuste parendamine						
Indikaator	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kaasajastatud ühiselamukohtade osakaal kutseõppeasutustes	15%	32%	53%	71%	84%	85%
Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus			Vastutaja, teostaja		Tähtaeg
1 Tegevusvaldkond Õppuritele (nii tasemeõppes kui täiskasvanukoolituses) kaasaegsete elamistingimuste loomine ühiselamute ehitamise ja renoveerimise teel						2009-2013
1.1 Ühiselamute renoveerimine/ehitamine investeeringute kava alusel	Tagatakse ajakohased elamistingimused kõikidele õpingute ajal elamisvõimalust vajavatele õppuritele			KÕAd, HTM (KTO), SA Innove		2009-2013

2. eesmärk						
Õpe on kvaliteetne ja konkurentsivõimeline						
Meede 2.1 Kutseõppe sisu arendamine ja kaasajastamine						
Indikaator	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Uutest kutsestandarditest lähtuvate uuendatud kutseõppe riiklike õppekavade osakaal	0%					100%
Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus			Vastutaja, teostaja		Tähtaeg
1 Tegevusvaldkond Kutsestandarditele vastavate riiklike õppekavade uuendamine						

1.1 õppekavasüsteemi ümberkujundamine õpiväljunditest lähtuvaks	toimib õpiväljunditest lähtuv õppekavasüsteem, mis haakub loogiliselt Eesti uue 8-astmelise kvalifikatsioonide raamistikuga	HTM, REKK	2009-2013			
1.2 kutsehariduse arvestuspunkti (ECVET) juurutamine	seadusandluses on sätestatud ECVETi rakendamise alused; ECVETi rakendamine võimaldab objektiivsemat omandatud oskuste/ kompetentsuste võrdlemist rahvusvahelisel tasandil	HTM, REKK, Kutsekoda	2010-2013			
1.3 uute erialade õppekavade moodulite koostamine ja olemasolevate õppekavade täiendamine vastavalt tööturu vajadusele	uute erialade õppekavade moodulid on koostatud ja täiendatud ning vastavad tööturu nõuetele	REKK, KÕAd	2009-2013			
1.4 kutseõppeasutuste õppekavaarendajate koolitamine kooli õppekavade koostamiseks	kutseõppeasutuste õppekavaarendajad on ettevalmistatud kooli õppekavade koostamiseks	REKK	2009-2013			
1.5 riiklike õppekavade rakendamiseks vajalike juhendmaterjalide (sh VÕTA ja ECVET) koostamine	on loodud riiklike õppekavade rakendamist toetavad materjalid	REKK	2009-2013			
1.6 õpitulemuste hindamise ühtse metoodika väljatöötamine ja õpetajate koolitus metoodika rakendamiseks	õpitulemuste hindamise ühtne metoodika on rakendunud; hindamine vastab senisest enam õppeprotsessi eripäradele kutsehariduses ning toetab õppija arengut	REKK	2010-2013			
2 Tegevusvaldkond Riiklike õppekavade rakendamist toetavate õppematerjalide arendamine						
2.1 õppe- ja metoodiliste materjalide (sh e-õppematerjalide ja HEV-õppijatele sobilike õppematerjalide) koostamine, sisseostmine ja kohandamine lähtuvalt riiklikest õppekavadest	õppekavade täitmiseks vajalikud õppematerjalid on õpetajatele ja õppijatele kättesaadavad	REKK, EITSA	2009-2013			
Meede 2.2 Kutseõppe kvaliteeditagamise vahendite arendamine						
Indikaator	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Riikliku tunnustuse protsessi läbinud õppekavarühmade osakaal	0%					100%

Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus	Vastutaja, teostaja	Tähtaeg
1 Tegevusvaldkond Kutseõppe kvaliteedi riikliku tunnustamise süsteemi välja töötamine ja rakendamine kutsehariduses			
1.1 õppekavarühmapõhiste koolituslubade süsteemi loomine	riikliku tunnustamise protsessi usaldusväärsuse tase võimaldab koolidele väljastada koolitusloa kõigis välishindamise läbinud õppekavarühmades	HTM (KTO, VHO, AN), REKK, Kutsekoda	2009-2010
1.2 riikliku tunnustamise rakendamiseks vajalike meetodiliste ja koolitusmaterjalide väljatöötamine ja tiražeerimine	vajalikud materjalid on olemas ja kättesaadavad	REKK	2010
1.3 kutseõppeasutuste koolimeeskondade, sisehindamist nõustavate nõunike ja välishindamiskomisjonide täienduskoolituse läbi viimine	riikliku tunnustamise osapooled (koolid, nõunikud, komisjonid) on ette valmistatud välishindamise läbiviimiseks	REKK	2010-2013
1.4 riikliku tunnustamise pilootvooru läbiviimine	pilootkoolides on riiklik tunnustamine läbi viidud; olemas on andmestik protsessi parendamiseks	REKK, HTM (KTO, VHO)	2011
1.5 riikliku tunnustamise süsteemi laiendamine kõigile kutseõpet pakkuvatele asutustele	kõigi kutseõppeasutuste kõik õppekavarühmad on läbinud riikliku tunnustuse protsessi	REKK	2011-2013
2 Tegevusvaldkond Teised kutseõppe kvaliteedi parendamisele suunatud tegevused			
2.1 Eesti Kutseõppeasutuste Kvaliteediauhinna (EKKA) mudeli arendamine ja konkursside läbiviimine	EKKA konkurss toimub kaasajastatava mudeli ja meetoodika alusel regulaarselt	SA Innove	2009-2013
2.2 koolide vastastikku õppimise ja kvaliteedi parendamise alaste tegevuste juurutamine ja soodustamine (<i>peer learning, peer review</i> jms)	koolid kasutavad vastastikust õppimist oma organisatsiooni, protsesside ja tulemuste parendamiseks	EKEÜ, KÕAd	2010-2013

Meede 2.3 Kutseõppeasutuse personali arendamine						
Indikaator	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Eelneva õppeaasta jooksul täienduskoolituses osalenud kutseõppeasutuste õpetajate osakaal	53%					95%
Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus			Vastutaja, teostaja		Tähtaeg
1 Tegevusvaldkond Kutseõppeasutuste õpetajate täienduskoolitus						
1.1 õpetajate erialane täienduskoolitus	õpetajate erialane pädevus on tõusnud; õppe kutsealane tase tõuseb			REKK		2009-2013
1.2 õpetajate pedagoogilis-metoodiline täienduskoolitus	õpetajate kutsealane pädevus on tõusnud; õppe pedagoogiline tase tõuseb			REKK		2009-2013
1.3 õpetajate erialavõrgustike ja omavahelise koostöö arendamine	kutseõpetajate erialavõrgustike efektiivseks toimimiseks on läbi viidud valdkondlikud koolitus- ja nõustamisseminarid õppekavaarenduse, kvaliteeditagamise süsteemide, õpetajakoolituse jt aktuaalsetel teemadel, üldharidusainete õpetajad on kaasatud võrgustiku tegevustesse; õppe tase tõuseb õpetajate vastastikku rikastava koostöö kaudu			REKK, KÕAd		2009-2013
1.4 õpetaja kohanemisaasta rakendamine	uute õpetajate kohandumine on valutum, kasvab õpetajate rahuolu			REKK, TLÜ, TÜ, KÕAd, HTM (KTO, KHO)		2010-2013
1.5 e-õppe koolitusprogrammi edasiarendamine kutseõppeasutuste haridustehnoloogidele ja õpetajatele	õpetajad on ette valmistatud koostama e-õppe-materjale			EITSA, KÕAd		2009-2013
1.6 kutseõpetaja erialase stažeerimise ja töökohapõhiste enese-	sätestatud on õpetajate stažeerimise ja enese-			HTM, REKK,		2009-2013

täiendamise võimaluste arendamine ning pedagoogilise töö normeerimise paindlikkuse suurendamine	täiendamise kohustus ning välja töötatud selle tagamise mehhanismid	KÕAd	
2 Tegevusvaldkond Kutseõppeasutuste muu pedagoogilise ja mittepädagoogilise personali arendamine			
2.1 koolijuhtide ja muu kooli personali koolitus	kompetentsimudelil põhinev enesehindamine on rakendatud	REKK	2009-2013
2.2 ettevõttepoolsete praktikajuhendajate koolitus	koolides toimub ettevõttepoolsete praktika-juhendajate koolitamine uuendatud õppekavade ja juhendmaterjalide alusel	REKK, KÕAd	2009-2013
2.3 kutseõppeasutuste ühiselamute personali kasvatusalane koolitus	suureneb ühiselamute personali pädevus õppijate sotsiaalsete ja käitumisprobleemidega toimetulekuks	REKK, KÕAd	2010-2013
3 Tegevusvaldkond Kutseõpetaja kutsestandardi rakendamine			
3.1 vajalike seadusandlike aktide välja töötamine ja rakendamine üleminekuks kvalifikatsiooninõuetel põhinevalt korralduselt pädevuspõhisele	seadusandlikud aktid on välja töötatud ja rakendatud	HTM	2010
3.2 kutseõpetajatele kutseandmise käivitamine	kutseõpetajatele kutseandmine on käivitatud ja asendanud atesteerimise	REKK	2011-2013
3.3 karjääriteede paindlikkuse suurendamine uute kutseõpetajate kaasamiseks	karjääriteede paindlikkuse suurendamine on positiivselt mõjutanud uute õpetajate lisandumist kutseõppeasutustesse ja olemasolevate õpetajate ümberõpet	KÕAd, REKK	2009-2013
3.4 „Noored Kooli“ algatuse laiendamine kutseõppeasutustele	kutseõppeasutustes asub tööle senisest enam noori õpetajaid	SA Noored Kooli, KÕAd, REKK	2010-2013

Meede 2.4 Kutseõppeasutuste infrastruktuuri kaasajastamine						
Indikaator	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kaasajastatud õppepraktikabaaside osakaal kutseõppeasutustes	11%	25%	50%	75%	83%	86%
Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus			Vastutaja, teostaja	Tähtaeg	
1 Tegevusvaldkond Õppebaaside, sisseseade ning muu infrastruktuuri arendamine						
1.1 kutseõppeasutuste praktilise õppe baaside ja muu infrastruktuuri renoveerimine/ ehitamine investeeringute kava alusel	kutseõppeasutuste infrastruktuur on kaasajastatud kavade kohaselt			KÕAd, HTM (KTO), SA Innove,	2009-2013	
1.2 Tallinna Balletikooli, G. Otsa nim Tallinna Muusikakooli ja Tallinna Muusikakeskkooli ühishoone rajamine ja seejärel koolide liitmine	muusika- ja balletihariduse koondamine kaasaja nõuetele vastavasse ühishoonesse parandab oluliselt õppimistingimusi ning tõstab esitluskunstide alase hariduse kvaliteeti; õppeasutuste ühendamine võimaldab olemasolevate inim- ja finantsressursside tõhusamat rakendamist			HTM (KTO, ÜHO)	2011-2013	

3. eesmärk						
Kutseharidussüsteem on sidus ühiskonna, majanduse ja tööturuga						
Meede 3.1 Ühiskonna, teadmistepõhise majanduse ja tööturu trendide arvestamine kutseharidussüsteemi arengu kavandamisel						
Indikaator	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kutseõppe lõpetajate rakendumine tööturul 6 kuud peale kooli lõpetamist	67%					72%
Tööandjate rahulolu kutseõppe kvaliteediga (uuringud perioodi algul	41%					60%

ja lõpul) <i>Vastanute osakaal, kes annavad positiivse vastuse küsimusele „Kuivõrd saab Teie arvates kutsehariduse seisust üldiselt rääkides öelda, et kutseõppe kvaliteet on oluliselt paranenud“</i>						
Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus			Vastutaja, teostaja	Tähtaeg	
1 Tegevusvaldkond RKT metoodika arendamine nii tasemeõppe kui täiskasvanute tööalase koolituse osas						
1.1 Kutseõppe (tasemehariduse) RKT metoodika arendamine	tasemeõppe RKT vastab õppijate ja tööturu vajadustele			HTM (KTO, AN)	2009-2013	
1.2 Täiskasvanute tööalase koolituse RKT metoodika arendamine	täiskasvanute tööalase koolituse RKT vastab õppijate ja tööturu vajadustele			HTM (KTO, AN)	2009-2013	
2 Tegevusvaldkond Tööjõuvajaduse prognoosimise metoodika arendamine						
2.1 MKMi poolt koostatava tööturu prognoosi täiustamine	MKMi tööturu vajaduse prognoos kajastab adekvaatselt tööandjate vajadust tööjõu ja töötajatele esitatavate nõudmiste kohta			MKM , HTM (KTO, AN)	2009-2013	
2.2 koostöö arendamine tööandjate ja töövõtjate esindus-organisatsioonidega ja teiste partneritega tööturu nõudluse arvestamise osas	nii esmase kutseõppe kui täiskasvanute tööalase koolituse RKT koostamisel arvestatakse sotsiaal-partnerite seisukohtadega ning Töötukassa ja Konjunkturiinstituudiga andmetega			HTM , sotsiaal-partnerid	2009-2013	
2.3 kutsetegevuste kvalitatiivse arengu ja muutuste prognoosi-mehhanismide väljatöötamine	välja on töötatud mehhanismid uute kutsete ja oskuste prognoosimiseks			Kutsekoda , sotsiaal-partnerid	2009-2013	

Meede 3.2 Kutsesüsteemi arendamine						
Indikaator	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Uuendatud kompetentsipõhiste kutsestandardite osakaal kehtivatest kutsestandarditest	8%		33%			100%
Kutseksamil osalenud kutseõppeasutuse lõpetajate osakaal	34,3%	38%	45%	53%	63%	70%
Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus			Vastutaja, teostaja		Tähtaeg
1 Tegevusvaldkond Kutsesüsteemi uue kontseptsiooni ja kvaliteeditagamise printsiipide välja töötamine						
1.1 Eesti kutsete ja kutsealade klassifitseerimine ja kataloogimine	uus kutsete kataloog on valminud uute klassifitseerimispõhimõtete alusel			Kutsekoda, HTM, SoM, sotsiaal-partnerid		2009-2013
1.2 Eesti kvalifikatsioonide ja kutsete seostamine Euroopa kvalifikatsiooniraamistikuga	Eesti kvalifikatsioonid ja kutsed on viidud vastavusse Euroopa kvalifikatsiooniraamistikuga			Kutsekoda, HTM (KTO, KHO)		2009-2013
1.3 kutsestandardite koostamise meetodika kaasajastamine, kutsestandardite uuendamine	valminud on uued kutsestandardid kaasajastatud meetodika alusel			Kutsekoda, sotsiaal-partnerid		2009-2013
1.4 VÕTA-põhise kutseandmise ja osakvalifikatsioonide kontseptsiooni välja töötamine	loodud on eeldused VÕTA-põhise kutseandmise ja osakvalifikatsiooni rakendamiseks			Kutsekoda, HTM, MKM, SoM, sotsiaal-partnerid		2009-2013

2 Tegevusvaldkond Kutseandmise süsteemi arendamine			
2.1 VÕTA-põhise kutseandmise rakendamine	läbi on viidud VÕTA-põhise kutseandmise piloot-voor; on olemas tulemused metoodika täiustamiseks	Kutsekoda	2010-2013
2.2 osaoskuse / osakvalifikatsiooni kontseptsiooni rakendamine	osakvalifikatsiooni andmine on rakendatud	Kutsekoda	2010-2013
2.3 kutseoskuste kompetentsipõhise hindamise rakendamine	kutseoskuste kompetentsipõhise hindamise metoodiline juhend välja on töötatud; hindamine on käivitatud	Kutsekoda	2010-2013
2.4 kutseandmise võimaluse loomine kutse- ja kõrgkoolide lõpetajatele ning seda toetava institutsionaalse ja õigusliku keskkonna arendamine	kutse- ja kõrgkoolide lõpetajad saavad õppekava täielikul läbimisel kutse	Kutsekoda, HTM, KÕAd, kõrgkoolid	2010-2013
3 Tegevusvaldkond Kvalifikatsioonide tunnustamise koordineerimise punkti väljaarendamine		Kutsekoda, HTM	2009-2013
3.1 Kutsekoja osalemine koordineerimise punktide rahvusvahelises võrgustikus	kvalifikatsioonide tunnustamise protsess on käivitunud, töötajate tööalase mobiilsuse võimalused on avardunud	Kutsekoda	2009-2013
3.2 kutsesüsteemi huvipoolte kaasamine ja koolitamine (sh Kutsekoja töötajate koolitused)	kutsesüsteemi huvipoolte teadlikkus kvalifikatsioonide tunnustamise protsessist on tõusnud	Kutsekoda, sotsiaalpartnerid	2009-2013
3.3 kutsetegevuste ja kutseregistri ning muu seonduva ühtse infosüsteemi arendamine	loodud infosüsteem toetab kvalifikatsioonide tunnustamise protsessi rakendamist ja töötajate mobiilsuse suurenemist	Kutsekoda	2009-2013

Meede 3.3 Töö, meisterlikkuse ja kutsehariduse väärtustamine ühiskonnas						
Indikaator	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Eesti elanikkonna teadlikkus kutseharidusest (uuringud perioodi algul ja lõpul) <i>Vastanute osakaal, kes on enda hinnangul hästi või küllaltki hästi kursis sellega, milline on kutsehariduse tase tänapäeva Eestis</i>	18%					40%
Kutsemeistrivõistlustega haaratud erialade arv	14					24
Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus			Vastutaja, teostaja		Tähtaeg
1 Tegevusvaldkond Kutsemeistrivõistluste süsteemi arendamine						
1.1 Eesti kutsemeistrivõistluste süsteemi arendamine ja järjepidev rakendamine	Eesti kutsemeistrivõistluste süsteem toimib välja-töötatud mudeli alusel; laieneb kaasatud erialade ring			SA Innove, KÕAd, PM		2009-2013
1.2 Eesti võistkondade osalemine rahvusvahelistel kutsemeistrivõistlustel	Eesti esindajate ettevalmistus ja regulaarne osalemine EuroSkillsil, WorldSkillsil ja teistel rahvusvahelistel võistlustel on tagatud			SA Innove, KÕAd, PM (MTÜ Europea Eesti Keskus)		2009-2013
2 Tegevusvaldkond Teavitustegevused						
2.1 kutsehariduse alase teabe regulaarne koondamine ja levitamine	teave kutseharidussüsteemis toimuvast on kättesaadav kõigile huvilistele, teadlikkus kutseharidusest on suurenenud			SA Innove, HTM, KÕAd		2009-2013
2.2 kutseõppeasutuste kommunikatsioonitegevuse tõhustamine	kutseõppeasutuste kommunikatsioonitegevus on kaasaegne ja järjepidev			SA Innove, EKEÜ, KÕAd		2009-2013
2.3 infomaterjalide (sh elektrooniliste ja videomaterjalide)	teave õppimisvõimalustest kutsehariduses on			SA Innove,		2009-2013

koostamine ja väljaandmine ning õppimisvõimaluste tutvustamine	lihtsalt kättesaadav kõigile huvilistele	KÕAd	
3 Tegevusvaldkond Noorsootöö, sh huvi-, kultuuri- ja sporditegevuse laiendamine kutseõppeasutustes			
3.1 kutseõppega seotud huvitegevuste võimaldamine üldhariduskoolide õpilastele	üldhariduskoolide õpilaste teadlikkus kutsehariduse võimalustest on parenenud; huvitegevus aitab kaasa õpilase õpi- ja karjäärivalikutele	KOVid, KÕAd	2009-2013
3.2 kutseõppurite huvi-, kultuuri- ja sporditegevuse ning teiste noorsootöö võimaluste toetamine ja väärtustamine	kutseõppurite vaba aja tegevused aitavad kaasa õppe eesmärkide täitmisele ja õppijate arengule ning on kättesaadavad	KÕAd	2009-2013

4. eesmärk

Kutseharidussüsteemi korraldus on otstarbekas, efektiivne ja jätkusuutlik

Meede 4.1 Kutseharidussüsteemi juhtimise ja arendamise tõhustamine

Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus	Vastutaja, teostaja	Tähtaeg
1 Tegevusvaldkond Üksuste ja asutuste vaheliste püsivate tööorganite moodustamine kutseharidussüsteemi juhtimise tõhustamiseks (sh RKT koostamiseks, koolituslubade väljastamiseks riikliku tunnustamise süsteemi rakendamisel, õppe avamiseks uues õppekavarühmas)			
1.1 pidevalt tegutsevate komisjonide tööala analüüs ja ettepanekute tegemine	analüüsi tulemusel on kaardistatud valdkonnad, kus tööorganite moodustamine on vajalik; tööorganite ülesanded on määratletud	HTM (KTO, VHO), REKK	2009
1.2 ettepanekute alusel komisjonide moodustamine ja nende töö käivitamine	kutsehariduse valdkonna oluliste otsuste ette valmistamine toimub pidevalt tegutsevates selge	HTM (KTO, VHO), REKK	2009-2013

	ülesannete jaotusega töörühmades/komisjonides		
2 Tegevusvaldkond Kutseharidussüsteemi juhtimiseks vajaliku statistika kogumine ja uuringute läbiviimine			
2.1 EHISe arendamine kutseharidussüsteemi juhtimisvajaduste kohaselt	EHIS vastab kutseharidussüsteemi vajadustele ning võimaldab otsustajate (sh kutseõppeasutuste juhtide) varustamist kvaliteetse andmestikuga; kutseregister on ühildatud EHISega	HTM (AN, KTO, VHO), REKK	2009-2013
2.2 regulaarsete uuringute läbiviimine	kutseharidussüsteemi arengute kujundamine toetub uuringutele, analüüsidele ja muule faktilisele andmestikule	HTM (AN, KTO), Integratsiooni SA, REKK, SA Innove	2009-2013
3 Tegevusvaldkond Kaasaegsete juhtimisprintsiipide (sh eestvedamise) tugevdamine kutseharidussüsteemis			
3.1 kutseõppeasutuses eestvedamise kui kaasaegse juhtimisprintsiibi kasutamise laiendamine	pareneb kutseõppeasutuste juhtimine; suureneb rahulolu kutseõppeasutuste juhtimisega	KÕAd , EKEÜ, SA Innove, REKK	2009-2013
3.2 kutsehariduse nähtavuse suurendamine ja staatuse tugevdamine ühiskonnas	kutsehariduse liidrite roll on kasvanud, kutseharidus on muutunud ühiskonnas nähtavamaks, loodud on tunnustussüsteemid	KÕAd , EKEÜ, HTM, SA Innove	2009-2013
4 Tegevusvaldkond Kutseõppeasutuste autonoomia suurendamine			
4.1 töötajate ja õppurite tunnustus- ja motivatsioonisüsteemide arendamine	kutseõppeasutuste töötajate tunnustamine vastab nende ootustele ja tööpanusele	KÕAd , HTM (KTO), EKEÜ	2009-2013
4.2 õiguste ja vastutuse suurendamine RKT kasutamise osas	kutseõppeasutus saab kiirelt ja paindlikult pakkuda õppimisvõimalusi vastavalt regionaalsetele või	HTM , KÕAd	2009-2013

	sektoraalsetele vajadustele; riiklik koolitustellimus on täidetud					
4.3 kutseõppeasutuste autonoomia tõhusam kasutamine pakutava õppe ja teenuste parendamiseks	kutseõppeasutus kasutab õppekavade koostamisel ning õppevormide ja paindliku õppekorralduse rakendamisel kõiki võimalusi ühiskonna ootustele ja vajadustele vastamiseks; toimib sisuline koostöö kohaliku kogukonna ja ettevõtete/asutustega				KÕAd	2009-2013
4.4 kutseandjatena tegutsevate kutseõppeasutuste arvu suurendamine	kutseõppeasutuste õppebaaside ja õppe kvaliteet on tasemel, mis võimaldab kutse andmine vastavalt seatud standarditele				KÕAd, Kutsekoda	2011-2013
4.5 riigieelarveväliste rahastamisallikate laialdasem kasutamine pakutava õppe ja teenuse parendamiseks ning koolide võimaluste ja kindlustunde suurendamine vahendite planeerimise ja kasutamise osas	suureneb kutseõppeasutuste võimekus ja kindlustunne oma arengu kujundamisel				HTM (KTO, RA), KÕAd	2009-2013
Meede 4.2 Tõhusa ja jätkusuutliku rahastamise tagamine						
Indikaator	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kutsehariduse ja üldhariduse koolituskohtade maksumuste suhe	1,22	1,22	1,22	1,30	1,40	1,50
Kutsehariduse kulude osakaal kogu avaliku sektori hariduskuludest	10,8%	11,8%	12,8%	13,3%	13,6%	14,0%
Kasutatud struktuuritoetuste osakaal aastateks 2007-2015 kavandatud kutseõppeasutuste õppekeskkonna kaasajastamise investeeringute kogumahust (3 627 014 587 kr)	8,5%	27,6%	54,6%	76,0%	87,9%	95,1%
Kasutatud struktuuritoetuste osakaal aastateks 2008-2015 kavandatud kutseõppe sisulise kaasajastamise ja kvaliteedi kindlustamise programmide kogumahust (473 747 059 kr)	4,1%	21,2%	42,2%	63,4%	82,6%	95,5%
Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus				Vastutaja, teostaja	Tähtaeg
1 Tegevusvaldkond						

Õppe rahastamissüsteemi arendamine vastavalt kutseharidusele seatud ülesannetele ja muutustele ühiskonnas						
1.1 koolituskoha maksumuse suurendamine vastavalt kutseharidusele seatud eesmärkidele	õppekava täitmiseks on olemas vajalikud vahendid ja konkurentsivõimeliselt tasustatud õpetajad (kutseõpetaja palk on vähemalt Eesti keskmise palga tasemel)	HTM (KTO, RA)				2011-2013
1.2 tulemusrahastamise komponendi arvestamine kutseõppeasutuste rahastamisel	kutsehariduse rahastamissüsteem motiveerib koole parendama tulemuslikkust	HTM (KTO, RA), KÕAd				2011-2013
1.3 õppekavarühmade koefitsientide süsteemi arendamine toetudes raamatupidamise seiresüsteemi rakendamisel saadud andmetele	koolituskoha maksumus vastab õppekavarühma koolituskoha õppekuludele; raamatupidamise seiresüsteem annab objektiivsed andmed õppe maksumuse kohta õppekavarühmas	HTM (KTO, RA), KÕAd				2010-2013
1.4 koolituskoha maksumuse investeeringukomponendi kontseptsiooni välja töötamine ja rakendamiseks ette valmistamine	ette on valmistatud rahastamisskeem kutseõppeasutuste infrastruktuuri jätkusuutlikuks arenguks ja kaasaegsena hoidmiseks ERFi järgsel perioodil	HTM (KTO, RA)				2013
2 Tegevusvaldkond Kutseharidussüsteemi arengu eest vastutavate üksuste rahastamine vastavalt seatud ülesannetele						
2.1 riigieelarveliste, ESFi programmide ning muude vahendite paindlik ja tõhus kasutamine kutsehariduse arengu eest vastutavates üksustes	Tagatud on kutseharidussüsteemi jätkusuutlik arendamine ning vastavus ühiskonna ja majanduse ootustele; REKKi kutsehariduse osakonnast, Kutsekojast ja SA Innovest on kujunenud oma valdkonna kompetentsikeskused.	HTM, REKK, Kutsekoda, SA Innove, EITSA				2009-2013
Meede 4.3 Koostöö arendamine						
Indikaator	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Rahvusvahelise mobiilsusega haaratud kutseõppurite ja õpetajate arv	372					520

Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus	Vastutaja, teostaja	Tähtaeg
1 Tegevusvaldkond Koostöövõrgustike arendamine kõigil tasanditel			
1.1 koostöö tõhustamine tööandjate/töövõtjate ja nende esindusorganisatsioonidega, sh praktika osas	sotsiaalpartnerid on kaasatud kutseõppe arendamisse; praktika vastab õppekavas seatud eesmärkidele; õppekavade arendamisel ning koolituse (sh täiskasvanute tööalaste kursuste) kavandamisel arvestatakse piirkondlikke vajadusi ja võimalusi	KÕAd, sotsiaalpartnerid, REKK, SA Innove	2009-2013
1.2 koostöö tõhustamine kutseõppeasutuste, kohalike omavalitsuste ja kolmanda sektori vahel	kutseõppeasutuste panus piirkonna arengusse on kasvanud ning vastab kohalikele vajadustele ja võimalustele	KÕAd, KOVid	2009-2013
1.3 kutseõppeasutuste vahelise koostöö arendamine ja võrgustike töö tõhustamine	toimiv koostöö tagab ressursside efektiivsema kasutamise (sh õppebaaside riskikasutus, erialade dubleerimise vältimine) ja tugevdab kutsehariduse kogukonda	KÕAd, HTM (KTO)	2009-2013
1.4 koostöö arendamine kõrgkoolidega	õppijatele on loodud loogilised õpiteed kvalifikatsiooni tõstmiseks; ühisõppekavad on koostatud; kutseõppeasutustes sooritavad praktikat õpetajakoolituse ja teiste erialade üliõpilased	KÕAd, rakendus-kõrgkoolid; ülikoolid	2009-2013
1.5 koostöö arendamine üldhariduskoolidega kutse- ja erialade tutvustamise, algtaseme kutsealase ettevalmistuse ning üldainete õpetamise osas	üldhariduskoolide õpilaste teadlikkus kutseõppe võimalustest on kasvanud ja kutseõppes õppijate osakaal tõusnud; üldainete õpetamisel kasutatakse efektiivselt nii kutse- kui üldharidussüsteemi ressursse	KÕAd, üldhariduskoolid, KOVid	2009-2013
1.6 rahvusvahelise koostöö arendamine kutsehariduslike uuenduste väljatöötamiseks ja rakendamiseks ning õpetajate ja õpilaste mobiilsuse suurendamiseks	rahvusvahelisest koostööst saadud häid kogemusi kasutatakse kutseharidussüsteemi arendamisel; õpetajate ja õpilaste professionaalsete oskuste	KÕAd, SA Archimedes, SA Innove	2009-2013

	tõus		
Tegevusvaldkond	Oodatav tulemus	Vastutaja, teostaja	Tähtaeg
2 Tegevusvaldkond Koolisisese koostöö tõhustamine			
2.1 koolisisese koostöö tugevdamine vastastikuse õppimise ja kogemuste vahetamise suunal	kogemusi, oskusteavet ning erinevatel viisidel õpitut jagatakse kooli siseselt ning seda kasutatakse tõhusalt	KÕAd	2009-2013
2.2 koostöö tugevdamine õpilastega	tugevad ja tegusad õpilasesindused tegutsevad igas koolis	KÕAd, õpilasesindused, Eesti Õpilasesinduste Liit	2009-2013

2.3. Arengukava finantsplaan²⁵

	Kulud (tuh kr)						Selgitused kulude kohta
	2009	2010	2011	2012	2013	Kokku	
Arengukava finantsplaan kokku	1 930 257	2 164 490	2 102 563	2 045 864	2 350 304	10 593 478	
sh ERF II periood	691 505	979 785	775 178	431 774	262 294	3 140 536	
sh ESF II periood	99 613	118 680	111 537	111 163	69 977	510 969	
1. eesmärk. Kutseharidussüsteem on paindlik, kättesaadav ja õppijate vajadustele vastav	1 174 419	1 106 062	1 122 874	1 234 347	1 343 700	5 981 402	
Meede 1.1. Töötajate kvalifikatsiooni tõstmine	821 524	771 028	807 769	964 967	1 176 082	4 541 370	1) kutseõppe RKT vahendid. Alates 2011 suurendatud kulusid igal aastal a' 5% (kulude baasi lisatud eelmise aasta pedagoogide palgatõus); 2) EITSA riigieelarveline (RE) tegevustoetus; 3) 2009-2012 ESF programmi "Täiskasvanute tööalane koolitus ja arendustegevused" raames korraldatavad koolituskursused, sh 2009 sisaldab vahendeid ka ESF I perioodi projektist (21,1 mln kr). 2012 planeeritud lisaks 15,8 mln kr RE vahendeid kursuste läbiviimiseks, 2013 on kõik RE vahendid

²⁵ Kõik finantsplaanis toodud maksumused on indikatiivsed ning peavad mahtuma riigieelarve strateegia piirsummadesse.

	Kulud (tuh kr)						Selgitused kulude kohta
	2009	2010	2011	2012	2013	Kokku	
Meede 1.2. Kutseõppe võimaluste suurendamine erinevatele siht-rühmadele	6 400	5 800	3 200	3 000	3 200	21 600	ESF programm "Keeleõppe arenda-mine 2007-2010". Alates 2011 RE vahendid
Meede 1.3. Tugi-, nõustamis- ja toetustesüsteemide arendamine	133 610	129 609	136 089	142 893	150 038	692 239	1) rahastamine toimub ESF prog-rammide "Õppenõustamissüsteemide arendamine" ning "Karjääriteenuste süsteemi arendamine" raames. Kutse-õppeasutuste õppijatele suunatud teenuste rahalist mahtu on väga keeruline eraldi hinnata ning välja tuua; 2) õppetoetused, sõidu-soodustused, koolilõuna toetus. Alates 2011 suurendatud kulused samas rütmis RKT-ga, s.t igal aastal a' 5%. Kulutused kasvavad indikatiivselt kui rakendub uus õppetoetuste seadus
Meede 1.4. Õppijate olmetingimuste parendamine	212 885	199 625	175 816	123 487	14 380	726 193	ühisalamute renoveerimine ja sisustus ERF vahenditest (EL ja RE)

2. eesmärk. Õpe on kvaliteetne ja konkurentsivõimeline	504 404	808 947	635 371	423 084	576 979	2 948 785	
Meede 2.1. Kutseõppe sisu arendamine ja kaasajastamine	13 678	14 597	14 877	14 780	12 608	70 540	ESF programmi "Kutsehariduse sisuline arendamine" õppekava-arenduse ja õppematerjalide tootmise kulud ning programmi "E-õppe arendamine kutsehariduses" e-õppe-materjalide tootmise kulud

	Kulud (tuh kr)						Selgitused kulude kohta
	2009	2010	2011	2012	2013	Kokku	
Meede 2.2. Kutseõppe kvaliteedi-tagamise vahendite arendamine	3 123	5 382	5 493	7 566	3 222	24 786	1) ESF programm "Kutsehariduse sisulise arendamine"; 2) 2009 ja 2010 Eesti Kutseõppeasutuste Kvaliteedi-auhinna vahendid eraldatud Innovele RE eraldisena (kokku 1,4 mln kr). Alates 2011 planeeritud ESF avatud taotlusvooru vahendid
Meede 2.3. Kutseõppeasutuse personali arendamine	8 983	8 808	11 639	12 451	13 235	55 116	1) ESF programmid "Kutsehariduse sisuline arendamine" ning "E-õppe arendamine kutsehariduses"; 2) kutse andmine alates 2011. a 200 õpetajat; 2012. a 500 õpetajat; 2013. a 500 õpetajat. Igale kulu a' 2 000 kr aastas
Meede 2.4. Kutseõppeasutuste infrastruktuuri kaasajastamine	478 620	780 160	603 362	388 287	547 914	2 798 343	õppebaaside, sisseseade jm infrastruktuuri vahendid ERFst (EL ja RE); uue õppehoone rajamine Tallinna Balletikoolile, G. Otsa nim Tallinna Muusikakoolile ning Tallinna Muusikakeskkoolile
3. eesmärk. Kutseharidussüsteem on sidus ühiskonna, majanduse ja tööturuga	27 127	28 240	29 562	32 185	33 738	150 852	
Meede 3.1. Ühiskonna, teadmiste-põhise majanduse ja tööturu trendide arvestamine kutseharidussüsteemi arengu kavandamisel	130	260	260	130	0	780	ESF programmi "Täiskasvanute tööalane koolitus ja arendustegevused" RKT metoodika arendamiseks planeeritud vahendite ulatuses

	Kulud (tuh kr)						Selgitused kulude kohta
	2009	2010	2011	2012	2013	Kokku	
Meede 3.2. Kutsesüsteemi arendamine	19 167	19 728	21 350	23 667	25 028	108 940	ESF programm "Kutsete süsteemi arendamine" (v.a admin kulud) ning Kutsekoja RE tegevustoetus ilma Europassita; kutseksamite hüvitamise (kasv alates 2011) kulud
Meede 3.3. Töö, meisterlikkuse ja kutsehariduse väärtustamine ühiskonnas	7 830	8 252	7 952	8 388	8 710	41 132	1) ESF programm "Kutsehariduse populariseerimine" (alates 2013 RE); 2) WorldSkills ja EuroSkills (RE eraldi Innovele); 3) teavitustegevused ESF programmides "E-õppe arendamine kutsehariduses" ja "Kutsehariduse sisuline arendamine"

4. eesmärk. Kutseharidussüsteemi korraldus on otstarbekas, efektiivne ja jätkusuutlik	224 307	221 241	314 756	356 248	395 887	1 512 439	
Meede 4.1. Kutseharidussüsteemi juhtimise ja arendamise tõhustamine	149 450	149 687	135 257	137 980	140 304	712 678	1) uuringud (2009. a õpingute katkestamise põhjuste kohta; 2013. a sotsiaalsete partnerite rahulolu uuring – RE); uuringud ESF programmidest; 2) planeeritud kutseõppeasutuste omatulud, laekumised riigiasutustelt, muud toetused ning välisabi projektid (v.a EL struktuurifondid)

	Kulud (tuh kr)						Selgitused kulude kohta
	2009	2010	2011	2012	2013	Kokku	
Meede 4.2. Tõhusa ja jätkusuutliku rahastamise tagamine	35 498	32 711	146 624	191 655	228 970	635 458	1) Sellel real on toodud eraldi välja kavandatud kasvud: pedagoogide palgatõus arvestatud 5% igal aastal (alates 2011); koolituskoha maksumuse suhte tõstmiseks 1,5-ni (praegu hinnanguliselt 1,22) võrreldes üldharidusega lisatud igal aastal 7,7% kulude kogumahust ning 2011 lisatud 3,2%-line kasv, mis tuleneb üldhariduskoolide õpilaste arvu langusest (eeldatavalt suureneb koolituskoha maksumus) ning 2012 ja 2013 lisatud 5% õppekuludest koolide tulemusrahastamiseks; 2) HTMi, REKKi, Kutsekoja ning Innove kutsehariduse valdkonnaga seotud töötajate personali- ja majandamiskulud riigieelarvest ning ESF programmide adminikulud (sh REKKi kompetentsikeskuseks arendamine). Alates 2011 on kulude muutuse aluseks RMi majandusprognoos
Meede 4.3. Koostöö arendamine	39 359	38 843	32 875	26 613	26 613	164 303	1) ESF programmi "Karjääriteenuste süsteemi arendamine" vahendite kogumaht kuni aastani 2011; 2) Leonardo da Vinci allprogramm (2012 ja 2013 rahaline maht pole veel teada, 2011 taseme alusel); 3) Europassi kulud

3. Arengukava kinnitamine, täitmine ja muutmine

Arengukava koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse eest vastutab Haridus- ja Teadusministeerium. Arengukava elluviimisesse kaasatakse Sotsiaalministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Põllumajandusministeerium, Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, Kutsekoda, SA Innove, EITSA, Integratsiooni SA, SA Archimedes, kutseõppeasutused, kohalikud omavalitused, sotsiaalpartnerid ning vajadusel teised asutused ja institutsioonid.

Haridus- ja teadusminister esitab arengukava rakendusplaani aastateks 2009–2011 Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks koos „Eesti kutseharidussüsteemi arengukavaga 2009–2013“. Arengukava rakendusplaani aastateks 2012–2013 ja vahearuande arengukava täitmise, arengukavas ja rakendusplaanis esitatud eesmärkide saavutamise ja meetmete tulemuslikkuse kohta esitatakse koos Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks 2012. aasta I poolaastal.

Vajadusel teeb haridus- ja teadusminister Vabariigi Valitsusele ettepaneku arengukava täiendamiseks. Täiendamine algatatakse juhul, kui arengukava elluviimise kestel tekib oluline vajadus muuta olemasolevaid või sätestada uusi eesmärke või meetmeid.

Arengukava täitmise lõpparuande esitab haridus- ja teadusminister Vabariigi Valitsusele 1. juuliks 2014. aastal.

4. Kasutatud lühendid

CEDEFOP – *The European Centre for the Development of Vocational Training*

ECVET – *European Credit System for Vocational Education and Training*

ISCED – *International Standard Classification of Education*

EHIS – Eesti Hariduse Infosüsteem

EITSA – Eesti Infotehnoloogia Sihtasutus

EKEÜ – Eesti Kutseõppe Edendamise Ühing

EL – Euroopa Liit

ERF – Euroopa Regionaalarengu Fond

ESF – Euroopa Sotsiaalfond

HTM – Haridus- ja Teadusministeerium

KTO – kutse- ja täiskasvanuhariduse osakond

KHO – kõrghariduse osakond

ÜHO – üldharidusosakond

KE – keeleosakond

NO – noorteosakond

AN – analüüsiosakond

RA – rahandusosakond

VHO – välishindamisosakond

KOV – kohalikud omavalitsus

KÕA – kutseõppeasutus

KÕS – kutseõppeasutuse seadus

MKM – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

PM – Põllumajandusministeerium

RE – riigieelarve

REKK – Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus

RKT – riiklik koolitustellimus

RM – Rahandusministeerium

SA Innove – Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove

SoM – Sotsiaalministeerium

TLÜ – Tallinna Ülikool

TÜ – Tartu Ülikool

VÕTA – varasema õpi- ja töökogemuse arvestamine

5. Lisad

Lisa 1. „Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008“ tegevuskava täitmine

	Kavandatud tegevused	Tulemused	Täitmine
1. eesmärk: Erialade struktuur ja koolitustellimus vastavad ühiskonna ja majanduse vajadustele			
1.1.1	Tööjõuvajaduse prognoosi täiustamine	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium esitab igal aastal keskpika tööhõive prognoosi, mis on põhiliseks aluseks kutseõppe RKT koostamisel nii tasemeõppes kui täiskasvanute tööalases koolituses. Prognoosi uuendatakse ja metoodikat täiustatakse igal aastal. Eesti osaleb ka CEDEFOP-i Euroopa tööhõiveprognooside koostamisprotsessis aastani 2020.	Täidetud
1.1.2	Kutse- ja erialade struktuuri läbivaatamine ja muudatuste sisseviimine	Kutse- ja erialade struktuuri on jooksvalt korrastatud seoses kutsestandardite pideva loomise ja uuendamisega Kutsekojas ja riiklike õppekavade loomise protsessiga REKK-s.	Täidetud
1.1.3	EHISe rakenduse arendamine, mis võimaldab andmebaaside riskasutust – kasutada tööturu andmebaase ja täiskasvanukoolituse ühtset info-süsteemi	EHIS-st on jooksvalt täiustatud ja uusi rakendusi kavandatud. Väljatöötamisel on täiskasvanuhariduse moodul. Samas riskasutusi ei ole tehtud, kuna eesmärk ja vajadused on muutunud.	Osaliselt täidetud
1.2.1	Regionaalsete koostöökogude loomine piirkondade iga-aastaste koolitusvajaduste koostamiseks	Regionaalsete koostöökogude osas on eesmärk veidi muutunud. Kutseõppeasutuste koostöövõrgustike loomisel on fookus seatud dubleerimise vältimisele regioonis. Hästi funktsioneerib Lõuna-Eesti koostöövõrgustik, ka Kesk-Eestis on jõutud kokkulepeteni. Võrgustiku loomine on algatatud Lääne-Eestis.	Osaliselt täidetud
2. eesmärk: Kutseõppe adekvaatne rahastamine tagab teadmistepõhise majanduse vajadustele vastava oskustööjõu ettevalmistamise			
2.1.1	Kutseõppe baasmaksumuse tõstmine	Baasmaksumust on tõstetud 45,1%. 2005. a oli koolituskoha baasmaksumus 14 577 krooni, 2008. a oli see 21 150 krooni.	Täidetud

	Kavandatud tegevused	Tulemused	Täitmine
2.1.2	Uute koefitsientide rakendamine	Uued koefitsiendid rakendusid järkjärgult alates 2005. a septembrist ja täies mahus alates 2006. a.	Täidetud
2.1.3	Täiendavate vahendite vajadus pedagoogide palgatõusuks 12% aastas	Pedagoogide palgad on tõusnud 58,4%, mis on olnud suurem kui arengukavas ettenähtud 12% aastas. Pedagoogide täiendavaks palgatõusuks on aastatel 2005-2008 eraldatud 299,9 miljonit krooni (arengukavas oli ette nähtud 204 mln krooni).	Täidetud
2.1.4	Tulemuslikkuse arvestamine koolide rahastamisel	Uus tasemeõppe RKT meetodika sätestab sihi RKT alusel loodud õpilaskohtade täituvusele, kui täituvus jääb sellest piirist allapoole, korrigeeritakse RKT-d.	Osaliselt täidetud
3. eesmärk: Koostöö sotsiaalsete partneritega ja ettevõtetega kutseõppe arendamisel ja koolitusel on selgelt määratletud			
3.1.1	Seadusandlike muudatuste väljatöötamine, mille alusel oleks selgelt määratletud sotsiaalsete partnerite roll kutsehariduses	KÕS-i muudatused sätestavad sotsiaalsete partnerite osaluse ja kaasatuse kõigisse kutsehariduse aspektidesse ja arenguprotsessidesse. Kutseõppeasutuste nõukogudes peavad enam kui poole moodustama sotsiaalsete partnerite esindajad.	Täidetud
3.1.2	Koostöökokkuleppe sõlmimine tööturu osapoolte ja ministeeriumite vahel	12.10.2006 sõlmiti teistkordselt kuuepoolne "Ühise tegevuse kokkulepe kutseharidussüsteemi arendamiseks ja kvalifitseeritud tööjõu ettevalmistamiseks aastatel 2006-2009". Koostöökokkuleppe eesmärgiks on rõhutada kõigi osapoolte vastutust Eesti tööjõu kvalifikatsiooni ja konkurentsivõime tõstmisel avatud tööturu tingimustes.	Täidetud
3.1.3	Sotsiaalsete partnerite rahulolu-uuringu läbiviimine	Uuring viidi läbi 2008. a. lõpul kogu kutseharidussüsteemi arengukava perioodi hõlmavana.	Täidetud
3.2.1	Ettevõttepraktika läbiviimise süsteemi arendamine juba toimiva süsteemi baasil	Välja on töötatud soovituslik juhendmaterjal kutseõppeasutustele ettevõttepraktika kavandamiseks ja läbiviimiseks. KÕS-i on praktika osas täiendatud ja täpsustatud. Kutseharidusstandard sätestab kindlad praktikamahud kõigile kutseõppeliikidele ja -vormidele.	Täidetud

	Kavandatud tegevused	Tulemused	Täitmine
3.2.2	Praktikabaasidele esitatavate nõuete väljatöötamine ja ettevõttepoolsete praktikajuhendajate koolitus-süsteemi loomine	Analüüsi käigus ilmnis, et tulenevalt kutseõppe ja erialade spetsiifikast on kasutusel väga erinevat tüüpi praktikabaasid, millele ei ole võimalik ega ka vajalik ühtseid nõudeid kehtestada. ESFi projekti "Kutseõpetajate väljaõppe ja täienduskoolituse süsteemi arendamine" raames töötati välja kuue erineva suunitlusega praktikajuhendajate õppekava, mille alusel toimusid ka praktikajuhendajate koolitused. Koolitusi jätkatakse ESF II perioodil programmi „Kutsehariduse sisuline arendamine 2008-2013“ raames.	Osaliselt täidetud
3.2.3	Sotsiaalsete partnerite kaasamine asutuste töötajate täiendus- ja ümberõppevajaduse analüüsimisse, isiklike arengukavade koostamisse, koolitus-võimaluste leidmisse	Kuna tegemist on detsentraliseeritud tegevusega kõikvõimalikes ettevõtetes üle Eesti, siis on olnud võimatu seda koordineerida ja selles osas tegevusi kavandada. Ilmselt oli sellise punkti kavandamine tegevuskavas vale ja sellisena teostamatu.	Täitmata
4. eesmärk: Kutsequalifikatsioonide omistamine on muutunud reeglits, Eestis omistatud kvalifikatsioonid on teistes ELi liikmesriikides tunnustatud			
4.1.1	Kutseksamite sisseviimine kutseõppeasutuste lõpetajatele	Erialadel, kus on kutset andvad organid olemas, on kutseõppe-asutuste lõpetajatel eksami sooritamise võimalus loodud. Ühe aasta jooksul pärast lõpetamist kaetakse eksami sooritamise kulud riigieelarve vahenditest. Soodustatakse lõpueksami ühitamist kutseksamiga kooli lõpetamisel. 2008. a tegi kutseksamit 2 500 lõpetajat ehk 34,4% lõpetajate koguarvust.	Täidetud
4.2.1	Kutsequalifikatsioonisüsteemi arendamine ja harmoniseerimine ELi vastavate süsteemidega	ESFi I perioodil käivitas Kutsekoda projekti "Kutsequalifikatsiooni süsteemi väljaarendamine", mille raames uuendati kutsestandardi vormi ja töötati välja kutsestandardi koostamise juhend, koostati kutseomistamise hea tava juhend, uuendati kutsestandardeid, korraldati 44 pilootkutseksamit, töötati välja koolituskavad kutseksamiks ettevalmistumiseks. 1.09.2008 jõustus uus kutseeadus, mille järgi läheb Eesti üle kaheksaastmelisele kutsete raamistikule, mille tasemed vastavad Euroopa kvalifikatsiooniraamistikule.	Täidetud

	Kavandatud tegevused	Tulemused	Täitmine
4.2.2	Kvalifikatsioonide rahvusliku võrdluspunkti ja Europassi keskuse loomine	Eesti Europassi keskus avati Kutsekoja juures 2005. a. Kvalifikatsioonide rahvusliku võrdluspunkti loomise kohustus on liikmesriikidel aastaks 2010. 2008. aasta lõpus valmistati ette HTMi ja Kutsekvalifikatsiooni Sihtasutuse vaheline haldusleping, millega luuakse rahvuslik võrdluspunkt Kutsekoja juurde, leping allkirjastatakse 2009. aastal	Täidetud
5.eesmärk: Kutseõppe kvaliteet on oluliselt paranenud			
5.1.1	Kutsehariduse kvaliteeditagamise süsteemi välja-töötamine ja rakendamine (väljatöötamine 2005-2006, rakendamine alates 2007)	Välja on töötatud kutseõppe kvaliteeditagamissüsteemi terviklik mudel. Kutseõppeasutuste sise- ja välishindamine on reguleeritud 2006. aastal jõustunud KÕS-i muudatusega. Regulaarselt toimub kutseõppeasutuste kvaliteediauhinna konkurss.	Täidetud
5.2.1	Kutseõpetaja kutsestandardi ja uute kvalifikatsiooni-nõuete väljatöötamine ja kehtestamine	Välja on töötatud ja kinnitatud kutseõpetaja kutsestandard tasemetel III-V. Kutseõpetaja kutsekvalifikatsiooninõudeid uuendati haridus- ja teadusministri määrusega 4.01.2005.	Täidetud
5.2.2	Kutseõpetajate miinimumpalga võrdsustamine Eesti keskmise palgaga	Kuigi kutseõpetajate palgatõus on olnud märkimisväärne (vt. p 2.1.3), ei ole suudetud kutseõpetaja miinimumpalka võrdsustada Eesti keskmise palgaga, mis tõusis aastatel 2005-2008 ettenägematult kiiresti. Siiski on kutseõpetajate palga-tõus olnud mõnevõrra suurem võrreldes keskmise brutopalga kasvuga Eestis tervikuna (kutseõpetajate palgavahendite indikatiivne summa koolituskoha baasmaksumuses on tõusnud 58,4%, Eesti keskmine palk 55% ²⁶).	Täitmata
5.3.1	Kutseõpetajate väljaõppe ja täiendusõppe süsteemi loomine ja rakendamine	2005. aastal käivitati REKKis ESFi projekt "Kutseõpetajate väljaõppe ja täienduskoolituse süsteemi arendamine", mille käigus töötati välja ja testiti kutseõpetaja väljaõppe ja täiendus-koolituse mudelit 15s õppekavarühmas. Projekti raames korraldati uuring kutseõpetajate karjääriteede ja koolitusvajaduse kohta. Tegevusi jätkatakse programmi „Kutseõppe sisuline	Täidetud

²⁶ Arvestuse aluseks on Statistikaameti keskmise brutokuupalga statistika aastatel 2005-2008. 2008. aasta andmed on arvestatud III kvartali seisuga.

	Kavandatud tegevused	Tulemused	Täitmine
		arendamine 2008-2013" raames.	
5.4.1	REKKi juures kutsehariduse metoodikakeskuse loomine õppekavaarenduse, täienduskoolituse ja metoodilise arendustöö jaoks	REKK-i kutsehariduse osakonna baasil on tekkinud Eesti kutsehariduse metoodikakeskus, mis ei kanna küll sellist nimetust, kuid on hakanud täitma kõiki selle funktsioone. Välja on töötatud 44 kutseõppe riiklikku õppekava, loodud on kutseõpetajate täienduskoolitussüsteem ja -võrgustikud. ESF-i II perioodil on rakendamisel mahukas programm „Kutseõppe sisuline arendamine 2008-2013“, mille raames jätkatakse kõiki metoodikakeskusele omaseid tegevusi.	Täidetud
5.5.1	Riigi investeeringud ja ERFi vahendite rakendamine koolide õppebaaside väljaarendamiseks	Perioodiks 2005-2008 kavandati investeeringuid 657,3 mln. krooni. Tegelik investeeringute maht oli üle 726,3 mln. krooni. ERF-i vahendeid kasutades kaasajastati 10 kutseõppeasutuse õppekeskkonda, Riigi Kinnisvara ASI vahendeid kasutati 1 kutseõppekeskuse põhjalikul renoveerimisel.	Täidetud
6.eesmärk: Õppekavade süsteem on korrastatud ja välja arendatud			
6.1.1	Kutseharidusstandardi kehtestamine	Kutseharidusstandard kinnitati 6.04.2006 VV määrusega nr 90.	Täidetud
6.1.2	Kutsestandardite süsteemi korrastamine	Uuendatud on kutsestandardi vorm. Toimub kutsestandardite regulaarne uuendamine, välja on töötatud kutsestandardi koostamise juhend ja kutseomistamise hea tava juhend, korraldati 44 pilootkutseeksamit, töötati välja koolituskavad kutseeksamiks ettevalmistumiseks.	Täidetud
6.2.1	Õppekavade süsteemi loomine	Õppekavade süsteem on korrastatud. Toimib kindel ahel, kus kinnitatud kutsestandardite alusel koostatakse riiklikud õppekavad, mille alusel omakorda koostatakse kutseõppeasutuste õppekavad. 2005. aastal käivitati REKKis ESFi projekt "Kutseõppeasutuste õppekavade arendus", mille raames töötati koostöös sotsiaalsete partneritega välja 132 eriala kutseõppesisu.	Täidetud
6.2.2	Riiklike õppekavade väljatöötamine	Valminud ja kinnitatud on 44 riiklikku õppekava (neist 43 HTMi haldusalas). 2009. aasta sügisest uuendatakse nende baasil	Täidetud

	Kavandatud tegevused	Tulemused	Täitmine
		enamik kooliõppekavadest.	
6.2.3	Ainepunktisüsteemi kehtestamine	Euroopa Komisjon võttis kutsehariduse ainepunkti rakendamise soovitusel vastu alles 2008. a lõpus, mistõttu on ainepunktisüsteemi kehtestamine veninud.	Täitmata
6.2.4	Erimahuliste ettevõtlusalaste moodulite võimaldamine	ESFi projekt "Ettevõtlusõppe arendamine" käivitati SA Innove eestvedamisel 2005. a eesmärgiga ühtlustada ja kaasajastada ettevõtlusõpet kutseõppeasutustes. Projekti käigus töötati välja 3 erineva mahuga (40-80 tundi) ettevõtlusõppe moodulit, koolitati 79 õpetajat ja töötati välja õppematerjale. Kõigi kutsealade RÕK-id näevad ette ettevõtlusõpet vähemalt 1 õppenädala mahus.	Täidetud
7.eesmärk: Toimib kutseõppes pakutavate õppimisvõimaluste potentsiaalsetele õppijatele tutvustamise süsteem			
7.1.1	Tervikliku karjäärinõustamissüsteemi loomine ja rakendamine	2005.a käivitus SA Innove eestvedamisel ESFi toel projekt „Karjääriteenuste süsteemi arendamine Eesti Vabariigis”. Projekti käigus viidi läbi üleriigiline karjääriteenuste valdkonna uuring, koostati soovituslikud näidismaterjalid karjääriõppe läbiviimiseks üldhariduskoolides ja kutseõppeasutustes, koolitati karjääriteenuseid osutavaid spetsialiste, täiendati veebilehte Rajaleidja.ee.	Osaliselt täidetud
7.1.2	Karjäärinõustamist pakkuvatele organisatsioonidele jaotatakse regulaarselt uuendatavat tööturu alast infot	SA Innove Karjääriteenuste arenduskeskus korraldab regulaarselt koolitusi karjäärinõustajatele, kus jagatakse ka tööturualast infot. Paljud karjäärinõustajad tegutsevad ka Tööturuametis, seega on vastav info neile jooksvalt kättesaadav.	Täidetud
7.1.3	Üldhariduse RÕKis sätestatud võimaluste parem ärakasutamine praktiliste õppeainete hulga suurendamiseks, avastusõppeks ja rühmatöödeks	Üldhariduse RÕK-i ei ole vahepeal uuendatud. Seega on iga kooli määrata valikainete konkreetne valik ja iga õpetaja määrata õppetundide metoodika. Selline tegevusülesande püstitamine ei ole olnud õigustatud.	Täitmata
7.2.1	Kutseõpet, keskastme spetsialistide ja oskustööliste ameteid ja tööd avalikkuse jaoks tutvustav ja propageeriv programm	2008. a käivitus ESF-i toel kutsehariduse populariseerimise programm. Varasemalt on HTM-i poolt toetatud Ametilugude sarja ETV-s.	Täidetud

	Kavandatud tegevused	Tulemused	Täitmine
7.3.1	Koolilõpetajate töötuna arvelevõtmise korra muutmine	Analüüsil ilmnes, et korra muutmine ei ole võimalik (võrdse kohtlemise vajadus) ja tööturuteenuste kättesaadavuse tagamise seisukohalt ka vajalik. Tegevusülesande püstitus ei ole olnud kõige õigem.	Täitmata
8. eesmärk: Kutseõpe on teiste haridusliikide ja –tasemetega paremini sidustatud			
8.1.1	Gümnaasiumides kutseklasside loomine	Kutseklassid tegutsevad ca 25s gümnaasiumis, üksikõppijaid on veel mitmekümnest üldhariduskoolist.	Täidetud
8.1.2	Kutseõppeasutuste õppebaaside ja õpetajate kasutamise soodustamine üldhariduskoolide töö-õpetuse tundide läbiviimiseks	Selline praktika ja koostöö üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste vahel on arengukava perioodi jooksul tunduvalt avardunud.	Täidetud
8.1.3	Kutsealase eelkoolituse ning kutseõppe laiendamine põhikoolis ja gümnaasiumis	KÕSis on seadustatud kutsealase eelkoolituse ning kutseõppe põhikoolis ja gümnaasiumis tingimused ja kord. Kutseharidusstandardis on sätestatud nõuded kutseõppele põhikoolis ja gümnaasiumis ning kutsealasele eelkoolitusele. Kutseõpet põhikoolis ja gümnaasiumis kaasrahastatakse RKT raames. 2008/09. õppeaastal oli Eesti üldhariduskoolides 1 097 õppijat õppeliikides kutsealane eelkoolitus või kutseõpe põhikoolis ja gümnaasiumis. Õpe hõlmab 70 üldhariduskooli õppijaid üle Eesti, sh 25s üldhariduskoolis on kutseõppe õpilasi enam kui 10.	Täidetud
8.2.1	Õppekavade arendamine kutsekeskhariduse ja rakenduskõrghariduse haakuvuse tagamiseks	Õppekavade arendamine on toimunud konkreetsete kutseõppeasutuste ja rakenduskõrgkoolide koostöös või ühe õppeasutuse piires, kus mõlemad õpped on olemas. TLÜ Haapsalu kolledž ja Haapsalu Kutsehariduskeskus on selleks tegevuseks rakendanud ka ESF-i projekti.	Täidetud
8.3.1	Tasuta üldharidusliku lisaõppe võimaldamine (lisa-aasta üldharidust gümnaasiumis või kõrgkoolide ettevalmistuskursustel nendele, kes soovivad astuda akadeemilisse õppesse)	Lisa-aasta võimalus on kehtestatud KÕSis, tingimused ja kord on kehtestatud haridus- ja teadusministri määrusega 13.09.2006.	Täidetud

	Kavandatud tegevused	Tulemused	Täitmine
9. eesmärk: Kõigile soovijatele on loodud võimetekohase kutseõppe võimalused			
9.1.1	Seadusandluses kutseõppe uute liikide määratlemine, võimaldamaks paindlikke valikuid	KÕSis on seadustatud (rakendunud 1.01.2006) uute kutseõppe liikidena: 1) kutseõpe põhikoolis ja gümnaasiumis; 2) põhihariduse nõudeta kutseõpe; 3) kutseõpe põhihariduse baasil; 4) kutsekeskharidusõpe; 5) kutseõpe keskhariduse baasil; 6) kutsealane eelkoolitus.	Täidetud
9.1.2	Spetsiaalne programm koolikohustusliku ea ületanud põhihariduseta noortele kutseõppe võimaldamiseks	2005. aastal kehtestati kutseõppe ühe liigina kutseõpe koolikohustuse ea ületanud põhihariduseta inimestele. 2007. aastal jõustunud KÕSi muudatusega nimetati see ümber põhihariduse nõudeta kutseõppeks. Põhihariduse nõudeta kutseõppesse võib sõltumata haridustasemest õppima asuda isik, kes on vähemalt 17-aastane. Õppijate arv selles õppeliigis on pidevalt suurenenud (2008/09. õppeaastal juba 414 õppijat).	Täidetud
9.1.3	Koolikohustuse eas põhihariduseta noorte kaasamine kutseõppe alastes tegevustesse (nõ. tööpada rakendamine)	Õpiraskustega alla 17-aastaste õpilaste kutseõppeks on koostöös üldhariduskoolidega loodud võimalused Vana Vigala Tehnika- ja Teeninduskoolis, Põltsamaa Ametikoolis, Tallinna Kopli Ametikoolis, Valgamaa Kutseõppekeskuses ja Sillamäe Kutsekoolis, kasutades selleks kutseõppeliiki kutseõpe põhikoolis ja gümnaasiumis.	Täidetud
9.1.4	Põhihariduse baasil üldhariduse osata kutseõppe sisseviimine neil erialadel, kus see on võimalik	Võimalus põhihariduse baasil kutseõppeks on sätestatud KÕSis. Toimub järgmiselt: kui kutsekeskharidust omandaval õppijal on olulisi õppevõlgnevusi õppekava üldhariduse osas, võib õppenõukogu otsusega viia õppija tema nõusolekul üle sama eriala kutseõpe põhihariduse baasil (edaspidi KPB) õppekavale. KPB õppekavale üleviimisel arvestatakse läbitud õpinguid. Vastuvõtt otse KPB erialale toimub ainult töökohapõhises õppevormis (õpipoisiõppes).	Täidetud

	Kavandatud tegevused	Tulemused	Täitmine
9.1.5	Õpipoisikoolituse õppevormi rakendamine	Töökohapõhine õppevorm (nn õpipoisikoolitus) on seadustatud KÕSis. Õpipoisikoolituse rakendamise kord on sätestatud haridus- ja teadusministri määrusega nr 25 21.03.2007. 2007/08 õppeaastast rakendatakse üldises korras ja rahastatakse RKT raames. Õpipoisikoolituse edukaks rakendumiseks viidi ESFi I perioodil ellu kaks projekti. SA Innove rakendas projekti „Töökohapõhise õppevormi (õpipoisikoolituse) rakendamine kutsehariduses”, mille raames hinnati praktikaettevõtteid, töötati välja 65 õppekava ja koolitati õpipoisse. Kokku võeti vastu 870 õpipoissi, neist 567 (65%) viis oma õpingud lõpule. Eesti Tööandjate Keskliit vedas projekti "Õpipoisi" koolitajate koolitus", mis keskendus õpipoiste juhendajate ja koolitajate koolitamisele. Projekti raames läbis koolituse 325 õpipoiste koolitajat/juhendajat, 13 kutsekooli õpipoisi projektijuhti/praktikajuhendajat, lisaks täiendkoolitati 20 koolitajat, kes olid juba õpipoiste juhendamise koolituse läbinud.	Täidetud
9.1.6	Võimaluse loomine omandada KÕAs üksnes kutseharidus, millele lisandub gümnaasiumis omandatav üldharidus	Sisuliselt on selline võimalus loodud seoses uue kutseõppeliigi kutseõpe põhihariduse baasil seadustamise ja rakendamisega. Lisaks kutseõppele saab omandada üldharidust kas paralleelselt kutseõppega või pärast seda. Pärast üldkeskhariduse omandamist on võimalus keskhariduse järgseks kutseõppeks.	Täidetud
9.1.7	E-õppe arendamine KÕAdes e-kutsekooli loomise kaudu	Elukestva õppe ja regionaalarengu põhimõtetest lähtudes loodi 2005. aastal e-õppealase koostöö algatamiseks ja soodustamiseks kutsehariduses rakenduskõrgkoolide ja kutseõppeasutuste konsortsium Eesti e-Kutsekool. Konsortsium Eesti e-Kutsekool tegutseb Eesti Infotehnoloogia Sihtasutuse (edaspidi EITSA) koosseisus eraldiseisva konsortsiumina ja teeb koostööd õpetajate ja haridustehnoloogide koolitamisel, õppekavade arendamisel, e-kursuste loomisel ja läbiviimisel Eesti e-Ülikooli konsortsiumiga, HTMi, REKKi, Tiigrihüppe Sihtasutusega ning teiste organisatsioonidega Eestis ning välismaal. Konsortsiumi liikmeteks on HTM, EITSA, 11 rakenduskõrgkooli ja 26 kutseõppe-	Täidetud

	Kavandatud tegevused	Tulemused	Täitmine
		asutust. E-õppe arendamiseks kutsekoolides ja rakendus- kõrgkoolides viis EITSA aastail 2005-2008 ellu ESF projekti "E-õppe arendamine ja juurutamine kutseõppeasutustes ja rakendus- kõrgkoolides" (e-VÕTI). Projekti tulemusena on loodud e-õppe arendus- ja rakendussüsteem ning on välja töötatud ja kasutusele võetud hulgaliselt e-kursusi ja õpiobjekte. E-õppe arendamine kutseõppeasutustes jätkub aastail 2008-2013 ESF II perioodi programmis „E-õppe arendamine kutsehariduses” (VANKeR)	
9.3.1	Õppimisvajaduste väljaselgitamine tööturuametites toimivate juhtumikorraldajate võrgustiku kaasabil	Tööturuametites toimub pidev töö töötute ja tööotsijatega, kellele pakutakse mitmesuguseid tööturuteenuseid. Koolitus- vajaduste väljaselgitamine, koolituste tellimine ja koolitustele suunamine on osaks tööturuteenuste paketi.	Täidetud
10. eesmärk: Kutseharidussüsteem tagab täiendus- ja ümberõppevõimalused kõigile soovijatele			
10.1.1	Koolituse kavandamine koostöös tööhõive eest vastutavate struktuuride ja tellijatega	Täiskasvanute tööalase koolituse RKT kavandamise protsessis on kindel koht tööturu olukorra analüüsil ja sisend selleks saadakse Tööturuametist. Vastavalt sellele seatakse partneritega konsulteerides paika ka tellimuse prioriteedid.	Täidetud
10.2.1	Varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteemi (VÕTA) väljatöötamine ja rakendamine	VÕTA Eesti põhimõtted töötati välja 2005-2008 Tartu Ülikooli juhitud ESFi projekti "Ülikoolilõpetajate konkurentsivõime tõstmine läbi õppetegevuse kvaliteedi arenduse" alaprojekti raames. VÕTA põhimõtted kõrghariduses kehtestati Kõrgharidus- standardi muudatustega 2007. aastal. 2008. aastal valmistati ette kutseharidusstandardi muutmise eelnõu, mis käsitleb VÕTA põhi- mõtteid ja reeglistikku kutsehariduse valdkonnas. Eelnõu kinnitatakse 2009. a.	Osaliselt täidetud
10.2.2	Uue koolituslubade süsteemi loomine täiskasvanu- hariduses	Väljaarendamine on kavandatud 2009. ja 2010. aastasse.	Täitmata

	Kavandatud tegevused	Tulemused	Täitmine
10.3.1	Paindlike tööalaste täienduskoolitusvõimaluste rakendamine (näiteks uued spetsialiseerimis-moodulid, kõrgemat kvalifikatsioonitaset taotleda võimaldavad kursused, tööandja-koolitaja koostöös kavandatav ja läbiviidav lepinguline õpe, ümberõpe jne)	Kutseõppeasutustes on täiendkoolituse kursustel osalenute arv pidevalt tõusnud. 2007. aastal seadustati täiskasvanute tööalane koolitus ühe kutseõppe riikliku koolitustellimuse liigina, koolitusi rahastatakse ESFi I perioodi vahenditest ja riigieelarvest. 2007. a sügisel käivitas HTM ESFi projekti „Täiskasvanute tööalane koolitus kutseõppeasutustes”. Projekti kaasati 37 õppeasutust (sh riiklikud, munitsipaal- ja erakutseõppeasutused ning kutseõpet pakkuvad rakenduskõrgkoolid) kõigist maakondadest. Aastatel 2007-2008 osales kursustel 17 123 inimest, lõpetajaid oli 16 660. Projekt jätkub 2009. a juuni lõpuni. Aastatel 2007-2008 finantseeriti riigieelarvest lisaks 1 132 õppija täienduskoolitust.	Täidetud
10.3.2	Kogu täiskasvanuharidust hõlmava koolitus-pakkumiste infosüsteemi loomine	Väljaarendamine on kavandatud 2009. ja 2010. aastasse. Täiskasvanute koolitust hakatakse kajastama EHISes.	Täitmata
10.3.3	Täiendus- ja ümberõppe kvaliteedi tagamise kriteeriumite väljatöötamine	Kutseõppeasutustes toimuva täiendus- ja ümberõppe kvaliteeti käsitletakse kutsehariduse üleüldise kvaliteeditagamise süsteemi kontekstis. Ka kõigis ESFi II perioodi täiskasvanuhariduse program-mides on olulise tegevusena sees täiskasvanute koolituse kvali-teedi tõstmine koolitajate koolituse kaudu – sihtgrupis on nii kutseõppeasutustes, erakoolitusasutustes, sh vabahariduslikes koolituskeskustes, kõrgkoolides kui täiskasvanute gümnaasiu-mides tegutsevad täiskasvanute koolitajad. Programmis „Täiskasvanute tööalane koolitus ja arendustegevused” on ette nähtud ka erakoolitusasutuste kvaliteedi analüüs ja ettepanekute väljatöötamine kvaliteedi tõstmiseks.	Osaliselt täidetud
10.4.1	Tööturukoolitust vajavate esmast väljaõpet mitte-omavate inimeste paindlik suunamine KÕAde tasemekoolitusse	Tööturuamet pakub oma sihtgrupile karjäärinõustamist. Üheks nõustamise tulemuseks võib olla ettepanek asuda õppima tasemeharidusse. Samas eraldi suunamise süsteemi selleks välja arendatud ei ole.	Osaliselt täidetud
10.5.1	Tööalase täiendus- ja ümberõppe rahastamis-süsteemi väljatöötamine	Koos „Elukestva õppe strateegia 2005-2008” vahearuandega kinnitati Vabariigi Valitsusele protokollilise otsusega 10. jaanuaril 2008. aastal „Täiskasvanute tööalase koolituse rahastamise	Täidetud

	Kavandatud tegevused	Tulemused	Täitmine
		vastutusalade jaotus HTMi, MKMi ning SoMi vahel".	
11. eesmärk: Ressursside kasutus kutseõppes on tõhus, tagades juurdepääsu kutseõppele kõigis regioonides			
11.1.1	Kutseõppeasutuste võrgu korrastamine	Kutseõppeasutuste võrgu ümberkorraldamisel on lähtutud printsiibist, et igas maakonnas peab säilima võimalus kutseõppeks. Aastatel 2005-2008 on toimunud 12 ümberkorraldust, mille tulemusel on vähenenud HTMi haldusalas olevate kutseõppeasutuste arv 44lt 30le.	Täidetud
11.2.1	RKT arendamine lähtuvalt regionaalsetest vajadustest	RKT protsess on selgelt määratletud, selle protsessi üks osa on ka RKT kooliti jagunemise kooskõlastamine sotsiaalpartneritega. RKT koolipoolne taotlus kooskõlastatakse kutseõppeasutuse nõukogus, mille koosseisus on üle 50% partnerite ja ettevõtete esindajad.	Täidetud
11.2.2	Normatiivide väljatöötamine KÕAde pinnakasutuse reguleerimiseks	Normatiivid on jäänud välja töötamata, sest akuutne vajadus nende järele on puudunud. Ka tingimused ja õppijate arvud on olnud muutuvad, seda eriti seoses täiskasvanud õppijate arvu pideva ja olulise suurenemisega. Vajadusel on kasutatud Soome vastavaid näitajaid.	Täitmata
11.3.1	KÕAde osalemine kohalikes arendusprojektides	Kutseõppeasutuste osalus kohalikes projektides ja ettevõtlusalastes arendustes on pidevalt kasvanud. Erinevates algatustes on osaletud eelkõige vajaliku koolituse tagajana.	Täidetud
12. eesmärk: Juurdepääs kutseõppele tagatakse ka vähemkindlustatud peredest pärit noortele			
12.1.1	Õppetoetuste laiendamine põhihariduse baasil KÕAades õppijatele	Õppetoetused põhikoolijärgsetele õppuritele kehtivad alates 2005/06. õppeaastast. Koolilõunatoetus alates 2006/07. õppeaastast.	Täidetud
12.1.2	Korralike elamistingimustega ühiselamukohtade tagamine kõigile soovijatele	Õpilaskodude renoveerimist on toetatud ELi tõukefondide vahenditest 2004-2006, seda jätkatakse uuel ERF-i perioodil 2007-2013. Õpilaskodud on õppetöökodade ja -seadmete järel teine oluline investeeringute prioriteet.	Täidetud

	Kavandatud tegevused	Tulemused	Täitmine
12.1.3	Ühiselamutoetuste rakendamine KÕAde õpilastele	Õppetoetuse ja õppelaenu seaduses (edaspidi <i>ÕÕS</i>) rakendatakse 2007. aastast alates kutseõppeasutuste õpilastele kõrgemat põhitoetuse koefitsienti (0,5) võrreldes üliõpilastega. 2008. aastal valmistati ette õppetoetuste ja õppelaenu seaduse muudatused, kuhu kirjutati sisse õppetoetuse ühe komponendina senise sõidu- toetuse asemel sisse eluasemetoetus. Seaduse rakendusliku poole väljatöötamine on nihkunud 2009. aastasse, praegu puuduvad rahalised lisavahendid, et seda toetust tagada. Seepärast on algatatud <i>ÕÕS</i> muudatus, mis sätestab võimaluse suurendada kutseõppeasutustel eritoetuste fondi 5%lt 20%ni, mis lubaks ajutistesse õpiraskustesse sattunud õpilasi toetada, võimaldamaks neil õpingute jätkamist.	Osaliselt täidetud
12.1.4	Transporditoetuste süsteemi arendamine vajadustele vastavaks	Transporditoetuste süsteem funktsioneerib suhteliselt hästi ja katab õppijate vajadused. Tõsist vajadust selle muutmiseks ei ole olnud. Ilmselt on tegevuskavas selliselt kavandatuna liigne.	Täitmata

Lisa 2. „Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008“ tegevuskava finantsosa täitmine

Nr	Tegevus		Summa (tuh kr) ²⁷					Kuluridade selgitus
			2005	2006	2007	2008	KOKKU	
2.1.1.	Kutseõppe baasmaksumuse tõstmine	arengukavas planeeritud		147 857	173 397	173 397	494 651	Kajastuvad üksnes kasvud võrreldes 2005. a baaseelarvega
		tegelik			79 166	104 166	183 332	
2.1.2.	Uute koefitsientide rakendamine	arengukavas planeeritud		106 235	106 235	106 235	318 705	Kajastuvad üksnes kasvud võrreldes 2005. a baaseelarvega
		tegelik	12 752	106 355	106 355	106 355	331 817	
2.1.3.	Täiendavate vahendite vajadus pedagoogide palgatõusuks 12% aastas	arengukavas planeeritud		36 380	81 170	122 791	240 341	Kajastuvad üksnes kasvud võrreldes 2005. a baaseelarvega
		tegelik	32 800	36 380	66 380	164 380	299 940	
3.1.3.	Sotsiaalsete partnerite rahulolu uuringu läbiviimine	arengukavas planeeritud	150			150	300	
		tegelik	0			246	246	
4.1.1.	Kutseksamite sisseviimine kutseõppe-asutuste lõpetajatele	arengukavas planeeritud	9 811	15 918	15 918	15 918	57 565	
		tegelik	9 811	15 918	17 678	12 678	56 085	
4.2.1.	Kutsequalifikatsioonisüsteemi arendamine ja harmoniseerimine ELi vastavate süsteemidega	arengukavas planeeritud			4 000	4 000	8 000	Kutsekoja riigieelarve tegevustoetus (v.a Europass) + ESF I ja II perioodi projektid ning programmid
		tegelik			9 362	8 450	17 812	
4.2.2.	Kvalifikatsioonide rahvusliku võrdlus-punkti ja Europassi keskuse loomine	arengukavas planeeritud	1 200	1 200	1 200	1 200	4 800	Europassi keskus
		tegelik	1 035	1 100	1 543	1 580	5 258	
5.1.1.	Kutsehariduse kvaliteeditagamise süsteemi väljatöötamine ja rakendamine	arengukavas planeeritud			1 600	1 600	3 200	REKKi sisehindamise nõustamise osakond (kutseharidus) + ESF II perioodi programm

²⁷ Tabelis kajastuvad riigieelarve ja ELi vahendid.

Nr	Tegevus		Summa (tuh kr) ²⁷					Kuluridade selgitus
			2005	2006	2007	2008	KOKKU	
		tegelik			6 390	6 430	12 821	"Kutsehariduse sisuline arendamine 2008-2013" (riikliku tunnustamise süsteemiga seonduv)
5.3.1.	Kutseõpetajate väljaõppe ja täiendus-õppe süsteemi loomine ja rakendamine	arengukavas planeeritud			4 000	4 000	8 000	ESF I perioodi projekt "Kutseõpetajate väljaõppe ja täienduskoolituse süsteemi arendamine" ning ESF II perioodi programm "Kutsehariduse sisuline arendamine 2008-2013" (õpetajakoolitusega seonduv)
		tegelik			1 500	2 359	3 859	
5.4.1.	REKKi juures kutsehariduse metoodikakeskuse loomine õppekavaarenduse ja metoodilise arendustöö jaoks	arengukavas planeeritud	1 000	1 500	2 000	2 000	6 500	REKKi kutsehariduse osakonna õppekavadega seotud töötajate RE tegevuskulud + töötajate ESF kulud I perioodi projektist ja II perioodi programmist
		tegelik	1 222	1 332	2 250	2 931	7 735	
5.5.1.	Riigi investeeringud ja ERFi vahendite rakendamine koolide õppebaaside väljaarendamiseks	arengukavas planeeritud	68 847	120 303	195 000	273 127	657 277	ERF I ja ERF II perioodi kulud
		tegelik	132 182	298 427	252 834	42 898	726 341	
6.2.2.	Riiklike õppekavade väljatöötamine	arengukavas planeeritud			2 000	2 000	4 000	ESF I perioodi projekt "Kutseõppeasutuste õppekavade arendus" ning ESF II perioodi programm "Kutsehariduse sisuline arendamine 2008-2013" (õppekavade ja õppematerjalide arendusega seonduv)
		tegelik		2 613	1 759	3 501	7 873	
7.2.1.	Kutseõpet, keskastme spetsialistide ja oskustöölise ameteid ja tööd avalikkuse jaoks tutvustav ja propageeriv programm	arengukavas planeeritud	500	500	500	500	2 000	WorldSkills, EuroSkills, siseriiklikud kutsemeistrivõistlused ning ESF II perioodi programm "Kutsehariduse populariseerimine"
		tegelik		126	1 915	4 840	6 881	
8.1.3.	Kutsealase eelkoolituse ning kutseõppe laiendamine põhikoolis ja gümnaasiumis	arengukavas planeeritud	4 600	4 600	4 600	4 600	18 400	kutsealase eelkoolitusega seotud ESF I perioodi projektid
		tegelik	180	2 185	7 581	4 491	14 437	
8.3.1.	Tasuta üldharidusliku lisaõppe võimaldamine	arengukavas planeeritud		500	500	500	1 500	rahastatud üldhariduse valdkonna reall
		tegelik					0	

Nr	Tegevus		Summa (tuh kr) ²⁷					Kuluridade selgitus
			2005	2006	2007	2008	KOKKU	
9.1.5.	Õpipoisikoolituse õppevormi rakendamine	arengukavas planeeritud		4 300	5 300	6 300	15 900	õpipoisikoolitusega seotud ESF I perioodi projektid
		tegelik	72	8 892	12 002	5 002	25 968	
9.1.7.	E-õppe arendamine KÕAdes e-kutsekooli loomise kaudu	arengukavas planeeritud	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	ESF I perioodi projektid ning ESF II perioodi programm "E-õppe arendamine kutsehariduses" + RE toetus e-kutsekoolile
		tegelik	600	10 600	16 000	4 775	31 975	
10.3.2.	Kogu täiskasvanuharidust hõlmava koolituspakkumiste süsteemi loomine	arengukavas planeeritud			1 000		1 000	HTM IT kuludest AS Mandator teenustöö (hinnanguline)
		tegelik				100	100	
12.1.1.	Õppetoetuste laiendamine põhihariduse baasil KÕAdes õppijatele	arengukavas planeeritud	27 721	27 721	27 721	27 721	110 884	põhihariduse baasil õppijate õppetoetused alates 01.09.2005 (põhitoetuse fond)
		tegelik	18 675	35 971	34 733	45 757	135 137	
12.1.3.	Ühiselamutoetuste rakendamine KÕAde õpilastele	arengukavas planeeritud				12 000	12 000	ei ole rakendunud
		tegelik				0	0	
12.1.4.	Transporditoetuste süsteemi arendamine vajadustele vastavaks	arengukavas planeeritud			18 300	18 300	36 600	põhihariduse baasil õppijate sõidu- soodustused ja keskkhariduse baasil õppijate õppetoetused (täiendav toetus)
		tegelik			16 852	19 750	36 602	
	KOKKU	arengukavas planeeritud	114 829	468 014	645 441	777 339	2 005 623	
		tegelik	209 329	519 899	634 301	540 689	1 904 218	
	Koolilõuna toetuse rakendamine põhihariduse baasil õppijatele	tegelik		10 175	37 248	42 748	90 171	
	KOKKU	arengukavas planeeritud	114 829	468 014	645 441	777 339	2 005 623	
		tegelik	209 329	530 074	671 549	583 437	1 994 389	

Lisa 3. Koolivõrgu ümberkorraldused 2005–2008

2005. aastal

- Tallinna Meditsiinikool korraldati ümber rakenduskõrgkooliks Tallinna Tervishoiu Kõrgkool.
- Tartu Meditsiinikool korraldati ümber rakenduskõrgkooliks Tartu Tervishoiu Kõrgkool.
- Kohtla-Järve Polütehnikum, Kohtla-Järve Kutsekool ja Jõhvi Ametikool ühendati Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuseks (Polütehnikumi rakenduskõrghariduse õppekavad viidi üle TTÜ Virumaa Kolledžisse).
- Viljandi Erikutsekooli tegevus lõpetati, koolituse Viljandi Vanglas võttis üle Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool.

2006. aastal

- Tallinna Kergetööstustehnikum liideti Tallinna Tehnikakõrgkooliga.
- Öisu Toiduainetööstuskool liideti Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooliga.
- Kohtla-Järve Meditsiinikool ühendati Tallinna Tervishoiu Kõrgkooliga.
- Tallinna Pedagoogiline Seminar kujundati ümber rakenduskõrgkooliks.
- Tallinna Kutsekooli nr 5 tegevus lõpeti, koolituse Tallinna Vanglas võttis üle Tallinna Ehituskool.

2007. aastal

- Lääne-Virumaa Kutsekõrgkool korraldati ümbert rakenduskõrgkooliks Lääne-Viru Rakendus-kõrgkool.
- Rummu Erikutsekooli tegevus lõpetati, koolituse Rummu vanglas võttis üle Tallinna Tööstus-hariduskeskus.

2008. aastal

- Paide Kutsekeskkool ja Türi Tehnika- ja Maamajanduskool korraldati ümber Järvamaa Kutsehariduskeskuseks.

2008. aastal alustas Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus kutseõppe läbiviimist Viru vanglas.

Lisa 4. Eesti kutseharidussüsteemi kvaliteeditagamise mudel

Kvaliteeditagamise eesmärk kutsehariduses on luua riigi tasandil terviklik süsteem ja kindlustunne, et kutseharidussüsteemi erinevad osad, tegevuskeskkond ja kutsehariduse huvipooled toimivad koordineeritult. Sellise kvaliteeditagamissüsteemi rakendamise tulemuseks on kutseharidussüsteemi pidev parendamine ning huvipoolte vaheline usaldus.

Kutsehariduse arendamisel on suur rõhk asetatud kvaliteediküsimustele. „Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008“ kutseõppe kvaliteeti puudutava eesmärgi all nähti ette kvaliteeditagamise süsteemi arendamine ja kvaliteedijuhtimise põhimõtete juurutamine riiklikul ja õppeasutuse tasandil, sealhulgas kutseõppeasutuste (edaspidi KÕA) regulaarne sise- ja välishindamine sotsiaalpartnerite osalusel ning kutsehariduse kvaliteeditagamise süsteemi väljatöötamine ja rakendamine.

Euroopas on mitmeid algatusi – Kopenhaageni deklaratsioon, kvalifikatsioonide raamistiku soovitus (EQF), kutsehariduse kvaliteeditagamise võrdlusraamistiku soovitus (EQARF), tööjõu vaba liikumine, ühtne haridusruum, elukestev õpe, mis kõik vajavad realiseerumiseks hariduse, sh kutsehariduse usaldusväärsust ja läbipaistvust. Nende eesmärkide täitmist toetavad ühtsel meetodikal ja kokku lepitud indikaatoritel põhinevad liikmesriikide kutsehariduse kvaliteeditagamissüsteemid.

Euroopa Komisjoni otsusel loodi 2003. a töörühm (TWG – *Technical Workgroup on Quality in VET*) kutsehariduse kvaliteeditagamise põhimõtete ja vahendite arendamiseks. TWG üheks olulisemaks saavutuseks oli kutsehariduse ühtse kvaliteeditagamise raamistiku (CQAF – *Common Quality Assurance Framework*) loomine. CQAF on soovitude kogu, mille eesmärgiks on aidata liikmesriikidel arendada, parendada ja hinnata omaenda kvaliteeditagamise süsteeme ja tegevusi. CQAF toetub liikmesriikide kogemusele kutsehariduse kvaliteedi tagamise vallas ning peegeldab saavutatud üksmeelt kvaliteeditagamise võtmeküsimustes. CQAF-i põhimõtted kinnitas Euroopa Liidu Nõukogu 2004. a mais. CQAF-i rakendamine on liikmesriikide poolt vabatahtlik, kõik kvaliteeditagamise süsteemid rajatakse iga riigi poolt ise kohalikke olusid arvestades. CQAF-i baasil on koostatud Euroopa Komisjoni ja Euroopa Parlamendi soovitus kutsehariduse kvaliteeditagamise võrdlusraamistiku (EQARF – *European Quality Assurance Reference Framework*) rakendamiseks, mis kinnitati Euroopa Liidu Nõukogus 2009. a mais.

CQAF sisaldab endas:

- mudel kvaliteedisüsteemide kavandamise, rakendamise, hindamise ja tagasiside kogumise hõlbustamiseks (kvaliteeditagamissüsteemi mudel);
- meetoodika süsteemide hindamiseks (rõhuasetus on enesehindamisel, mis on kombineeritud välishindamisega);
- jälgimise ja ülevaate süsteem;
- mõõtmisüsteem – indikaatorite kogum, mille eesmärgiks on toetada liikmesriike omaenda süsteemide hindamisel ja järelvalvel.

Euroopa tasemel kutsehariduse kvaliteeditagamisvahendite arendamise ja kogemuste vahetamise eesmärgil asutati 2005. a oktoobris Dublinis EL-i liikmesriikide, EEA/EFTA maade, liituvate riikide ning tööandjate ja töövõtjate esindusorganisatsioonide poolt Euroopa kutsehariduse kvaliteeditagamise koostöövõrgustik (ENQA-VET). Koostöövõrgustikku kuulub ka Eesti.

Haridus- ja teadusministri käskkirjaga moodustatud töörühm kutsehariduse kvaliteeditagamis-süsteemi mudeli ja põhimõtete väljatöötamiseks võttis aluseks samuti TWG poolt loodud CQAFi mudeli.

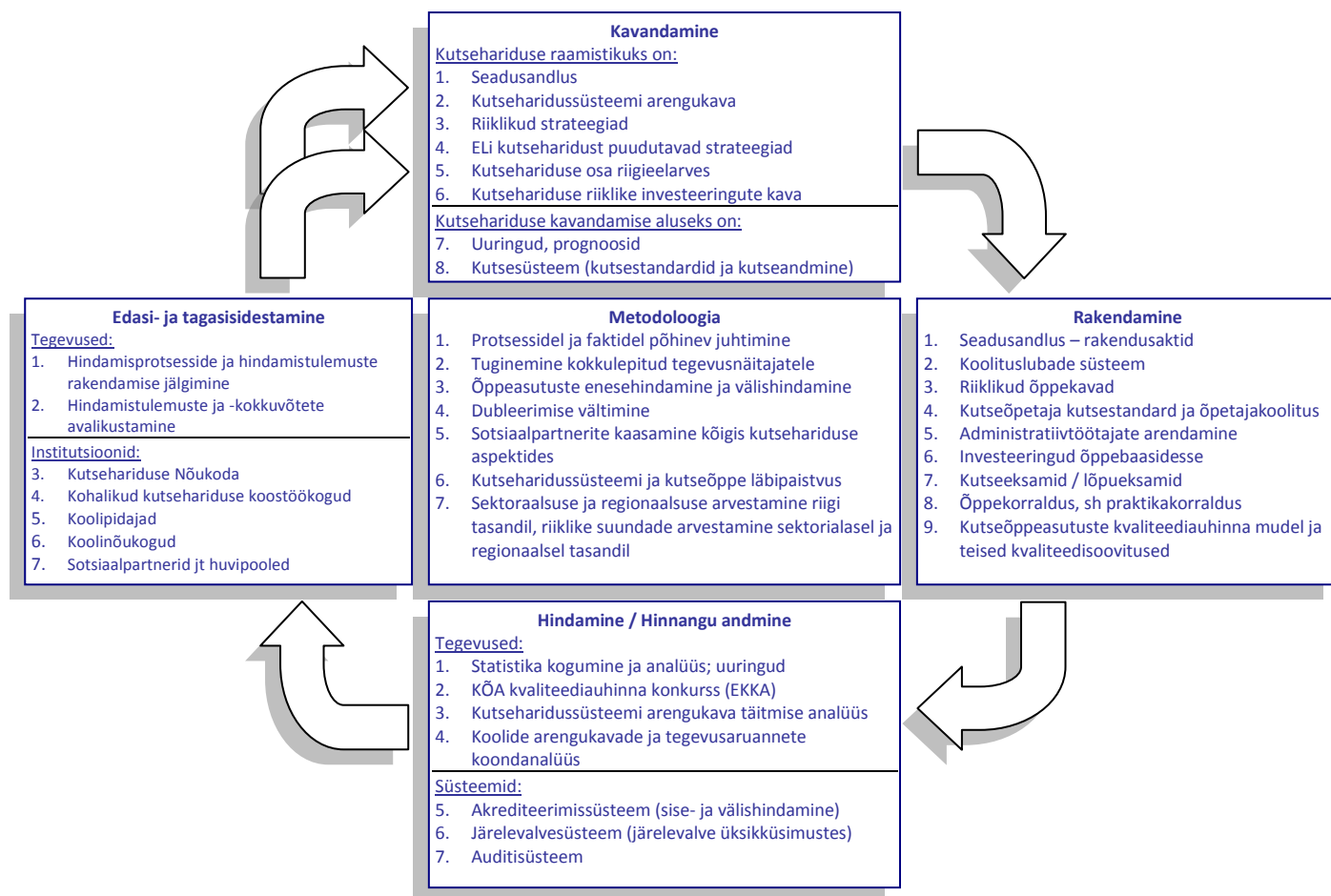
Kutsehariduse kvaliteeditagamise mudeli eesmärk on kirjeldada riigi tasandil kutsehariduse kvaliteedi tagamisega seotud huvipooled, tegevused ja seadusandlik raamistik ühtse süsteemina.

Mudel on esitatud omavahel seotud protsessidena ning jagatud viieks osaks (vt Joonis 15). Mudeli keskmes paiknevad üldised põhimõtted (metodoloogia), millele tugineb süsteem tervikuna ja mis annab põhimõtted üksikute komponentide rakendamisele. Eesti mudelis on analoogselt CQAFiga süsteemi komponendid jagatud vastavalt oma iseloomule nelja gruppi:

- kavandamine,
- rakendamine,
- hindamine / hinnangu andmine (mõõtmine),
- edasi- ja tagasisidestamine (korrigeerimine).

Gruppide vahel paiknevad nooled iseloomustavad gruppide ja komponentide omavahelist järjestatust ja seotust – ühe grupi komponendid on sisendiks teise grupi komponentidele. Edasi- ja tagasisidestamise grupi komponendid saavad anda sisendi kõigisse teiste gruppide komponentidesse – seetõttu on seal kujutatud ka mitut noolt.

Joonis 15. Eesti kutseharidussüsteemi kvaliteeditagamise mudel

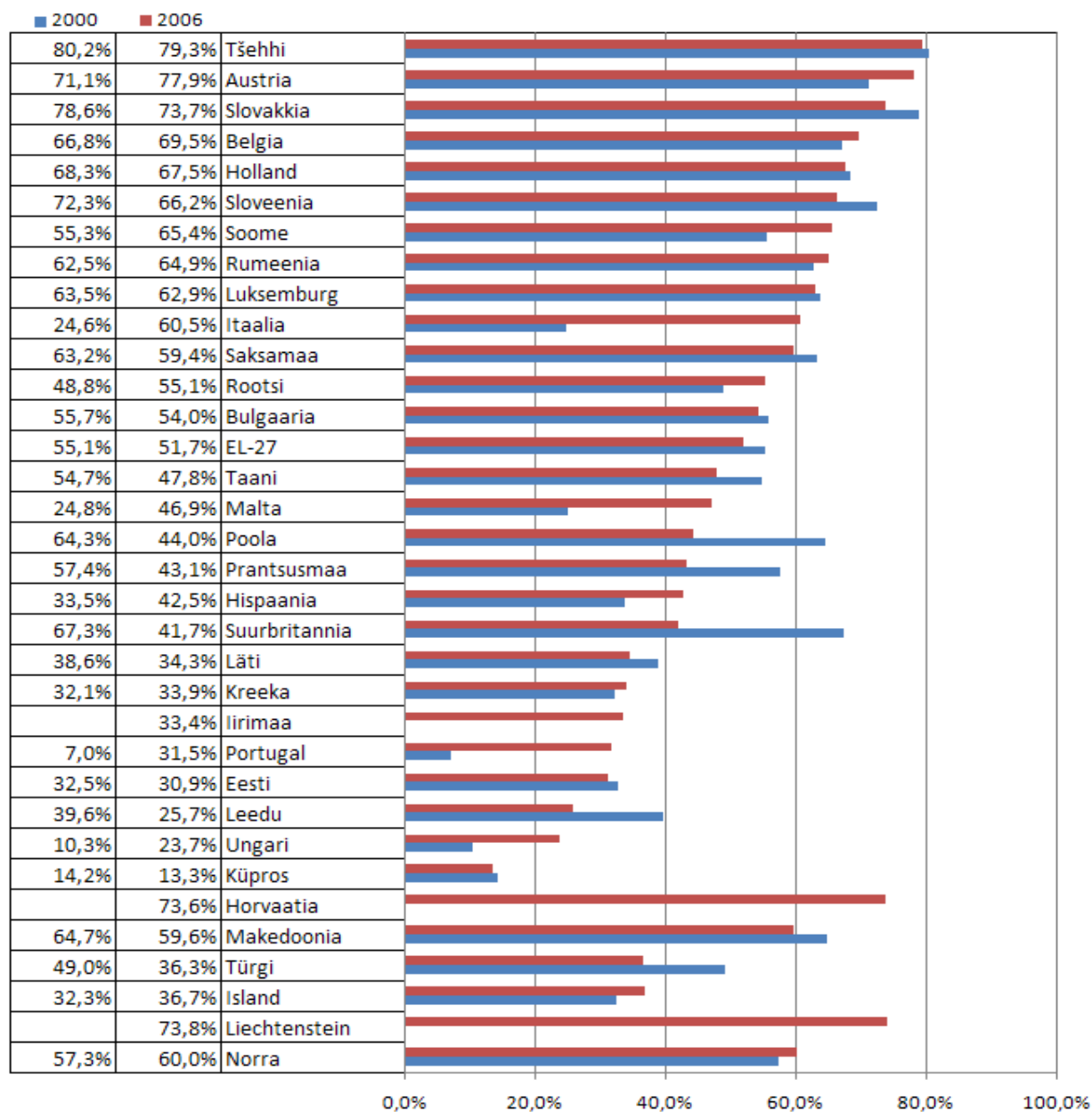
Lisa 5. Eesti kutseharidus rahvusvahelises võrdluses

Arvestades kutsehariduse ja tööturu tihedat seotust ning tööturu kiiret rahvusvahelistumist ja tööjõu kasvavat mobiilsust on Eesti kutsehariduse seis ja arengu määratlemiseks oluline kasutada rahvusvahelist võrdlust. Vaid võrdluses teiste riikidega saame objektiivselt hinnata kutsehariduse rolli, osakaalu ja panust nii Eesti haridussüsteemis tervikuna kui ka ühiskonna- ja majanduse arengus. Kutsehariduse väärtustamine ja maine ühiskonnas on seotud ühiskonna üldise arengutasemega: mida arenenum ja innovatiivsem on ühiskond, seda kõrgemalt on kutseharidus väärtustatud. Selline käsitus ja sõltuvus on arusaadav – mida kõrgema kvalifikatsiooni ja parema kutsealase ettevalmistusega on tööjõud, seda kõrgema arengu- ja elatustaseme saavutab ühiskond tervikuna. Eesti tööjõud ei ole piisavalt kvalifitseeritud, sellele osutavad ka mitmed rahvusvahelised raportid. Madala kvalifikatsioonitasemega tööjõud on riigi arengu üks põhilisi pidurdajaid.

1. Kutseõppes osalemise määr

Eesti on kutseõppes osaluse määraga 30,9% (2006. a. andmetel) ELi liikmesriikide hulgas viimaste seas – meist jäävad maha vaid Leedu, Ungari ja Küpros (vt Joonis 16). Portugal, mis veel mõned aastad tagasi oli Eestist samuti tagapool, on nüüdseks meist juba möödunud. Euroopa Liidus tervikuna osaleb kutseõppes ISCED 3. tasemel 51,7% õppijaid, seega rohkem kui üldharidusõppes. Kõige rohkem kutseõppureid Euroopas on Tšehhis, Austrias, Šveitsis ja Slovakkias (ligi 80%). Üle 60% õppijatest on kutseõppes Belgias, Hollandis, Sloveenias, Soomes, Rumeenias, Luksemburgis ja Itaalias. Sellest piirist jäävad napilt allapoole Saksamaa ja Rootsi. Enamikus kõrgema arengutasemega maades on kutseõppurite osakaal keskhariduse tasemel õppijatest tunduvalt kõrgem kui vähemarenenud maades, ületades Eesti keskmist näitajat peaaegu kahekordselt.

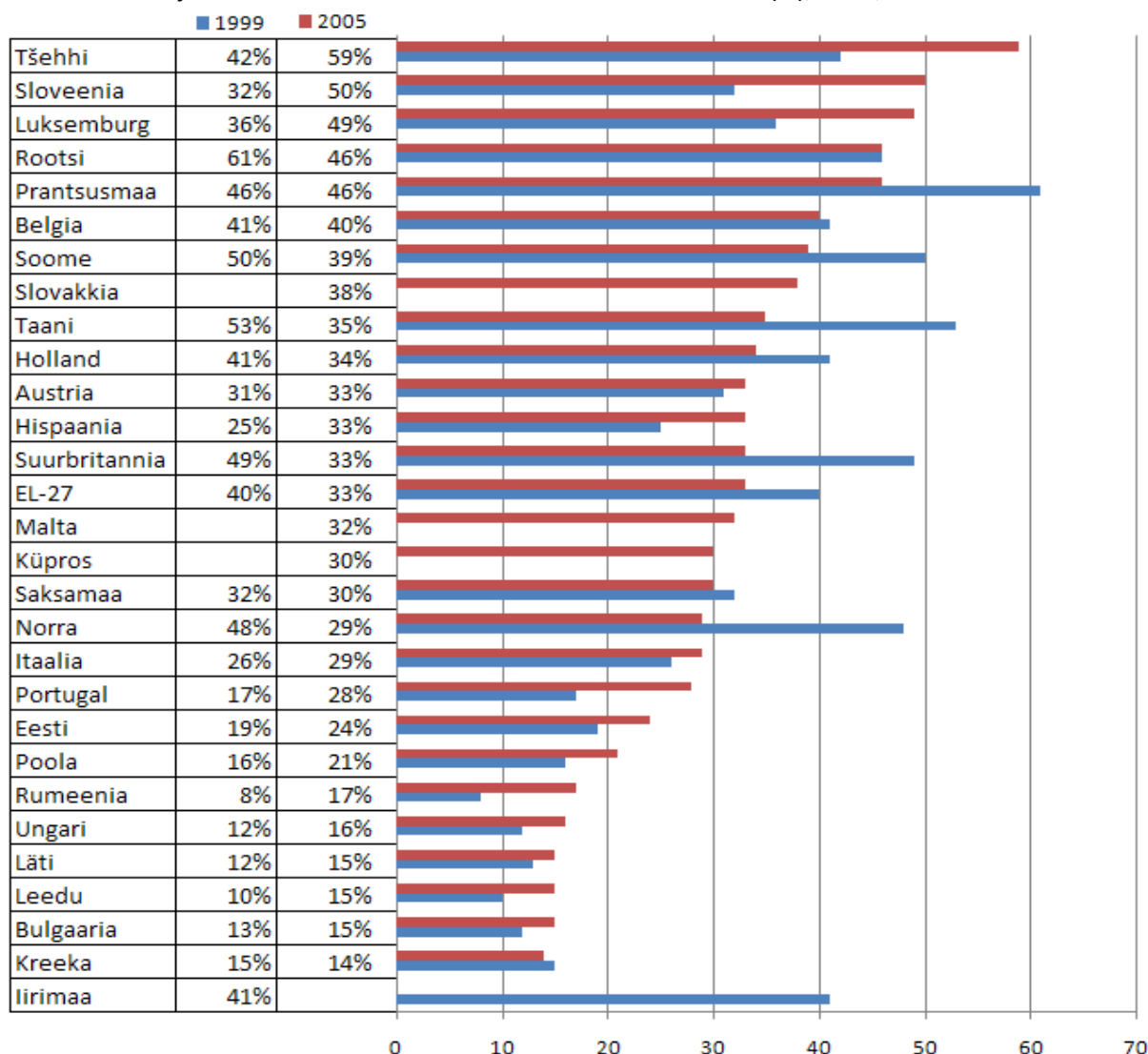
Joonis 16. Esmases kutseõppes (ISCED 3 järgi) õppijate osakaal (%) kõigist 2. haridustasemel õppijatest 2000, 2006

Allikas: *Progress Towards the Lisbon Objectives in Education and Training. Indicators and Benchmarks 2008.* p. 56.

Kuigi kutsealases täienduskoolituses osalemine on viimastel aastatel kasvanud, siis Euroopa kontekstis on Eesti ka selle näitaja osas pigem mahajääjate hulgas (vt Joonis 17). Kui 2005. aastal osales meie ettevõtete töötajatest 24% kutsealases täienduskoolituses, siis Euroopa Liidu (EU27) keskmiseks oli 33%. Ületame küll oma näitajaga nii Lätit kui Leedut üheksa protsendi võrra ja meist tahapoole jäävad veel mitmed teised uued liikmesriigid, kuid liidritest (Belgia, Tšehhi, Prantsusmaa, Luksemburg, Sloveenia, Soome, Rootsi) jääme maha kuni kaks korda.

Joonis 17. Töötajate kutsealases täienduskoolituses osalemise määr (%), 1999, 2005

Allikas: *Progress Towards the Lisbon Objectives in Education and Training. Indicators and Benchmarks, 2008.* p. 57.

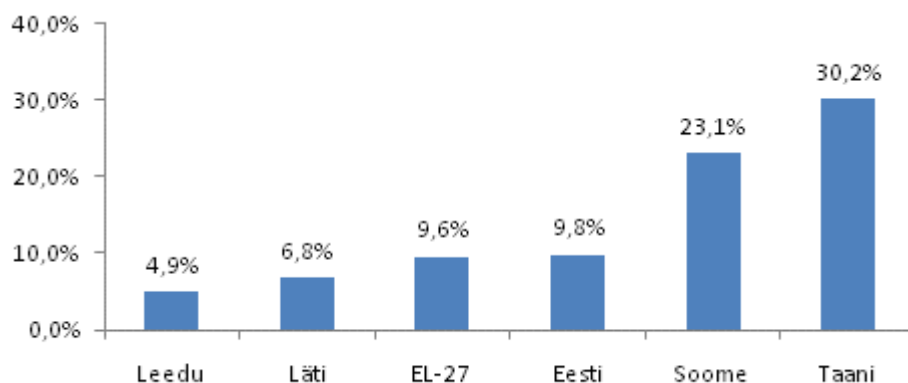
2. Osalemine elukestvas õppes

Lissaboni strateegias on üheks eesmärgiks seatud tõsta täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr Euroopas 12,5%-ni 2010. aastaks. Seoses sellega jälgitakse kõikides liikmesriikides ühtse metoodika alusel 25-64-aastaste inimeste osalemist koolituses. Kuni 2007. aastani kõikus Eesti vastav näitaja 6% ja 7% vahel, jäädes alla Euroopa keskmisele näitajale. EL 27 riigi keskmine oli 2007. aastal 9,7%, Taanis oli vastav näitaja 29% ja Soomes 23%. Lätis oli elukestvast õppes osalejate osakaal 2007. aastal 7,1% ja Leedus 5,3%.

2008. aastal on paljude riikide täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr jäänud samaks või isegi veidi langenud (nt Läti ja Leedu). Eestis toimus 2008. aastal oluline elukestvas õppes osalemise määra tõus 9,8%-ni (vt Joonis 18). Eesti Statistikaameti andmetel oli kvartalite kaupa osalemismäära kõikumine suur: I kvartalis 11,6%, II kv 10,1%, III kv 6,5% ja IV kv 10,9%. Osalemise tase säilis senisest kõrgemal ka 2009. a I kvartalis, ulatudes 10,8%-ni, mis ikkagi jääb liiderrriikidest mitmekordselt maha.

Finants- ja majanduskriisi tingimustes vajab Eesti majandus kiiret ümberstruktureerimist, täiskasvanute täiendus- ja ümberõppel on selle protsessi õnnestumises võtmeroll.

Joonis 18. 25-64aastase elanikkonna elukestvas õppes osalemise määr (%) 2008. aastal

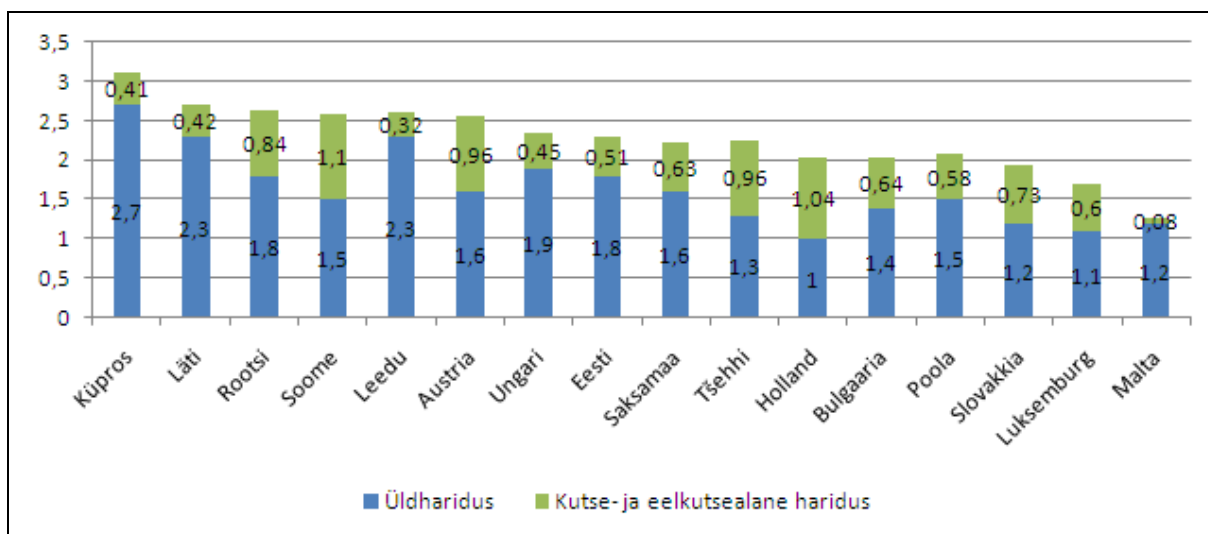
Allikas: Eurostat, 2009.

3. Kutseõppe rahastamine

Rahastamise alusel saab kaudselt hinnata erinevate haridusliikide tähtsust erinevates riikides. Eestis on hariduse rahastamisel pikka aega eelistatud üldkeskharidust kutseharidusele, nii vähenes kutsehariduse osakaal hariduskulutustes pidevalt kuni 2004. aastani (11%lt 1997. a 8%ni 2004. a). Viimastel aastatel on trend pöördunud, jõudes 2006. aastaks languseelsele tasemele.

Peaaegu kõigis EL liikmesriikides, kelle kohta on andmeid, kulutati 2005. aastal üldharidusõppele rohkem raha kui kutseharidusele (osakaaluna SKP-st). Ainsaks erandiks on Holland, kus kasutati ressursse kutse- ja üldharidusele umbes võrdselt. Osakaaluna SKP-st jäi üldhariduses kasutatav summa vahemikku 1,0% (Holland) kuni 2,7% (Küpros) ja kutsehariduses 0,1% (Malta) kuni 1,1% (Soome). Kulutused kutseharidusele olid kõrgemad lisaks Soomele veel Hollandis, Austrias ja Tšehhis (ca 1% SKPst) aga ka Rootsis ja Slovakkias. Käsitledes kutse- ja üldhariduse rahastamise omavahelist suhet, on kõige suurem kontrast Maltal (kutsehariduse osakaal ISCEDi 2.-4. taseme õppekuludest vaid 6,3%), Leedus 12,2%, Küprosel 13,2%, Lätis 15,4%, Ungaris 19,1% ja neile järgneb Eesti 22,1%ga. Kõige väiksemad rahastamise erinevused on Hollandis (kutsehariduse osakaal 51%), Tšehhis (42,4%), Soomes (42,3%), Slovakkias (37,8%) ja Austrias (37,5%). Arenenud riikides on kulutused kutseharidusele oluliselt kõrgemad (vt Joonis 19).

Joonis 19. Üld- ja kutsehariduse rahastamise osakaal (%) SKP-st ISCEDi tasemetel 2-4, 2005

Allikas: Continuity, Consolidation and Change. Towards a European VET Area, p. 29.

4. Koolituskoha keskmine maksumus Soomes ja Eestis

Soome on heaks näiteks riigist, kus pikaajalise püsiva arengu tulemusena on jõutud kogu maailmas silmapaistvate tulemusteni paljudes eluvaldkondades. Ka haridusse on Soomes pika aja vältel investeeritud tasakaalustatult ja kulupõhiselt, see on ka üheks põhjanaabrite edu aluseks. Otstarbekad proportsioonid erinevate haridusliikide ja –tasemete rahastamises on välja kujunenud (vt Tabel 11). Lähedased naabrid on meile heaks eeskujuks ja võrdluseks ka selles vallas (vt Tabel 12).

Tabel 11. Koolituskoha keskmine maksumus Soomes (eurodes, õppekulu, v.a toetused ja investeeringud) 2004–2009

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Põhikool	4 863,4	5 043,2	5 201,1	5 343,3	6 219,5	6 504
Gümnaasium	4 288,1	4 476,7	4 643,1	4 796,3	5 692,8	5 816,5
Kutseõppeasutus	7 406,5	7 640,3	8 268,3	8 498,1	9 623	10 181,5
Rakenduskõrgkool	6 209,4	6 408,6	6 264,2	6 427,7	7 071,8	7 353,6

Allikas: OPH (Soome Kooliamet) 2009.

Tabel 12. Koolituskoha keskmine maksumus Eestis (eurodes, õppekulu ja koolilõuna, v.a õppetootused ja investeeringud) 2004–2008²⁸

	2004	2005	2006	2007	2008
Üldhariduskool	1 175,3	1 331,7	1 462,0	1 806,6	2 194,7
Kutseõppeasutus	1 236,6	1 373,9	1 697,1	2 105,4	2 498,1
Rakenduskõrgkool	1 406,5	1 783,5	1 767,8	2 086,4	2 804,4

Allikas: HTM planeerimistalitus, 2009.

Võrreldes kahe maa kättesaadavaid andmeid (vt Tabelid 11 ja 12), võib järeldada, et:

- 1) kutseõppeasutuse ja gümnaasiumi koolituskoha keskmise maksumuse suhe on Soomes vähemalt 1,7; kutseõppeasutuse ja üldhariduskooli (põhikooli + gümnaasiumi keskmine

²⁸ Üldhariduskoolide kuludes sisalduvad munitsipaal-, era- ja riigikoolide õppekulud ning koolilõuna (sh KOV eelarvest eraldatud summad). Info on kulupõhine. Kutseõppeasutuste kuludes sisalduvad õppekulud ning koolilõuna (lisandus 2006. a septembrist). Rakenduskõrgkoolide kuludes sisalduvad õppekulud (RKT). Info on kulupõhine.

koolituskoht) koolituskoha maksumuse suhe on üle 1,6, 2009. a näiteks 1,65. Eestis püstitatud eesmärk saavutada nimetatud suhteks 1,5 on selles võrdluses tagasihoidlik. Saksamaal ületab kutsehariduse koolituskoha maksumus üldhariduse oma kahekordselt;²⁹

- 2) kutseõppeasutuse koolituskoha maksumus Soomes ületab Eesti vastavat näitajat 2008. aastal 3,9-kordselt. Eesti on oma mahajäämust tasa teinud, 2004. a oli erinevus ca 6-kordne. Viimastel aastatel on suhe olnud muutumatu, Eesti mahajäämus pole märkimisväärselt suurenenud. Kutsehariduse koolituskoha kõrge maksumus Soomes ei ole erandlik, võrdluseks võib veel tuua Prantsusmaa, kus vastav näitaja on 10 750 eurot.³⁰ Kontrastiks on Bulgaaria vastav näitaja – 1 600 eurot;
- 3) teiste haridusliikide koolituskohtade maksumuse erinevus Eestis on Soome vastavatest näitajatest tunduvalt väiksem. Näiteks koolituskoha maksumus Eesti üldhariduskoolis erineb 2007. a andmeil vaid 2,65 korda Soome vastavast näitajast ja Eesti rakenduskõrgkooli koolituskoha maksumus 3,1 korda. Koolituskulude alafinantseerimine haridusliigiti ilmneb kõige teravamalt kutsehariduses (ligikaudu 4 korda);
- 4) tähelepanuväärne on ka fakt, et rakenduskõrghariduse koolituskoha maksumus Soomes on tunduvalt madalam kutsehariduse omast. See on seletatav praktilise õppe osakaalu erinevusega õppekavades, kusjuures õppe maksumust tõstev seadmete ja materjalide kulu on kutseõppes tunduvalt suurem. Eestis oli kuni 2007. aastani ning alates 2008. aastast on jälle maksumuste suhe vastupidine, kuna *à priori* eeldatakse, et kõrgharidus on kutseharidusest kallim.
- 5) Eelnev näitab kujukalt nii üldise finantseerimise kui ka erinevate haridusliikide rahastamise võrdluses, et Eesti kutseharidus on tugevalt alarahastatud ning võrreldes üld- ja kõrgharidusega kehvemas positsioonis.

²⁹ Continuity, Consolidation and Change. Towards a European VET Area. p. 29.

³⁰ Ibid., p. 29.

Kokkuvõtteks

- Mida arenenum ühiskond, seda enam osatakse hinnata kutseharidust. Üldhariduse ja laiemalt käsitledes akadeemilise haridustee ülekaalukas eelistamine praktilisemale kutseharidusele on omane madalama arengutasemega ühiskondadele või üleminekuühiskondadele. Väga tunnuslik on siinjuures Soome positiivne näide – kutsehariduse jõuline arendamine on olnud 90ndate aastate alguse majanduskriisi järgne teadlik valik.
- Kutsehariduse arendamine tagab inimressursi otstarbekama kasutamise. Kui lisaks akadeemiliselt võimekatele noortele väärtustatakse ka teistsuguste võimete ja andelaadiga inimesi, siis võimaldab see ühiskonna kõige olulisema ressursi – inimpotentsiaali – tunduvalt efektiivsemat kasutamist.
- Kutsehariduse väärtustamine tagab ühiskonna suurema sidususe ja vähendab oluliselt majandustegevusest ja tööhõivest väljalangevate inimeste arvu, vältides tõrjutud sotsiaalsete gruppide teket.
- Kutsehariduses väljaõppe saanud inimesed on eelkõige tootjad ja teenuste osutajad. Innovatsioon majanduses on mõeldamatu ilma kaasaegsel tasemel teostajateta. Vaid terviklik majanduskäsitlus ja uuenduslikkus sh uuringud, tootearendus ning väljaõpe aga ka toodete-teenuste valmistamine ja turustamine tagab tõelise innovatsiooni.

Lisa 6. Eesti tööhõive analüüs ja prognoosid

Kutsehariduse kui tööturuga tihedalt seotud haridusliigi puhul on riikliku koolitustellimuse kavandamisel oluline arvestada tööjõuvajadusega erinevates majandussektorites. Perioodil 2004–2008 iseloomustas Eesti majandust ülikiire kasvutempo. Suurenenud nõudlus tööjõu järele vähendas tööpuudust, kuid tõi kutseharidussüsteemile kaasa ka negatiivseid tagajärgi. Ehitussektori tohutu kasv põhjustas paljude õpilaste enneaegse lahkumise koolist, sest tasuvat tööd oli võimalik leida ka ilma erialase hariduseta. Järgneval arengukava perioodil on oodata nende tendentside muutumist. 2008. aastal alanud majanduslangus sunnib ettevõtteid kärpima tööjõukuluseid ja suurendab tööpuudust. Teisalt võib eeldada, et negatiivsed trendid majanduses toovad kaasa inimeste suureneva huvi õppimise ja enesetäiendamise vastu, et parandada oma konkurentsivõimet tööjõuturul. Samas seisab kutseharidussüsteemi ees suur väljakutse — missuguseid oskusi töötajad kõige rohkem vajavad olukorras, kus enamik majandussektoritest on languses, aga ees ootab majanduse restruktureerimine ja seoses sellega uus tõus?

1. Tööhõive struktuur 2004–2007³¹

Viimase nelja aasta jooksul toimunud muutusi tööturul iseloomustab tööhõive märgatav kasv, mis on tingitud nii tööpuuduse langusest kui ka majanduslikult mitteaktiivsete³² isikute arvu vähenemisest. Koguhõive kasvas perioodil 2004–2007 10% ehk 59 800 inimese võrra. Suur osa lisandunud töökohtadest tekkis kiirelt arenenud ehitus- ja kinnisvarasektorites (vt Tabel 13). Ehitussektoris kasvas tööhõive 2007. aastaks rohkem kui 34 000 inimese võrra ehk 73%. Hõive tõusis märkimisväärselt ka kinnisvara, rentimise ja äritegevuse vallas, kus töötajate arv kasvas rohkem kui 10 000 inimese võrra ning majutus- ja toidlustussektoris, kus tekkisid uued töökohad enam kui 8 000le inimesele.

³¹ Majandustegevusalade klassifitseerimisel kasutatakse Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatorit (EMTAK), mis põhineb Euroopa Ühenduse majandustegevusalade statistilisel klassifikaatoril NACE.

³² Majanduslikult mitteaktiivse rahvastiku hulka kuuluvad töörealised isikud, kes ei soovi või ei suuda töötada (õppurid, lapsehoolduspuhkusel olijad, puudega isikud, heitunud ehk tööotsingutest loobunud isikud).

Tabel 13. Hõivatud vanuses 15–74 sektoriti perioodil 2004–2007 (tuhat inimest)

	2004	2005	2006	2007		Muutus
Põllumajandus, jahindus ja metsamajandus	31,4	29,4	29,9	28,8	↘	-8%
Kalapüük	3,6	2,8	2,2	2,1	↘	-42%
Mäetööstus	8	5,9	5,2	5,5	↘	-31%
Töötlev tööstus	140,9	139,5	136,4	134,8	↘	-4%
Elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus	12	12,5	12,4	9,5	↘	-21%
Ehitus	46,8	48,7	62,8	80,9	↗	73%
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja kodumasinade remont	80	80,6	88,7	88,1	↗	10%
Majutus ja toitlustus	16,2	22,1	22,3	22,8	↗	41%
Veondus, laondus ja side	51,5	54,6	61,5	58,4	↗	13%
Finantsvahendus	7,9	6,9	7,3	9,4	↗	19%
Kinnisvara, rentimine ja äritegevus	39,4	46,4	48,1	49,5	↗	26%
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	36,9	37,2	39	39,2	↗	6%
Haridus	54,5	54,9	58,5	54,5	→	0%
Tervishoid ja sotsiaaltoetused	37,5	35	37,5	36,4	↘	-3%
Muud tegevusalad	28,8	31,1	34,3	35,6	↗	24%
Tegevusalad kokku	595,5	607,4	646,3	655,3	↗	10%

Allikas: Eesti Statistikaamet, 2009.

Kiire majanduskasvu ja tööjõupuuduse tingimustes ei suutnud siiski kõik majandussektorid olla piisavalt konkurentsivõimelised. Protsentuaalselt enim vähenes tööhõive kalapüügi (42%) ja mäetööstuse (31%) sektorites. Absoluutarvudes kahanes töötajate arv kõige enam töötlevas tööstuses, kus 2007. aastaks oli töötajate arv vähenenud rohkem kui 6 000 inimese võrra. Suur oli langus ka põllumajanduses, jahinduses ja metsamajanduses (vähenemine 2 600 töökohta võrra), mäetööstuses (2 500) ning elektrienergia-, gaasi- ja veevarustuses (2 500).

Suur osa kutseõppeasutuste lõpetajatest omandab kutsehariduse tootmise ja töötlemise ning tehnikaerialadel, seetõttu on oluline analüüsida tööhõive olukorda ka töötleva tööstuse sektori siseselt. Perioodil 2004–2007 loodi enim töökohti metalli ja metalltoodete tootmise valdkonnas, kus hõive kasvas 3 500 isiku võrra, 2 100 uut töökohta loodi muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmises (nt betoonist ja savist ehitusmaterjalid) ning 1 900 uut töökohta arenevas kummi- ja plasttoodete tootmise valdkonnas (vt Tabel 14). Hõive langes oluliselt toiduainete, jookide ja tubaka tootmise sektoris, kust kadus ligi 6 000 töökohta. Puidutöötlemises ja puittoodete tootmises vähenes tööga hõivatute arv 2 800 võrra.

Tabel 14. Hõivatud vanuses 15–74 töötlevas tööstuses perioodil 2004–2007 (tuhat inimest)

	2004	2005	2006	2007		Muutus
Toiduainete, jookide ja tubaka tootmine	21,3	20,3	16	15,5	↘	-27%
Tekstiilitootmine	10,4	8,1	9,3	10,3	↘	-1%
Rõivatootmine; karusnaha töötlemine ja värvimine	11,5	13,7	13,7	12,4	↗	8%
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	3,2	3,6	2	1,2	↘	-63%
Puidutöötlemine ja puittoodete tootmine	22,9	21,2	21,6	20,1	↘	-12%
Paberimassi, paberi- ja pabertoodete tootmine; kirjastamine	7	9,6	7,9	6,9	↘	-1%
Koksi, puhastatud naftatoodete ja tuumkütuse tootmine	3,4	4,1	3,4	3	↘	-12%
Kummi- ja plasttoodete tootmine	3,6	2,9	4,7	5,5	↗	53%
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	4,1	5,1	5,4	6,2	↗	51%
Metalli ja metalltoodete tootmine	14,4	15,4	16,7	17,9	↗	24%
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	3,4	3,4	3,8	4,3	↗	26%
Elektri- ja optikaseadmete tootmine	12,9	12,9	11,2	11,6	↘	-10%
Transpordivahendite tootmine	7,3	5,7	6,5	7	↘	-4%
Mujal liigitamata tootmine	15,3	13,6	14,2	13	↘	-15%
Töötlev tööstus kokku	140,9	139,5	136,4	134,8	↘	-4%

Allikas: Eesti Statistikaamet, 2009.

2. Tööjõu vajaduse prognoos aastani 2015

Alates 2003. aastast koostab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Eesti tööjõu vajaduse keskpikki prognoose, mis on üheks olulisemaks sisendiks kutsehariduse RKT planeerimisel. 2008. aastal koostatud „Tööjõu vajaduse prognoos aastani 2015“ alusel saab anda ülevaate ootustest kutseharidusele lähitulevikus.

Võrreldes aastate 2005–2007 keskmise tasemega jääb prognoosiperioodi jooksul tööga hõivatute arv praktiliselt muutumatuks, täiendavaid töökohti luuakse eelkõige teenindussektoris. Primaarsektoris jätkub hõive langus, kuid aeglasemas tempos kui seni, sealhulgas metsanduses jääb hõive tõenäoliselt samale tasemele. Mõningast hõive langust prognoositakse ka sekundaarsektoris. Hõive kasvu nähakse ette eelkõige kõrgema tööjõu tootlikkusega harudes ning vähenemist neis harudes, kus lisandväärtus töötaja kohta on keskmisest madalam. Hõivatute arv väheneb nii mäetööstuses, töötlevas tööstuses, energeetikas kui ehituses. Mitmed suurema lisandväärtusega ning ekspordile orienteerunud tööstusharud loovad täiendavaid töökohti. Sektori tööjõumahukamatel tegevusaladel on üha raskem konkureerida odavamate tööjõukuludega riikidega. Teenindussektoris oodatud hõive kasv on peamiselt tingitud inimeste elatustaseme tõusust tulenevast teenuste tarbimise kasvust ning teenuste ekspordimahu suurenemisest. Kiiret hõive kasvu oodatakse majutuse ja toitlustuse sektoris, milles on oluline osa välismaal töötamisel. Suuremat hõive kasvu prognoositakse ka äriteenuste ning sotsiaalhoolduse valdkonnas. Ametialade struktuuris on sektorite lõikes arengud mõnevõrra erinevad, peamiselt suureneb hõive spetsialistide ning masina- ja seadmeoperaatorite ning oskustööliste osas, teenindussektoris spetsialistide ja teenindajate puhul. Lihttööliste arv väheneb.³³

Tööjõu vajaduse prognoosi juures on väga oluliseks komponendiks inimeste siirdumine pensionile ja suremus ehk pöördumatu tööjõust lahkumine e tööjõu kadu. Järgnevatel aastatel on oodata igal aastal ligi 14 tuhande inimese lahkumist tööturult. Suuremat tööjõu sektorist välja liikumist on

³³ Tööjõuvajaduse prognoos aastani 2015. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2008, lk 4.

oodata mitmetes töötleva tööstuse harudes, mäetööstuses, energeetikas, põllumajanduses ja kalanduses aga ka tervishoiu- ning haridussektoris, kus on kõrgema keskmise vanusega töötajad. Teenindussektoris on töötajaskond noorem.

Kutseharidusele on oluline, et tööjõu vajaduse prognoos aastani 2015 sisaldab analüüsi ka kolme haridustaseme lõikes. Teine haridustase hõlmab nii kutseharidust kui üldkeskharidust. Eeldusel, et üldkeskharidus on valdavalt ettevalmistuseks kõrghariduse tasemele õppima siirdumiseks, võib teise haridustasemega töötajate vajadust käsitleda nõudlusena kutseharidusega töötajate järele. Tabelis 15 on esitatud sektorid, kus tööjõu vajadus II haridustasemega töötajate järele muutub aastaks 2015 võrreldes aastate 2005-2007 keskmisega rohkem kui 500 inimese võrra.

Tabel 15. Tööjõu vajaduse muutuse prognoos II haridustasemega töötajate järele aastal 2015 (tuhat inimest)³⁴

	2005/07	2015		Muutus
Põllumajandus, jahindus ja metsamajandus	17,7	16,7	↘	-1
Töötlev tööstus	87	85,3	↘	-1,7
- tekstiilitööstus	5,8	4,5	↘	-1,3
- riietusesemete tootmine	8,6	6,2	↘	-2,4
- puidutöötlemine ja puittoodete tootmine	13,2	12,3	↘	-0,9
- kummi- ja plasttoodete tootmine	2,7	3,4	↗	0,7
- metalli ja metalltoodete tootmine	12,1	13,4	↗	1,3
- elektri- ja optikaseadmete tootmine	7	8,3	↗	1,3
- transpordivahendite tootmine	2,8	3,3	↗	0,5
- mööblitööstus	7,9	6,4	↘	-1,5
Energeetika, gaasi- ja veevarustus	6,9	6	↘	-0,9
Ehitus	40,9	38	↘	-2,9
Hulgi- ja jaekaubandus	51,9	53,9	↗	2
- mootorsõidukite ja -kütuste müük	10	10,5	↗	0,5
- hulgimüük	10,1	8,2	↘	-1,9
- jaemüük	31,7	34,9	↗	3,2
Hotellid ja restoranid	14,6	16,2	↗	1,6
Veondus, laondus ja side	36,1	35,2	↘	-0,9
Kinnisvara teenindus	5,4	5,9	↗	0,5
Muu üürimis- ja äriteenindus	15,2	16,1	↗	0,9
Riigivalitsemise- ja kaitse	16,1	15,6	↘	-0,5
Tervishoid ja sotsiaaltöö	14,9	16,9	↗	2

Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2008.

Võrreldes aastate 2005-2007 keskmisega prognoositakse suurimat tõusu tööjõuvajaduses II haridustasemega töötajate järele jaemüügi sektoris, kus on 2015. aastaks juurde loodud 3 200 uut töökohta. Palju vajatakse kutseharidusega tööjõudu juurde ka majutusse ning toitlustusse (1 600 inimest). Töötlevas tööstuses on kutseharidusega tööjõudu enim vaja metalli- ja metalltoodete ning elektri- ja optikaseadmete tootmisse. Suurim langus II haridustasemega tööjõu vajaduses toimub ehituses, kus aastal 2015 vajatakse II haridustasemega töötajaid 2 900 võrra vähem kui aastal 2007. Prognoosi

³⁴ Tabelis on esitatud sektorid, kus tööjõuvajaduse muutus on suurem kui 500 inimest.

kohaselt väheneb töökohtade arv ka riietusesemete tootmises (2 400 inimest) ning hulgimüügis (1 900 inimest). Arvestades seda, et paljudel töötajatel puudub erialane kutseharidusdiplom, on tegelik tööjõuvajadus kutseharidusega inimeste järele prognoosis esitatust oluliselt suurem.

Suurendamaks lisandväärtust töötaja kohta, peavad Eesti ettevõtted liikuma kasumlikumatesse sektoritesse ning võtma kasutusele uusi ja efektiivsemaid tehnoloogiaid. See eeldab keerulisi seadmeid ja masinaid käsitlevate töötajate olemasolu, keda praegusel hetkel ei ole tööjõuturul piisavalt. Seetõttu muutub lisaks ettevõtete uuendusmeelsusele aina olulisemaks ka töötajate võime ja tahe muutustega kaasas käia ning valmidus ennast pidevalt täiendada. Kuna oskustöölised tuleb ka suur hulk tulevase spetsialiste, on väga oluline, et kutseõpe soosiks keerulisemate oskuste ja teadmiste omandamist. Mitmes suure tööjõu vajadusega harus võib probleemiks olla pakutava palgataseme vähenemine atraktiivsus potentsiaalsete töötajate jaoks³⁵.

3. Euroopa tööturuprognoos aastani 2020

Eesti-suguse väikeriigi jaoks on väga oluline jälgida trende Euroopa tööjõuturul. Euroopa Kutseõppe Arenduskeskuse CEDEFOP koordineerimisel viidi läbi uuring, mille eesmärgiks oli koostada keskpikk prognoos ametialaste oskuste vajaduse kohta Euroopas. Uuringu tulemusi, st teavet, milliseid töökohti Euroopas edaspidi võib tekkida ja millised tõenäoliselt kaovad, kajastab väljaanne „Oskuste vajadus Euroopa tööturul aastani 2020. Keskpikk prognoos ja muutused sektorites“³⁶.

Uuring kinnitab, et tegevusalade lõikes jätkub majandusstruktuuri nihe primaarsektorilt (eriti põllumajanduse osas) ja traditsiooniliselt tööstuselt teenuste ja teadmismahukate majandusharude suunas. Sektoraalsed muutused ei ole siiski revolutsioonilised, vaid toimuvad pideva arengu käigus. EL-25+ maades³⁷ on oodata töökohtade arvu suurenemist kokku rohkem kui 13 miljoni võrra. Sektoritest tuleb kõige rohkem töökohti juurde äri- ja muude teenuste pakkujatel (9 miljonit). Kaubandus, transport, majutus ja toitlustus annavad 3,5 miljonit uut töökohta, peaaegu sama palju töökohti (3,2 miljonit) tekib ka avalike teenuste sektoris (haridus, tervishoid, avalik haldus). Seevastu põllumajandussektoris kaob rohkem kui kaks miljonit ja tööstuses peaaegu pool miljonit töökohta. Eelmisel kümnendil kasvanud ehitussektori areng perioodil 2006–2015 ilmselt tasakaalustub, juurde tuleb pea pool miljonit töökohta. Hinnanguliselt on 2015. aastal Euroopas tööstussektori töökohti enam kui 34 miljonit³⁸.

Ametialade lõikes kahaneb eelkõige põllumajanduses ja kalanduses vajatavate oskustöölise hulk (vt Joonis 20). Kui 1996. aastal oli seal 10 miljonit töökohta, siis 2015. aastaks kahaneb see pea poole võrra. Oskus- ja käsitöölise hulk oli 2006. aastal ikka veel suur – 29 miljonit töökohta, see on tingitud hõive taandarengust tööstussektoris ning uute tehnoloogiate mõjust nendegi töökohtade vähenemise suunas ei ole pääsu. Seadme- ja masinaoperaatorite arv jääb Euroopas stabiilseks, neil ametialadel on töökohtade hulk 2015. aastaks ca 17–18 miljonit. Paljudel teistel ametialadel on aga oodata positiivse arengu jätkumist. Sellesse rühma kuuluvad tippspetsialistid, keskastmetspetsialistid, tehnikud ja juhid. Üldiselt on tõenäoline, et kasvab vajadus kõrgoskustega töötajate järele (ISCO 1-3). Siiski on oodata töökohtade arvu kasvu ka mõnel ametialal, kus nõutakse vähem oskusi, näiteks

³⁵ Tööjõu vajaduse prognoos aastani 2015. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2008, lk 5-6.

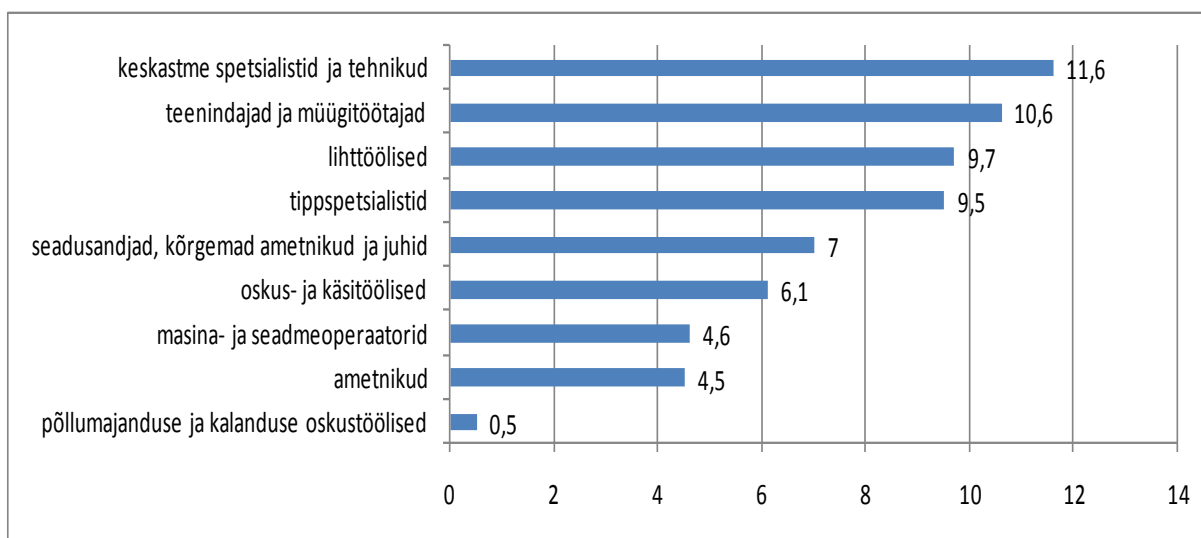
³⁶ „Future Skill Needs in Europe. Medium Term Forecast: Synthesis Report“. Cedefop, 2008. Eestikeelse versiooni andis välja Kutsehariduse Seirekeskus, 2008.

³⁷ Prognoos hõlmab 25 ELi liikmesmaad (enne Bulgaaria ja Rumeenia ühinemist), Norrat ja Šveitsi.

³⁸ Oskuste vajadus Euroopa tööturul aastani 2020. Keskpikk prognoos ja muutused sektorites. Kutsehariduse Seirekeskus, 2008, lk 18.

teenindus- ja müügitöötajate, samuti lihttöölise grupis. Siin on vaja silmas pidada, et ehkki ametikohti vähem oskusi nõudvates gruppides tuleb juurde, näitavad samal ajal kasvutrendi nende alade töötajatele esitatavad kvalifikatsiooninõuded – s.t piisava väljaõppeta ei saa teha ka lihttöid. Vähem oskusi nõudvate töökohtade lisandumine annab kinnitust, et jätkub tööjaotuse polariseerumine: kasv on ametialade jaotuse mõlemas servas. Seetõttu tuleb rohkem tähelepanu pöörata võrdsusele ja sotsiaalsele kaasatusele ning võimalikule oskuste ja nõuete mittevastavusele.³⁹

Joonis 20. Uute töötajate vajadus ametialade kaupa Euroopas aastatel 2006–2015 (miljonit inimest).

Allikas: CEDEFOP, 2008.

Hindamaks majanduses toimuvate muutuste mõju haridusele, koolitusele ja töövõimalustele, on oluline jälgida ka tööjõu asendusvajadust. Elanikkonna vananemise tõttu hõlmab asendusunõudlus aastatel 2006–2015 ligikaudu veerandit kogu töötajaskonnast. Sellega võrreldes on majandus-sektorite kasvamisega kaasnev töökohtade vajaduse tõus tühine. Hoolimata mõnede ametialade negatiivsest laienemisenõudlusest st töökohtade hulga vähenemisest, on asendusunõudlus sellest niipalju suurem, et loob positiivse kogunõudluse. Näiteks põllumajanduses ja kalanduses prognoositakse oskustöölise töökohtade vähenemist 2006.–2015. aastal 1,7 miljoni võrra ja töölt lahkub mitmesugustel põhjustel 2,2 miljonit töötajat, siis peab neil aastatel ikkagi leiduma ligi pool miljonit uut töötajat tühjaks jäänud ametikohtade täitmiseks.⁴⁰

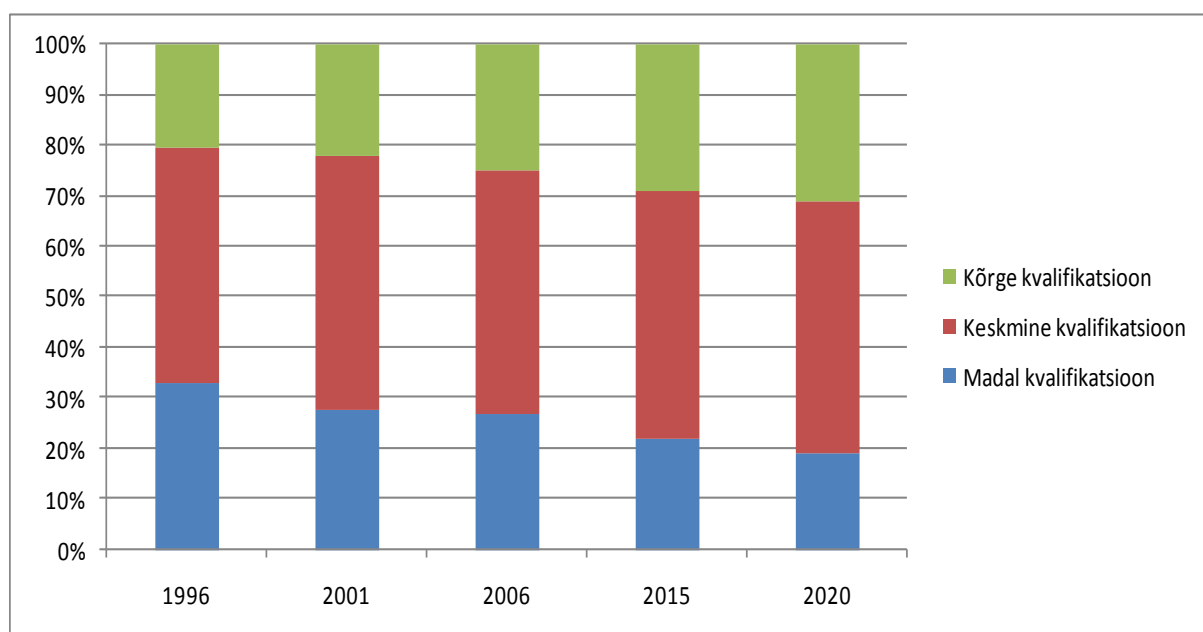
Prognoosi kohaselt nõutakse 2020. aastal kõrget kvalifikatsiooni 31,5%-l ja keskastme kvalifikatsiooni 50%-l töökohtadel (vt Joonis 21). Vajadus madala kvalifikatsiooniga inimeste järele langeb 33%-lt 2006. aastal 18,5%-le 2020. aastal. Keskastme oskusi nõuab ligi 58% aastatel 2006–2020 avanevast 105 miljonist töökohast, sh uued töökohad koos asendusunõudlusega. Need hõlmavad traditsiooniliselt ka kutsehariduses ettevalmistuse saanud. 41 miljonit töökohta avaneb kõrgema kvalifikatsiooni tasemega töötajaile. Madala tasemega töötajaile avaneb ca 10 miljonit töökohta. Järelikult peab praegune tööjõu kvalifikatsioonistruktuur muutuma.⁴¹

³⁹ *Ibid.*, lk 20.

⁴⁰ Oskuste vajadus Euroopa tööturul aastani 2020. Keskpikk prognoos ja muutused sektorites. Kutsehariduse Seirekeskus, 2008, lk 20-21.

⁴¹ *Ibid.*, lk 25.

Joonis 21. Töökohtade struktuur kvalifikatsioonitasemeti 1996-2020

Allikas: CEDEFOP, 2008.

Järeldused kutseharidusele

Eesti Arengufondi aruanne „Eesti majanduse konkurentsivõime hetkeseis ja tulevikuväljavaated“ rõhutab riigi ühe olulisima ülesandena tööturule saabujate struktuuri muutmist riikliku koolitustellimusega.⁴² Kõrgemat lisandväärtust andva toodangu tootmiseks vajatakse rohkem lõpetajaid loodus- ja täppisteaduste ning tehnika, tootmise ja ehituse õppevaldkondades. Kuigi HTMi poolt esitatav riiklik koolitustellimus vastab ühiskonna vajadustele, mida on kinnitanud ka Riigikontrolli audit kõrghariduse riikliku koolitustellimuse kohta⁴³, on probleemiks see, et prioriteetsetele valdkondadele ei jätku piisavalt sisseastujaid, samuti on riikliku koolitustellimuse alusel moodustatud koolituskohtadel katkestamiste protsent kõrge. Selle tagajärjel ei suuda kõrgkoolid tagada riikliku koolitustellimuse lepingutega planeeritud hulgal lõpetajaid.

Probleemid koolituskohtade täituvusega loodus- ja täppisteaduste ning tehnika, tootmise ja ehituse õppevaldkondades kõrghariduse tasemel kanduvad üle ka kutseharidusse. Eestis puudub selge nägemus nendest majandusharudest, mida eelisarendades rahvusvahelist konkurentsivõimet tõsta, vähe on ka insenere, teadlasi ja haritud ettevõtjad, kes neid harusid arendama peaks. Seetõttu ei ole kutseharidussüsteemil mõistlik ega ka võimalik alustada oskustöölise, spetsialistide, tehnikute ning masina- ja seadmeoperaatorite väljakoolitamist nendes valdkondades. Koolilõpetajate eduka tööturul rakendumise tagamiseks lähtub Haridus- ja Teadusministeerium kõige täpsemast tööjõuturu tulevikutrende käsitlevast allikast, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi koostatavast tööjõu vajaduse prognoosist. Võimalikke struktuurseid tulevikumuudatusi silmas pidades on väga oluline, et ligi 50% kutseõppeasutuste lõpetajatest omandavad hariduse loodus- ja täppisteaduste ning tehnika, tootmise ja ehituse õppevaldkondades (vastukaaluks kõrghariduses veidi üle 20%le). Tugev tehnilise hariduse baas on tulevikus hakkama saamisel suureks eeliseks.

⁴² Eesti majanduse konkurentsivõime hetkeseis ja tulevikuväljavaated. Arengufond, 2008, lk 50.

⁴³ Kõrghariduse riiklik koolitustellimus. Kas riik saab, mida soovib? Riigikontroll, 2008, lk 1-2.

Suurimaks väljakutseks kutsehariduses jääb senisest suurema osa elanikkonna kaasamine kutseharidusse nii põhikoolijärgsesse tasemeõppesse kui ka täiskasvanud elanikkonna koolitamisse. Kui praegu astub kutseõppesse peale põhikooli lõpetamist veidi üle 30% noortest, siis tulevikus võiks see osakaal tõusta 50%-ni. Kuigi kutsehariduse kasuks otsustanud noorte osakaal on pidevalt suurenenud, ei ole tõus olnud kaugeltki piisav. Ilmselt parandab olukorda planeeritav gümnaasiumi ja põhikooli lahutamise reform, mis loodetavasti vähendab senist ebatervet konkurentsi kutseõppeasutuste ja keskkoolide vahel. Kutseõppeasutuste perspektiivi täiskasvanud elanikkonna harimisel näitab erialase hariduseta inimeste hulk Eesti ühiskonnas. Kutseharidussüsteemil tuleb hea seista ka ümberõppe eest, mida vajavad majanduslanguse tingimustes töö kaotanud inimesed.

Lisa 7. Euroopa initsiatiivid kutsehariduse arendamisel

2000. aasta märtsis leppisid Euroopa poliitilised liidrid Lissabonis kokku, et aastaks 2010 peab Euroopa Liit muutuma maailma kõige dünaamilisemaks ja konkurentsivõimelisemaks teadmistel põhinevaks majanduspiirkonnaks, kus on jätkusuutlik majanduskasv, rohkem paremaid töökohti, suurem sotsiaalne sidusus ning austus ümbritseva keskkonna vastu. Euroopa edu saavutamise tingimuseks on kõrgetasemeline elukestev õpe ning üha suurem ja efektiivsem investeerimine inimkapitali ja loovusse.

1. Haridus ja koolitus 2010

Lissaboni strateegias seatud eesmärkide täitmiseks kinnitas Euroopa Liidu nõukogu 2001. aastal strateegilise dokumendi, kus seati hariduse ja koolituse valdkonna arendamise põhieesmärgid.

- Euroopa Liidu haridus- ja koolitussüsteemide kvaliteedi ja efektiivsuse tõstmiseks tuleb parandada õpetajate koolitussüsteemi, arendada teadmispõhisele majandusele vajalikke oskusi, tagada igaühele ligipääs IKT-vahenditele, suurendada vastuvõttu tehnilistel erialadel ja kasutada efektiivselt olemasolevaid ressursse.
- Igaühe haridusele ja koolitusele ligipääsu kindlustamiseks on vajalik avatud õppekeskkonna loomine, õppimise atraktiivsuse tõstmine, kodanikuaktiivsuse, võrdsete võimaluste ja sotsiaalse sidususe toetamine.
- Haridussüsteemide avatuse kindlustamiseks on oluline seoste tugevdamine töömaailma, teaduse ja ühiskonnaga, ettevõtlikkuse arendamine, võõrkeelte õpetamise parandamine, mobiilsuse suurendamine ning üleeuroopalise koostöö tugevdamine.

2. Kopenhaageni protsess

Kutseharidusalast koostööd tehakse Euroopas Kopenhaageni protsessi raames, mis algatati 2002. aastal lähtuvalt Lissaboni strateegia eesmärkidest. Iga kahe aasta järel tehakse kokkuvõtteid eelmise perioodi tulemustest ning seatakse uued sihid järgmiseks perioodiks. Selleteemalised haridusjuhtide kogunemised on toimunud Maastrichtis (2004), Helsingis (2006) ja Bordeaux's (2008).

Euroopas nähakse kutseharidusel kesket rolli innovatsiooniprotsessides ning üleminekul teadmiste-põhisele majandusele. Samas on tähtis ka kutsehariduse sotsiaalne roll tagada kõigile võrdsed võimalused hariduse saamisel ja tööturul rakendumisel. Kopenhaageni deklaratsioonis rõhutatakse Euroopa mõõtmel olulisust ja kutsehariduse alase koostöö tugevdamise vajadust, et edendada oskuste ja kvalifikatsioonide usaldusväärsust, läbipaistvust ja tunnustatust, pannes sellega aluse inimeste suuremale liikuvusele ning võimaldades ligipääsu elukestvate õppele.

1. *Euroopa mõõtmel* tugevdamiseks tuleb edendada mobiilsust ja institutsioonidevahelist koostööd, et Euroopast saaks hariduse ja koolituse mõõdupuu õppijatele terves maailmas.
2. *Kutsehariduse läbipaistvuse suurendamine*, sealhulgas olemasolevate meetmete: Euroopa CVde, tunnistuste ja diplomi lisade ja EUROPASSI lõimimine ühtseks raamistikuks.

3. *Teavitamis- ja nõustamissüsteemide tõhustamine* kõikidel haridus- ja tööhõivetasanditel, et toetada Euroopa kodanike ametialast liikuvust.
4. *Kvalifikatsioonide läbipaistvuse, võrreldavuse, ülekantavuse ning tunnustamise* tagamiseks arendada koostöös sotsiaalsete partneritega võrdlustasemeid, ühtseid tunnistuste väljastamise põhimõtteid ning kutsehariduse arvestuspunkti ülekandmise süsteemi. Mitteformaalse ja informaalse hariduse arvestamise ja tunnustamise (VÕTA) põhimõtete väljatöötamine.
5. *Kvaliteedi tagamise* valdkonnas tehtava koostöö soodustamine, et vahetada kogemusi kvaliteedi tagamise mudelite, meetodite, kriteeriumite ja põhimõtete osas.
6. *Õpetajate ja koolitajate* täienduskoolituse vajadusele tuleb tähelepanu pöörata kõigi kutsehariduse vormide puhul.

Kopenhaageni protsessis on praeguseks kokku lepitud informaalse ja mitteformaalse õppe tunnustamise põhimõtetes (VÕTA), loodud Europassi raamistik ja Euroopa kvalifikatsiooniraamistik (EQF), mis on ergutanud riikide tasandil toimuvaid muutusi, näiteks EQFiga kooskõlas olevate rahvuslike kvalifikatsiooniraamistike loomist.

Tulemas on ühine arvestuspunktsüsteem (ECVET) ja Euroopa kvaliteeditagamise võrdlusraamistik (EQARF). Eri institutsioonide ja huvigruppide koostöö edendamiseks on loodud mitmeid töögrupe ja võrgustikke, viiakse läbi pilootuuringuid ning vahetatakse kogemusi.

3. Bordeaux kommünikee

2008. a novembris võtsid Euroopa kutsehariduse eest vastutavad ministrid vastu Bordeaux' kommünikee, kus määratletakse kutsehariduse tegevusprioriteedid Kopenhaageni protsessi kaheks viimaseks aastaks. Sarnaselt varem vastuvõetud Maastrichti ja Helsingi kommünikeedele toetab ka Bordeaux's kinnitatud dokument liikmesriike rahvusliku kutsehariduspoliitika kujundamisel.

Bordeaux' kommünikees rõhutatakse kutsehariduse tähtsust ja rolli seoses üleilmastumise protsessiga. Kutsehariduse arendamisel tuleb arvestada nii Euroopas kui kogu maailma uute struktuursete muutustega, mis mõjutavad olulisel määral tööjõuturgu. Ülemaailmse konkurentsi tihenemine ja uute majanduslike jõukeskuste esilekerkimine⁴⁴, demograafilised muutused⁴⁵, kiire tehnoloogiline areng⁴⁶ ning struktuurne lõhe⁴⁷ Euroopa tööjõuturul nõuavad tõhusaid poliitilisi meetmeid.

Kutseharidus on nii majandus-, sotsiaal- kui ka tööturupoliitika keskmes. Ühelt poolt peab kutseharidus pakkuma võimalust omandada tipptasemel oskused, teisalt aga olema kõigile võrdselt kätte-

⁴⁴ Uute majanduslike jõukeskustena nähakse Brasiiliat, Venemaad, Indiat ja Hiinat (nimetatud riikide koondlühend tuletatuna riikide esitähedest on BRIC, ingl. k).

⁴⁵ Demograafilised muutused hõlmavad eelkõige rahvastiku vananemist, tööturul vajalike oskuste muututust ning püsivat ebavõrdsust.

⁴⁶ Uued infotehnoloogiad, kliimamuutusest tulenevad väljakutsed, vajadus tagada jätkusuutlik areng toovad endaga kaasa vajaduse prognoosida, kuidas muutuvad nõudmised tööjõu oskustele.

⁴⁷ Aastatel 2006-2020 luuakse Euroopas 20 miljonit uut töökohta, samal ajal kaob põllumajandussektoris enam kui 3 miljonit töökohta ja tööstuses 0,8 miljonit. Eeldatakse, et tulevikus on kolmveerand töökohtadest seotud teenindussektoriga. Inimeste pensionile jäämisega seoses vabaneb 85 miljonit töökohta, samal ajal väheneb rahvastik 6 miljoni inimese võrra.

saadav ja tagama võrdsed võimalused, olles lähedalt seotud üldhariduse ja kõrgharidusega. Kutseharidusel on ka väga oluline roll elukestva õppe strateegiate rakendamisel.

Kutsehariduspoliitika kavandamisel tuleb leida lahendus probleemidele, mis on takistusteks Euroopa konkurentsivõime tõstmisel:

- noorte kõrge tööpuudus, mis 2007. aastal oli Euroopas keskmiselt 15,5%;
- noorte ennatlik lahkumine haridussüsteemist. Hoolimata tehtud edusammudest piirdus 2007. aastal 14,8% noortest ainult põhiharidusega. 2010. aastaks on eesmärgiks seatud et selliste noorte osakaal väheneks 10%-ni;
- täiskasvanute madal kvalifikatsioonitase – Euroopas on 78 miljonit madala kvalifikatsiooniga 25-64-aastast kodanikku, ent täiskasvanute osalus õppimises on jätkuvalt madal. Tuleks luua enam õppimisvõimalusi vanemaealistele ning madala kvalifikatsioonitasemega isikutele, samuti väike- ja keskmise suurusega ettevõtete töötajatele, sest just sellistes ettevõtetes luuakse enim uusi töökohti.

4. Prioriteedid aastateks 2009–2010

Aastatel 2009-2010 tuleb keskenduda juba väljatöötatud meetmete efektiivsele rakendamisele. Andmaks sellele tööle uut tõuget, sõnastab Bordeaux kommünikee edasiseks neli prioriteeti.

Kutseharidusalaste koostöömeetmete edendamine rahvuslikul ja Euroopa tasemel

Üleeuroopaliselt pööratakse palju tähelepanu kvalifikatsioonide läbipaistvuse suurendamisele ja mobiilsuse edendamisele:

- rahvuslike kvalifikatsioonisüsteemide ning õpiväljundite arvestamise meetmete edasiarendamine lähtuvalt Euroopa ühtsest kvalifikatsiooniraamistikust (EQF);
- ühtse arvestuspunktsüsteemi (ECVET) ning kutsehariduse kvaliteedi tagamise võrdlusraamistiku (EQARF) rakendamine;
- omavahelise kooskõla tagamine kavandatud meetmete ja süsteemide rakendamisel.

Kutsehariduse kvaliteedi ja atraktiivsuse tõstmine

Elukestva õppe strateegiate elluviimisel on kutseharidusel kahene roll. Ühelt poolt aitab ta kaasa ettevõtluse ja innovatsiooni arengule, teisalt võimaldab omandada oskused ja teadmised, mida vajatakse tööalaselt. Atraktiivsus, ligipääsetavus ja kvaliteet on märksõnad, mis aitavad kutseharidusel neid rolle täita.

1. Kutsehariduse atraktiivsuse tõstmine:

- kutseõppe võimaluste tutvustamine nii õpilastele, lastevanematele, täiskasvanutele kui ka ettevõtjatele (sh kutsemeistrivõistluste korraldamise kaudu);
- kõigile sihtrühmadele ligipääsu kindlustamine kutseharidusele (sh haridustee poolelijättnud, madala kvalifikatsiooniga või erivajadustega isikud);
- karjääriteenuste tagamine;

- seoste tugevdamine erinevate haridustasemetel vahel, et soodustada inimeste liikumist ühelt kvalifikatsioonitasemelt teisele.

2. Kutsehariduse kvaliteedi tagamine:

- kvaliteedi tagamise mehhanismide (EQARFi arendamine; aktiivne osalus Euroopa kutsehariduse kvaliteedi kindlustamise võrgustiku (ENQA-VET) töös; EQFi rakendamine) arendamine;
- õpetajate, koolitajate, juhendajate ja nõustajate esmane ja täienduskoolitus;
- investeeringute suurendamine;
- kutsehariduspoliitika aluseks oleva statistika usaldusväärsuse ja täpsuse kindlustamine;
- rahvuslike kvalifikatsioonisüsteemide arendamine;
- innovatsiooni ja loovuse soodustamine kutsehariduses;
- keeleõppe edendamine;
- üleminekute lihtsustamine kutsehariduse, üldhariduse ja kõrghariduse vahel.

Kutsehariduse ja tööjõuturu vahelise seose tugevdamine

Kutsehariduspoliitika peab olema seotud tööjõuturu vajadustega ning kaasama sotsiaalseid partnereid, et tagada suuremat tööhõivet ning kindlustada tööjõu turvalisus:

- tööjõu vajaduse prognoosimise mehhanismide arendamise jätkamine nii riikide kui Euroopa tasandil;
- sotsiaalsete partnerite ja ettevõtjate kaasamine kutsehariduspoliitika kujundamisesse ja elluviimisesse;
- karjääriteenuste süsteemi tõhustamine, et kergendada üleminekuid haridusest tööellu;
- täiskasvanute koolituse soodustamine;
- mitteformaalsete ja informaalsete õpitulemuste tunnustamise mehhanismide (VÕTA) arendamine ja rakendamine;
- tööalases koolituses osalejate mobiilsuse suurendamine;
- kõrghariduse rolli suurendamine kutsehariduses.

Üleeuroopalise koostöö tugevdamine

Kopenhaageni protsess ja selle tulemused peavad kajastuma tulevastel Euroopa hariduse ja koolituse valdkonna raamdokumentides:

- kutseharidusalase koostöö parandamine, teineteiselt õppimise tõhustamine ja tulemuste kasutamine rahvuslikus poliitikas;

- kutsehariduse nähtavuse kindlustamine Euroopa tulevases hariduse ja koolituse strateegilises raamistikus, seoste kindlustamine kutse- ja üldhariduse ning kõrg- ja täiskasvanuhariduse poliitikate vahel, noortepoliitika ja keelealase koostöö tõhustamine. Suuremat koostööd tuleb teha Kopenhaageni ja Bologna protsesside elluvijate vahel;
- vahetusprojektide ja koostöö kindlustamine kolmandate riikidega ning rahvusvaheliste organisatsioonidega (nt. OECD, Euroopa Nõukogu, Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO), UNESCO). Kõigil liikmesriikidel peab olema õigus koostöös osaleda.

Eesti kutsehariduspoliitika kujundamine on toiminud kooskõlas Euroopa Liidu ja Kopenhaageni protsessi prioriteetidega. Paljud algatused (VÕTA põhimõtete väljatöötamine, uue kutse-kvalifikatsioonisüsteemi rakendamine) on saanud tõuke just üleeuroopalistest initsiatiividest.

Lisa 8. Seosed teiste arengukavade ja strateegiliste dokumentidega

„Eesti kutseharidussüsteemi arengukava 2009–2013“ on otseselt seotud järgmiste arengukavade ja strateegiliste dokumentidega.

1. Üldharidussüsteemi arengukava 2007–2013, mille tegevused toetavad elukestva õppe põhimõtteid arvestades üldhariduse õppekorralduse sidusust kutseharidusega (edasiõppimisvõimalused kutseõppeasutuses, kutsealase eelkoolituse osa suurendamine üldhariduskoolide õppekavades jne).
2. Eesti kõrgharidusstrateegia aastateks 2006–2015, mille eesmärkideks on kõrghariduse parem seostamine ühiskonna ja õppurite ootuste ning tööturu vajadustega ning õppe kvaliteedi kindlustamine.
3. Eesti kõrghariduse rahvusvahelistumise strateegia aastateks 2006–2015, mille üheks eesmärgiks on teadmistepõhise ühiskonna arendamine.
4. Eesti keele arendamise strateegia 2004–2010 üheks eesmärgiks sarnaselt kavandatava arengukavaga on tagada kutseõppeasutuste lõpetanute eesti keele oskuse tase, mis võimaldaks tööelus toime tulla.
5. Noorsootöö strateegia 2006–2013 lõimitud noortepoliitika sihtidele sarnaselt on koostatava arengukava üks oluline eesmärk anda noortele ühiskonnas toimetulekuks vajalikud formaalhariduslikud põhiteadmised, kutse- ja sotsiaalsed oskused ning seeläbi tagada ühiskonna jätkusuutlikkus. Kavandatava arengukava kontekstis on oluline osa lõimitud nõustamismudeli rakendamisel nõustamisteenuse kättesaadavuse suurendamiseks.
6. Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2007–2013 "Teadmistepõhine Eesti". Teadmistepõhine ja innovatiivne ühiskond vajab rohkem tiptasemel tehnikuid, oskustöötajaid ja teenindajaid. Nende koolitamiseks peavad andma oma panuse ka kutseõppeasutused.
7. Eesti e-õppe strateegia kutse- ja kõrghariduses 2007–2012 sedastab eesmärgina e-õppe meetodite ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) vahendite igapäevase kasutamise kutsehariduses.
8. Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2008–2011, mis määratleb kutsehariduse olulise rolli töötajate konkurentsivõime tõstmisel nii tasemeõppes õppijate arvu suurendamise kui ka ulatuslikuma täiendkoolituse pakkumise näol.
9. Arengukavas tuleb arvestada Täiskasvanuhariduse arengukavaga 2009–2013, mis on Haridus- ja Teadusministeeriumis koostamisel ja esitatakse Vabariigi Valitsusse kinnitamiseks 2009. a II poolel.
10. Eesti õpetajahariduse strateegia 2009–2013 sätestab eesmärgina paindlike, haridussüsteemi vajadusi ja õppijate individuaalsust arvestavate mudelite rakendamist õpetajahariduses. Ülikoolid

tagavad kutseõpetaja esmaõppe õppekavades erialateadmiste ja -oskuste täiendamise vähemalt 25% ulatuses õppekava kogumahust.

11. Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm aastateks 2007-2011 taotleb kutseõppe võimaluste paindlikkust, korrastatud kutseõppeasutuste võrku ning kutsehariduse koolituskoha rahastamist keskmiselt 1,5-kordselt võrreldes koolituskoha rahastamisega üldhariduses ning tingimuste loomist erasektori oluliselt suuremaks kaasamiseks kutsehariduse ajakohastamiseks. Täiskasvanute tööalase koolituse võimaluste laiendamine kutseõppeasutustes teenib Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi aastateks 2007-2011 üht eesmärki, suurendada aastaks 2010 täiskasvanud hariduses osalejate osakaalu 6%lt 12,5%ni.
12. Riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013, Inimressursi arendamise rakendus- kava 2007-2013, elukestva õppe prioriteetse suuna ning Elukeskkonna arendamise rakenduskava 2007-2013 hariduse infrastruktuuri arendamise all käsitletakse kutsehariduse valdkonda.

Muud arvestamist vajavad strateegilised ja siseriiklikud dokumendid

1. Strateegia „Säästev Eesti 21“
2. Riigi eelarvestrateegia aastateks 2009–2012
3. Transpordi arengukava 2006–2013
4. Eesti ettevõtluspoliitika 2007–2013
5. Eesti maaelu arengu strateegia 2007–2013
6. Eesti kalanduse strateegia 2007-2013
7. Eesti lõimumiskava 2008–2013
8. Eesti infoühiskonna arengukava 2013
9. Elukestva õppe strateegia 2005-2008

Rahvusvahelised strateegiad ja suunised

1. Lissaboni strateegia (2000) ja selle rakendused, sh programmi "Haridus ja koolitus 2010" alusdokument (2001)
2. Euroopa Ühenduse strateegilised suunised 2007–2013 (2005)
3. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitus Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku loomise kohta elukestva õppe valdkonnas (2008)
4. Kopenhaageni deklaratsioon (2002)
5. Maastrichti kommünikee (2004)
6. Helsingi kommünikee (2006)
7. Bordeaux' kommünikee (2008)